

ORAȘ REGAL

Curtea de la Argeș

Revistă de cultură

Anul VII ■ Nr. 4 (65) ■ Aprilie 2016

Bustul lui Eminescu, în Aula Academiei

Din sumar:

Revista apare cu sprijinul
Primăriei Municipiului Curtea de Argeș
și al Asociației Culturale „Curtea de Argeș"

Academia Română - 150

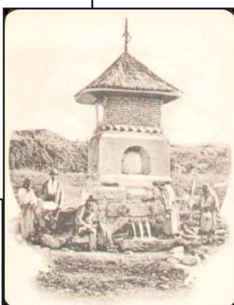
Gheorghe PĂUN

Academia Română este cel mai înalt for științific și cultural al României, care reunește personalități marcante din țară și din străinătate, din toate domeniile științei, artei și literaturii.

Am reprodus fraza de pe pagina de gardă a unei broșuri cu titlul *1866 – 2016. Academia Română, 150 de ani în serviciul Națiunii Române,* apărută la Editura Academiei, în martie 2016. Prefața este semnată de acad. Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române.

Forul suprem de consacrare în cultura și știința românească își are actul de naștere în Decretul Locotenenței Domnești din 1/13 aprilie 1866, prin care se înființa în București *Societatea Literară Română,* având ca prime sarcini stabilirea ortografiei limbii române, elaborarea și publicarea dicționarului și gramaticii limbii române. Un an mai târziu, în august 1867, se aprobă Statutul Societății Literare Române, care menționează constituirea *Societății Academice Române*, „cu scopul de a lucra la înaintarea literelor și a științelor între români", „corp independent în lucrările sale de orice natură". Ea urma să cuprindă trei secțiuni (literară-filologică, istorică-arheologică și a științelor naturale). Am reluat numai câteva rânduri de la începutul *Dicționarului Membrilor Academiei Române, 1866-2010,* de Dorina N. Rusu (Editura Enciclopedică, 2010, ediția a IV-a, o ediție actualizată fiind în pregătire); mai multe detalii despre istoria Academiei Române pot fi găsite la paginile revistei dedicate frumoasei aniversări.

Deja în paragrafele anterioare apar o serie de sintagme extrem de importante privind menirea Academiei, poziția sa de instituție fundamentală – nu neapărat sau, poate mai potrivit, nu numai – a *statului* român, ci a *națiunii* române. Instituție fundamentală *identitară,* pentru că, de la început, Academia a avut în grijă limba română, adăugându-și apoi istoria și științele. Originea (daco-latină), limba (română) și credința (ortodoxă) sunt cei trei piloni centrali și definitorii ai unicității noastre naționale, care ne identifică și ne dau contur și chip ca popor printre alte multe popoare, și ele unice prin trăsăturile lor specifice. Se adaugă numeroase alte trăsături – istoria, datinile, portul, folclorul, mitologia, cultura de adâncime (o listă oricât de scurtă a miturilor/mitemelor valah-esențiale devine repede impresionantă: Zalmoxis, Dochia și Traian, ursitoarele, ielele, merele de aur, apa vie, Păcală, Dragobetele, Făt-Frumos, Miorița, meșterul Manole, tinerețea fără bătrânețe și viața fără de moarte, Zburătorul, aș pune alături și Luceafărul,...) – dar, alături de Biserică (și de educație, cea instituționalizată și cea „naturală" deopotrivă, a satului tradițional mai ales),

Academia este definitoriu *Română,* având explicit a se ocupa de doi dintre cei trei piloni identitari amintiți mai devreme. Fără ea, am fi fost și am fi mai puțin ceea ce suntem, ne-am pierde în cele din urmă printre dunele amorf-vremelnice-nivelatoare ale globalizării, pierzându-ne pe noi și de noi înșine.

Aș sublinia și o altă trăsătură definitorie a Academiei, genial intuită și statuată de întemeietori: independența, deci, stabilitatea. La fel ca Biserica Ortodoxă, chiar dacă de numai un secol și jumătate prezentă printre instituțiile naționale, Academia are o viață internă atât de puternică, are atât de mult *de lucru, de construit,* încât nu numai că se poate sustrage în mare măsură influențelor, modelor și curentelor, că este *autocefală,* pentru a continua comparația cu Biserica, dar are și o considerabilă inerție, în sensul pozitiv al termenului, ceea ce-i dă stabilitate și *aură,* mai mult decât prestigiu, conclav al elitelor fiind, generând astfel și iradiind stabilitate și în jur, în societate, în românitate. Aflată în avangarda științei românești, prin zecile de institute de cercetare cu adevărat de excelență, cumva în balanță cu cercetarea de frontieră, Academia *zidește* cu consecvență și tenacitate la *temelia* sufletului românesc, cel tradițional-autentic, cel care ne păstrează. Ilustrez cu numai trei opere monumentale, campanii permanente prin edițiile periodic adăugate, *Gramatica Limbii Române, Istoria Românilor*, Colecția de *Opere Fundamentale,* aceasta din urmă îngrijită de acad. Eugen Simion, dar multe alte serii de atlase, enciclopedii, dicționare și tratate de mare anvergură pot fi adăugate. Plus colecțiile Bibliotecii Academiei, plus patrimoniul, plus Editura, fundațiile sale, periodicele, simpozioanele, colaborarea cu academiile altor popoare, intervențiile în chestiuni publice de mare importanță – nicio altă instituție nu are cum să dea poporului său ceea ce poate da o academie națională.

Iar Academia Română se achită cu strălucire de sarcinile sale. Nici nu s-ar putea altfel, sub privirile severe ale Eminescului, sub privirile severe ale întemeietorilor, care prezidează, simbolic, alături de Eminescu, lucrările din Aula Academiei, din tablourile de pe peretele din spate al Aulei.

De 150 de ani, firesc, tenace, eroic uneori, cu specifică noblețe totdeauna, *în serviciul Națiunii Române!*

Domnul Eminescu scris-a

Toate-s vechi și nouă toate...

C*e-i educația?*
O constantă deprindere la economie de puteri și la aplicarea lor pentru obiecte, cari merită să le cheltuim.

Ce-am zice despre un dascăl care, departe de-a pune pe elevii lui să cugete singuri și să rezolve problemele de aritmetică, de geometrie, de fizică, de limbi latină ori greacă, ar veni și le-ar da rezultatul gata al operațiunilor matematice, traducerile făcute gata din latinește și grecește, și ar face-o asta zilnic fără să observe sau fiindu-i cu totul indiferent dacă elevul învață ceva sau nimic. Ce am zice asemenea de un economist care, departe de-a voi să deprindă colectivitatea națională din care face parte la diferitele soiuri de munci productive câte există în lume – ar face-o să importe totul din străinătate și să rămâie pururea inaptă și incapabilă de-a produce singură și bărbătește ceea ce-i trebuie. Rău dascăl am zice – rău economist. Înțelegem ca oamenii bătrâni, deci și societățile bătrâne să n-aibă nevoie de dascăli; dar societățile tinere și popoarele tinere au nevoie de dascăli, riguroși chiar, pentru a se deprinde cu lucrări și îndeletniciri utile.

De mult aud lăudându-se inteligența extraordinară a românului, deși poate nimic nu-i mai neadevărat decât această laudă.

Căci pe ce se bazează o asemenea supoziție? Un popor căruia îi este silă de orice muncă științifică, al cărui prisos de inteligență se consumă în lucrarea desigur cea mai ușoară a minții omenești, în suduituri sau ridicare în cer a guvernanților săi, nu poate fi numit un popor inteligent. Ceea ce au produs însă această iluzie sunt două lucruri:

1. Lipsa de naivitate în copii, cari în genere prematuri prin lucrurile ce le-au văzut în casele părințești și cari nu se potrivesc cu vârsta lor în clasele mai avute; în clasele mai de jos sărăcia părinților, hrana și îmbrăcămintea rea, iarna lipsa de căldură, care trezește înainte de vreme în copil instinctul conservării și-i dă acel ochi bătrânesc și serios, pe care îl au animalele expuse a se hrăni singure înainte de vreme.

Este o vorbă, „nevoia învață minte pe om" – adevărat! Dar pe câtă vreme creierul, organul minții, nu este pe deplin crescut, această creștere o împiedecă prin întrebuințarea prea timpurie a lui, precum un cal închircește când îl înhămăm prea de timpuriu, pe când îi mânz. Însă nevoia părinților înhamă prea devreme, atât puterea fizică cât și cea intelectuală a copilului, încât iese din el o închircitură, un cretin, o ființă bătrână înainte de vreme, căruia în mod reactiv îi este în urmă lene și a munci și a gândi.

Din cauza aceasta poporul românesc din Principate e fără niciun fel de putere de reacțiune. Necontravenite și neîmprotivite cariere – toți nebunii, cu care a umplut Dumnezeu lumea, fac legi și instituții pe spetele lui, pe care el le primește cu aceeași nepăsare cu care ar primi și o măsură binefăcătoare. „On s'apuit Sire, sur ce que résiste" a zis Talleyrand într-o zi lui Napoleon; și numai un popor ce rezistă la introducerea așa-numitelor îmbunătățiri e un popor vrednic, pe care te poți rezema. Românul nu rezistă, dar nici nu le bagă-n seamă. Orice canalie, care a deprins trei buchi franțuzește la Paris, aspiră de a se face aici în țară cel puțin ministru.

2. Sistemul instrucției noastre, neîntemeindu-se pe priceperea obiectelor predate, ci pe memorarea de regule abstracte și de cuvinte, copilul n-are niciodată acel repaos al creierului, care consistă tocmai în întrebuințarea sau simultană și consecutivă, pe rând, a facultăților. Cine voiește să învețe mult trebuie să învețe multe, precum cel ce vrea să mănânce mult, trebuie să mănânce multe de toate. Partea lexicală a limbilor, limbile însile au a face mai mult cu memoria; acolo ea va și trebui înhămată. Dar mântuind cu lecția de limbă, el trebuie să exercite altă facultate și pe cealaltă s-o lese să se odihnească. Deci matematica trebuie să fie predată astfel încât să aibă a face numai cu facultatea judecății.

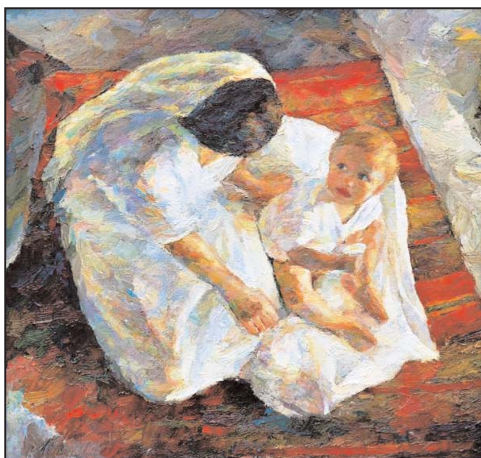
Dar la facultatea judecății lucrul stă altfel decât la cea a memoriei.

Memoria nu are a-nțelege, de ce cutare sau cutare lucru se cheamă *astfel* și nu altfel franțuzește sau englezește, pe când judecata trebuie să știe de ce conclude astfel, și nu poate conclude altfel. De aceea ea trebuie să opereze cu idei sigure, de aceea în privirea judecății trebuie pur și simplu stabilit ca regulă, de la care nu-i permis nimănuia să se abată: Nu vei da copilului să opereze decât cu lucruri pe care le-a înțeles pe deplin. Pe deplin, fără umbră de îndoială, fără umbră de nesiguranță. La științele ce se memorează (respectiv la partea lor care se memorează) cartea-i tot, pedagogul nimic. La științele (respectiv la părțile lor) care cer dezvoltarea judecății copilului, cartea trebuie alungată din școală, ca un ce periculos, căci pedagogul e-aicea tot.

Apoi mai trec în clase superioare și copii nepreparați bine. Ce faci cu aceștia? La științele judecății trebuie să iei lucrul vecinic de la-nceput; algebra să nu fie mai grea pentru orișicine decât calculul cu numere de rând. De aceea lucrurile se vor arăta ș-aici pe o scară mai întinsă, însă totdeuna în legătură cu numere concrete, pentru ca să vadă el, că nu e decât repetarea acelorași procese ale cugetării și cu numerele abstracte. Nimic nu trebuie tratat în mod mai puțin abstract decât matematicele, tocmai din cauza că ele sunt cele mai abstracte. Celelalte științe găsesc lucrurile la cari se referă în natură; numere și triunghiuri nu găsim în natură niciodată.

Eu știu chinul ce l-am avut însumi cu matematicele în copilărie, din cauza modului rău în care mi se propunea, deși îndealtfel eram unul din capetele cele mai deștepte. Nu ajunsesem încă la vârsta de douăzeci de ani să știu tabla pitagoreică – tocmai pentru că nu se pusese în joc judecata, ci memoria. Și deși aveam o memorie fenomenală, numere nu puteam învăța deloc pe de rost; încât îmi intrase-n cap ideea că matematicele sunt științele cele mai grele de pe fața pământului. În urmă am văzut că-s cele mai ușoare, desigur pe de-o mie de părți mai ușoare decât limbile, cari cer memorie multă. Ele sunt un joc cu cele mai simple legi ale judecății omenești, numai acele legi nu trebuie puse în joc goale și fără nici un cuprins, ci totdeuna aplicate asupra unor icoane văzute ochilor.

Tot așa-i dacă se comandă mașinistului să facă icoane și zugravului să facă mașine.

Fiindcă cauzalitatea este mișcare și fiindcă ea este la urma urmelor forma de căpetenie a chiar cugetării, fiindcă *ratio sufficiens,* cuvântul îndeajuns pentru a explica o serie de fenomene este totdeuna termenul din urmă al cauzalității, fiind totodată și cel întâi, de aceea regula de-a preda intuitiv înseamnează a preda *genetic,* a le face să se nască una din alta și naștere, creștere, scădere în proporții gradate, fiind și firesc și lesne de constatat de către simțuri, de aceea dezvoltarea obiectelor pe cari le predăm elevilor trebuie să fie genetică.

Fiecăruia-i dată de natură măsura de minte, pe care a fost s-o aibă. Educația poate să dezvolte puterile minții existente, nu poate însă pune ceea ce nu-i. (...)

(Din *Caiete/Fragmentarium*)

Redactor-șef: Gheorghe Păun

Redacție: Daniel Gligore, Maria Mona Vâlceanu, Constantin Voiculescu

Colegiu redacțional: Svetlana Cojocaru – director al Institutului de Matematică și Informatică al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, **Florian Copcea** – scriitor, membru al USR și USM, Drobeta-Turnu Severin, **Ioan Crăciun** – director al Editurii Ars Docendi, București, **Spiridon Cristocea** – conferențiar la Universitatea Pitești, **Dumitru Augustin Doman** – scriitor, Curtea de Argeș, **Sorin Mazilescu** – director al Centrului Județean Argeș pentru Promovarea Culturii, Pitești, **Marian Nencescu** – cercetător asociat la Institutul de Filosofie al Academiei Române, **Filofteia Pally** – director al Muzeului Viticulturii și Pomiculturii din România, Golești, Argeș, **Octavian Sachelarie** – director al Bibliotecii Județene „Dinicu Golescu", Pitești, **Adrian Sămărescu** – director editorial al Editurii Tiparg, Pitești, **Ion C. Ștefan** – profesor, membru al USR, București.

CURTEA DE LA ARGEȘ

Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Trustului de Presă „Argeș Expres" (B-dul Basarabilor 35A, tel./fax: 0248-722368) și a Centrului de Cultură și Arte „George Topîrceanu" (B-dul Basarabilor 59, tel./fax: 0248-728342) din Curtea de Argeș

Corectură: Radu Gîrjoabă
Machetă: Elena Baicu

ISSN: 2068-9489

Întreaga răspundere științifică, juridică și morală pentru conținutul articolelor revine autorilor.
Reproducerea oricărui articol se face numai cu acordul autorului și precizarea sursei.

E-mail: curteadelaarges@gmail.com
Website: www.curteadelaarges.ro

Abonamente se pot face la sediul redacției – Trustul de Presă „Argeș Expres" (25 lei/6 luni și 50 lei/12 luni); banii trebuie trimiși în contul Asociației Culturale Curtea de Argeș, Banca Transilvania, Curtea de Argeș, IBAN: RO38 BTRL RONC RT0V 1516 7901

Tiparul: SC TIPARG SA, Pitești
editura.tiparg@gmail.com
www.tiparg.ro

Revista poate fi sponsorizată prin intermediul Asociației Culturale Curtea de Argeș, CIF 29520540, Banca Transilvania, IBAN RO38 BTRL RONC RT0V 1516 7901.

Homo sapiens

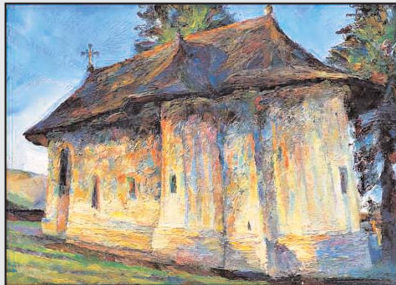

Grădinile lui Akademos

Horia BĂDESCU

Et in Arcadia ego! Și eu am fost în Arcadia!, mă grăbesc să adaug, pentru a ține pasul cu alungarea limbii latine din școala românească. O spunem adesea, amintindu-ne clipe aurorale. Ale juneții de cele mai multe ori sau ale momentelor de plenitudine, de fericită uitare de sine, clipe ale emoției pure în care se scaldă uneori sufletul. Arcadia, ținut al unei Elade mitice întru puritatea agrestă, căreia Atena, purtătoarea numelui zeității ce întruchipa înțelepciunea, îi aducea complementaritatea grădinilor legendarului Akademos, binecuvântat ținut al spiritului, în care divinul Platon înființa academia sa, „Școala din Atena", pe care avea să o închipuie pictural Rafael Sanzio, într-o imagine care seamănă mai degrabă cu agorele și cupolele academiilor moderne decât cu ceea ce vor fi fost acele grădini din preajma urbei vegheate de măreția Acropolei. Dar dacă nu vor fi păstrat nimic din ambianța acelei incinte, în care spiritul și-a exprimat pentru întâia dată libertatea cugetării și altitudinea gândului, academiile ce s-au întemeiat în spațiul european începând cu cel de al XVI-lea secol i-au păstrat esența. Nu doar aceea a calității înalte a gândirii, ci și pe aceea a democrației ateniene, ele fiind „republici ale celor egali", cum le numea Vasile Pârvan, în care „toți fiind egali, întâietatea e mai mult o sarcină decât o cinste".

Căci însăși menirea acestor agore ale superelitelor asumă o sarcină supremă și, prin natura ei, una de cinste pentru instituția academică, pe care o regăsim în motivația existenței acesteia în mai toate țările europene. Fiindcă iată ce scrie în statutele Academiei Franceze, a doua înființată în Europa, după cea florentină, la anul 1635: că misiunea acesteia este „de a veghea asupra limbii franceze… de a înregistra și studia toate variantele sintactice, de pronunție și ortografie și apoi de a găsi forma cea mai coerentă care să poată servi ca normă tipografilor, făcătorilor de legi și de documente administrative, învățământului", deținând puterea morală asupra utilizării ei. A veghea, deci, asupra bunei viețuiri, alcătuiri și folosiri a limbii franceze, marcă identitară incontumabilă a unei națiuni, și nu a vreunui mijloc de comunicare indeterminat, cum încearcă, cu nesăbuit curaj, Ministerul Needucației Naționale de la noi să fixeze în conștiința tinerelor generații numele a ceea ce de secole se numește limba română.

În ciuda firmanului de căftănire a Academiei Române, acum 150 de ani, când Societatea Literară Română, devenită după un an Societatea Academică Română, pentru a se numi definitiv în 1979 Academia Română, „institut național având drept scop cultura limbei, istoriei naționale, a literelor, a științelor și a frumoaselor arte". *Cultura limbei și istoriei naționale,* reperele prin care ne validăm lumirea seculară, zestrea de memorie și logos cu care ne înfățișăm în conclavul popoarelor și în aula umanității. Cum spune poetul, în numele tuturor celor care au șlefuit limba părinților noștri și au făcut din ea acel instrument de finețe care impinge în nemărginire limitele lumii noastre, căci, nu-i așa, „limitele limbii mele sunt limitele lumii mele", „patria mea este limba română". Cum își permite cineva să atenteze la patria mea, schimbându-i numele și transformând-o în cenușăreasa curriculei?! Cum își îngăduie să exileze în precaritate istoria patriei mele, memoria a ceea ce am fost și a ce suntem în volbura vremii?!

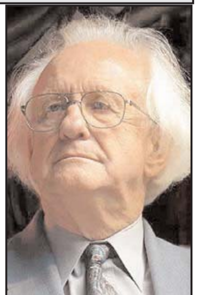
Timp de 150 de ani, Academia Română a vegheat, cu demnitate, în pofida vicisitudinilor, la împlinirea misiunii fondatoare. Valoarea corpului academic, pe care pasagere și insignifiante intruziuni politice nu o poate pune în discuție, valoarea operei spirituale pe care o alcătuiesc izbânzile științifice și artistice ale acestuia i-au consolidat un prestigiu recunoscut. Pentru că numai un asemnea prestigiu poate genera un moment de recunoaștere precum acela al Ședinței Solemne în onoarea Academei Române organizată la Paris, la 25 octombrie 2002, de către cele cinci Academii pe care le reunește ceea ce se numește Institut de France, la care am avut șansa să fiu părtaș în anii de carieră diplomatică. Se întâmpla aceasta sub președința lui Eugen Simion, una dintre cele mai faste din istoria venerabilei instituții. Acolo, sub legendara cupolă academică a unei mari culturi europene, i se aducea Academiei Române un omagiu pe care seculara instituție franceză nu-l mai adusese de zeci de ani vreunei alteia.

Ei bine, în numele acestui prestigiu, Academia Română, păstrătoarea marelui sigiliu al limbii și istoriei românești, are datoria să-și îndeplinească până la capăt misiunea fondatoare. Când perșii dau năvală în grădinile lui Akademos, se cuvine ca Platon, precum înaintașul său Eskil, să ia lancea hoplitului.

Iar noi să-i urăm, la un veac și jumătate de existență, în surghiunita limbă a strămoșilor: *Vivat, crescat, floreat!*

Sociocid, genocid, ecocid. Omnicidul, *ca summum malum*

Johan GALTUNG

Negația lui ***summum bonum*** este *summum malum.* Pacea, ca orice alt concept, poate fi mai bine înțeleasă prin negația sa, violența în forma ei extremă, distrugând totul, omnium, cosmo-, atmo-, hidro-, lito-, bio-, homo-, socio-sfera. Concentrându-ne pe ultimele trei, obținem sociocidul, genocidul și ecocidul, cu producerea unui peisaj lunar dacă și atmo- și hidrosfera sunt afectate. Cei trei piloni amintiți și data trecută – Natura inclusiv oamenii, Cultura și Structura – corespund ecocidului în cazul naturii, genocidului în cazul oamenilor, sociocidului pentru uciderea societății = cultură + structură.

Le vom explora în ordinea inversă, pornind de la contextul social al existenței umane, trecând apoi la oameni și ajungând în final la natură.

Genocidul este o crimă împotriva umanității, sociocidul (colonialismul fiind un asemenea caz) și ecocidul (hipercapitalismul fiind un asemenea caz) nu sunt (a se vedea Polly Higgins, *Ecocide,* 1982).

O societate e ca un organism uman, capabil să se reproducă dincolo de durata de viață a celulelor. Pentru aceasta, el are nevoie de o *bază materială* creată de om sau ambientală, o *structură* (un *pattern* al interacțiunilor) și o *cultură* care conține și codul acelei structuri.

Sociocidul constă în uciderea unei societăți sau în rănirea gravă a ei, prin deteriorarea bazei materiale-structurale-culturale.

Genocidul constă în uciderea unui *genus*, a unui popor; un criteriu este dacă copiii, femeile, femeile gravide, adesea cruțate în războaiele obișnuite, sunt uciși pentru a distruge capacitatea de reproducere. (Naziștii au făcut asta, la fel au procedat predecesorii lor prusaci în Namibia, la fel au făcut europenii, în general, cu indigenii din America, Africa, Asia-Pacific la colonizare. *Nakba,* ororile suferite de palestinieni din partea Israelului în 1948, a fost masiv îndreptată împotriva unei categorii, dar nu a fost ucidere masivă. Până acum, a fost exclus un stat palestinian, dar nu o națiune palestiniană, iar colonizarea pământului a avut oarece legitimitate, aceea de a fi fost acolo mai demult – legitimitate care a lipsit în toate acțiunile de colonizare occidentale.)

Ecocidul constă în uciderea naturii, a capacității de reproducere.

Omnicidul numește toate acestea. Pedeapsa divină din Vechiul Testament. Distrugerea Reciprocă Garantată, DRG, din vremea Războiului Rece, vine pe aproape.

Sclavia și colonialismul, răpirea de oameni și de resurse, agresiunea culturală, toate acestea nu au fost nici venite de sus, nici nu sunt *aproape* sociocid, ci sunt un sociocid foarte real.

Sociocidul. Căile de a ucide o societate depind de modul în care definim societatea.

Societățile supraviețuiesc membrilor umani individuali, dar, la fel ca aceștia, au o durată de viață limitată de naștere și moarte, cu o copilărie dedicată jocului, o tinerețe a învățării, o perioadă adultă pentru a lucra și o bătrânețe a retragerii. Pentru oameni, durata vieții depinde de cât de bine sunt satisfăcute nevoile umane *individuale.* Aceste nevoi erau acoperite pentru nomazii vânători la nivel material; mai târziu, în principiu, prin intermediul societăților interconectate. Sociocidul distruge toate astea, dând istoria înapoi.

Postulăm existența a patru *nevoi umane de bază:* supraviețuire, bunăstare, identitate, libertate. Există expresii care le acoperă pe unele dintre ele: prosperitate, demnitate. Nevoile de bază nu sunt valori sau aspirații alese de cineva, ci condiții pentru ca ființele umane să trăiască: alimente, apă, aer, adăpost, haine, sănătate, educație pentru comunicare și un scop al vieții, cum ar fi o semnificație, identitate; opțiuni, libertate. (Când este vorba despre libertate, de obicei sunt menționate trei posibilități de alegere: a profesiei, a soțului/soției, a locului unde să trăiești. Pentru milenii, a existat o cuplare la profesia tatălui, restricții familiale în privința căsătoriei, restricția de a locui în locul de naștere. Decuplarea a venit odată cu vremurile moderne, dar aceasta a adus o altă cuplare: cu posesorii mijloacelor de producție, care pot plăti puțin pentru forța de muncă aflată în sărăcie) Nevoile nu sunt negociabile, agresarea lor prin acte de autoritate sau prin omisiune înseamnă violență.

→

Homo sapiens

Antonimele, sau negațiile, sunt: moarte, boală, alienare, represiune. Indispoziție, umilință. Trai în genunchi, cerșit.

Pentru a satisface nevoile umane de bază, trebuie satisfăcute *nevoile de bază societale:* reproducerea, sustenabilitatea, identitatea, autonomia. Societatea trebuie să se reproducă și să se autosusțină, să reproducă identitatea și libertatea. Pentru aceasta e nevoie de o bază materială. O societate trebuie să fie în viață pentru ca membrii ei să fie în viață. Aceste nevoi de bază societale depind de contextul internațional, așa cum nevoile umane de bază depind de contextul social.

Într-o lume tot mai interconectată, sustenabilitatea înseamnă suficientă încredere în propriile mijloace pentru a supraviețui crizelor, primind restul în urma schimburilor economice, culturale și politice, pe baze echitabile. Dacă nu, exploatarea și dependența vor duce la o societate serios rănită, la o patologie socială cu o bază material-economică-culturală-politică în degenerare.

Asta ne conduce la două tipuri de procese de sociocid. Mai întâi, prin război.

Sociocidul 1. Lipsirea societății, prin cucerire-ocupare, de baza materială necesară pentru reproducere, securitate, sustenabilitate, identitate și autonomie, necesară pentru a evita moartea, mizeria, alienarea, represiunea.

A doua posibilitate, mai camuflată, prin exploatare-dependență.

Sociocidul 2. Lipsirea societății, prin exploatare-dependență, de baza materială, sustenabilitatea economică, identitatea culturală și autonomia politică, ceea ce favorizează moartea, mizeria, alienarea, represiunea.

Să ne apropiem de o abordare și mai societală a conceptului de societate:

Societate = Structură + Cultură = Stat + Națiune.

Accentul stă mai puțin pe o mulțime de indivizi și mai mult pe structură, pe țesutul părților interconectate. Oamenii sunt asociați cu acele părți care le spun *ce* să facă, *unde, când* și *cum.* Apoi, în ceea ce privește cultura, inoculându-i cu identitate, înțeles, aceasta le spune *de ce* să facă ceea ce fac.

Asta ne aduce două noi moduri în care o societate poate să moară sau să fie ucisă:

Sociocidul 3. Prin destructurare, disoluție a țesutului social, deci atonie, atomizare; și prin deculturalizare, absență a unor norme convingătoare dincolo de supraviețuire și folos personal, deci anomie.

Statul și națiunea sunt suporturile moderne ale structurii și culturii.

„Statul” reprezintă atât o țară, cât și o structură de autoritate în interiorul țării. Conceptul include ideea de teritoriu, de resurse, asupra cărora statul să aibă putere, pentru a putea satisface nevoile de bază societale.

O „națiune” este un grup cultural care împărtășește, prin atașare, aceeași limbă, viziune asupra lumii, istorie – trecut-prezent-viitor – și geografie. Națiunea definește bazele identității: *limbaj, viziune asupra lumii, timp și spațiu.*

Teritoriul leagă identitatea națiunii de protecția prin stat. Statele vin și se duc, națiunile rămân. Prin mobilitatea fizică și mintală mereu în creștere, este posibil ca pământul, teritoriul, să fie în viitor din ce în ce mai puțin important în definirea unei națiuni – dar nu am ajuns încă acolo.

Accentul pe stat-națiune face sociocidul și mai concret:

Sociocidul 4. Lipsirea oamenilor de stat înseamnă a-i lipsi de autoritatea ultimă asupra nevoilor de bază societale, necesare pentru a satisface nevoile de bază umane; lipsirea oamenilor de națiune înseamnă a-i lipsi de identitatea ultimă bazată pe teritoriu-spațiu, viziune asupra lumii și de istorie-timp:

– de trecut, pentru că locurile sacre trec în mâinile altora,

– de prezent, prin frustrările-conflictele în desfășurare,

– de viitor, care nu mai este în mâinile proprii.

Bazându-ne pe sociocidurile 1–4, putem acum trece la o listă unitară, conducând la o scară a sociocidului (de la 1 la 10).

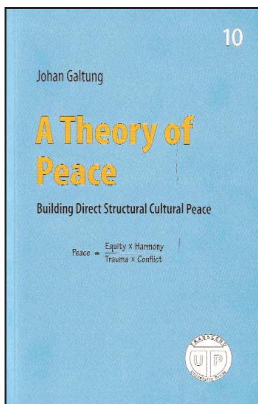
Sociocidul este un proces care rănește, ucigând chiar o societate:

[1] prin lipsirea ei de *baza materială,* teritoriu sau alte resurse;

[2] prin *structurocid:* fragmentare teritorial-socială; atomie, eliminarea statului, pentru a nu avea autoritate asupra propriului loc de trai;

[3] prin *culturocid:* lipsirea de limbă, viziune asupra lumii, istorie, atașament față de teritoriu; anomie, lipsa națiunii, pentru a nu avea identitate;

[4] lipsirea de trecut, pentru a nu avea memorie concretă;

[5] lipsirea de prezent, pentru a nu avea reînnoire;

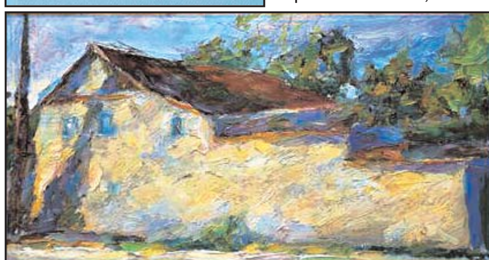
[6] lipsirea de viitor, pentru a nu avea visuri, viziune;

Nesatisfacerea *nevoilor de bază societale:*

[7] pentru a nu avea securitate împotriva violenței, uciderii, rănirii;

[8] pentru a nu avea sustenabilitate economică, împotriva mizeriei, bolilor;

[9] pentru a nu avea identitate culturală, împotriva alienării;

[10] pentru a nu avea autonomie politică, împotriva represiunii.

Bază materială, structură-stat, cultură-națiune, nevoi societale.

Colonialismul a făcut asta, pentru că islamul, creștinismul și astăzi Israelul și-au extins hărțile lor spațiale, exportând dialectica lor, impunând cultura, limba, religia, viziunea asupra lumii în America, Africa, Asia-Pacific, ca straturi puternice, plasate deasupra celor indigene.

Genocidul. Ciuma neagră a stimulat studiile medicale, iar genocidurile secolului XX au stimulat studiile asupra păcii. Catastrofele ne-au mișcat din loc. Dar de ce să ne miște genocidul și nu DRG, distrugerea reciprocă garantată de logica conflictului îndelungat dintre Est și Vest și de cursa înarmărilor nucleare? Pentru că aceasta de pe urmă era reciprocă; o cuplare care o explica în termenii unui proces obiectiv. Genocidul este unilateral, deschis spre un abis al unui rău intenționat. DRG nu e astfel – sau măcar așa obișnuim să credem.

Pentru o perspectivă care să le acopere pe amândouă, mai întâi câteva definiții:

Definiție: Genocid = Ucidere Masivă a unei Categorii, UMC, unde

– *ucidere* = lipsire de viață care putea fi evitată, prin acte de autoritate sau prin omisiune;

– *masiv* = toți cei disponibili de un anume tip, până la extincție-saturare;

– *categorie* = având aceleași caracteristici, atribuite sau dobândite.

„Un german bun este un german mort”, sau alte fraze cu același efect sunt tipice la vreme de război. Ținta este „toți cei de un anume fel”, definiți printr-o caracteristică atribuită (*ius sanguinis* sau *ius solis*) sau dobândită (prin imigrare). Uciderea trebuie să fie masivă, raiduri aeriene unul după altul. Conform definiției dinainte, acesta este genocid, dar nu și conform definiției Lemkin-ONU. (Raphael Lemkin, 1900-1959, evreu polonez, a propus cuvântul „genocid” în 1943, care a fost apoi folosit în 1949 în admirabila Convenție privind Prevenirea și Pedepsirea Genocidului. Sunt necesare două condiții: intenția mintală de a distruge un grup național, etnic, rasial sau religios și actul fizic de a ucide, de a produce dificultăți corporale sau mintale grave, atingând condițiile de viață, măsurile de a limita nașterile, transferul copiilor de la un grup la altul. Condiția intenției exclude violența structurală, dar nu eforturile de a construi intenționat structuri cu asemenea efecte. Noțiunea de „grup” acoperă o sferă largă.) Justiția învingătorului: masiva ucidere a evreilor a fost făcută de cei care au pierdut Al Doilea Război Mondial; uciderea masivă a germanilor a fost întreprinsă de învingători. Avem nevoie de o definiție care să stea deasupra unor asemenea amănunte istorice, iar „uciderea masivă a unei categorii” face acest serviciu.

Dar mai e ceva. „Categoria” este o mulțime de persoane, iar violența este o relație. Trebuie să existe și o relație corespunzătoare între categorii, iar aici intră în scenă *faliile,* liniile de separare/demarcație.

Definiție: Falie = o fundamentum divisionis *între categorii.*

Există mai multe falii atunci când avem de a face cu cel puțin două categorii. Între ele poate exista o violență structurală masivă, atunci când una dintre categorii exploatează sistematic, reprimând, alienând-o pe cealaltă (pe celelalte). Apare apoi scânteia, violența masivă directă, peste falii.

Pentru analiza noastră, sunt indispensabile opt falii: oameni/natură, bărbați/femei, adulți/tineri/bătrâni, albi/nealbi, normali/devianți, clasă de sus/clasă de jos (= putere economică, militară, culturală, politică), cu putere/fără putere, națiuni dominate/națiuni dominante, state de centru/state de periferie.

Tabelul de mai jos se constituie ca o paradigmă de bază pentru Uciderea Masivă a unei Categorii, UMC.

Avem 16 tipuri de ucidere masivă a unei categorii, UMC, clasificate logic, nu ideologic. Concentrarea doar pe 7A este ideologie. Tabelul în întregime este *summum malum* al genocidului. 7A este atroce, dar sindromul 6-7-8, uciderea masivă structurală a celor săraci în țările de periferie, este chiar mai rău. La fel, 2A, uciderea fetelor nenăscute sau abia născute, a depășit de departe numeric 7A. Atrocitățile care sunt săvârșite prin violență structurală sunt mai puțin vizibile, atrag mai puțin atenția decât violența directă.

Nr.	Falie	A: Violență directă	B: Violență structurală
1.	Natură	măcelărirea „fiarelor, a sălbaticilor”	epuizare, poluare
2.	Gen	uciderea femeilor, avort, infanticid, arderea vrăjitoarelor	patriarhatul ca închisoare pentru femei
3.	Generație	privilegierea vârstei mijlocii, avort, eutanasie	școlile ca ghetouri, ghetoul de „acasă”
4.	Rasă	controlarea raselor periculoase, eradicare, sclavie	colonialism, sclavie
5.	Deviație criminală mintală somatică	controlarea persoanelor periculoase, eutanasie	controlarea persoanelor periculoase, excludere
6.	Clasă militară economică culturală politică	controlarea claselor periculoase, eliminare	controlarea claselor periculoase, exploatarea trupului, reprimarea minții, alienarea spiritului
7.	Națiune, cultură, ideologie	genocid, în definiția îngustă	statul ca închisoare a națiunilor guvernate de „majoritate”
8.	Stat, patrie, teritoriu	război (ucidere pentru hrană, sacrificii, cucerire)	imperialism, izolarea statelor „paria”

→

Homo sapiens

Cultul identității

Gabriela CĂLUȚIU SONNENBERG

Franco, de pildă, e încă numărul 1, iar familiei regale spaniole îi sunt rezervate – tot la ideea lui Franco – numerele de la 10 la 99. Astfel, regele emerit Juan Carlos are numărul 10, iar fiul său, regele actual, Majestatea Sa Felipe, are numărul 15. Numărul 13 nu se acordă, pentru că poartă ghinion. Ca să vezi!

Asta spune deja multe despre intangibilitatea și grandomania dictatorului Franco. Dar nu insist asupra cultului personalității; destul l-am trăit la noi, pe propria noastră piele, cu propriul nostru dictator. Altceva bântuie Europa mileniului trei; nu mai este la modă cultul individului, ci cel extins la nivel macro: cultul identității ca națiune, ca popor, grupare de popoare sau chiar continent.

Mai concret, un conducător înțelept, când vrea să atragă masele de partea sa, nu se mai expune în față, ca personalitate suprem-perfectă, ci exagerează calitățile și drepturile supușilor săi, lingușindu-i și propagându-le identitatea ieșită din comun. Metoda are și efecte secundare nedorite, creând limite între neamuri și conducând la disensiuni.

Revenind la Spania, „boborul de rând" are la dispoziție restul numerelor de la 100 în sus, scopul declarat al acestei evidențe fiind, nici mai mult, nici mai puțin, decât acela de a controla națiunea cât mai bine. Deși veche de la 1944, măsura aceasta are valabilitate până-n zilele noastre. E vorba, firește, despre introducerea banalelor cărți de identitate.

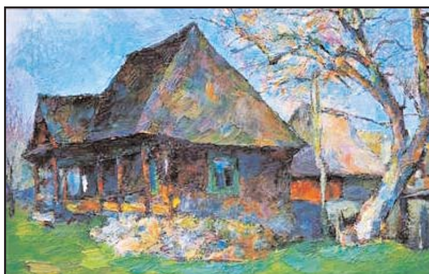
Am asistat nu demult la rugămințile fierbinți ale unui avocat român, trăitor în străinătate, rugăminți adresate autorităților române, de a retipări cărțile de identitate pentru a le alinia la modelul celor agreate în spațiul Europei Mari. Se pare că, lipsind o semnătură pe ele, nimeni nu ne consideră cetățeni cu drepturi depline pe propriul nostru continent-tată!

Ne dorim, deci, drepturi egale, dar – curios – documentul nu se cheamă carte de egalitate, ci carte de identitate. Ori noi, identici nicidecum nu vrem să fim! Cum ar arăta lumea dacă ne-am confunda unul cu altul? O încolonare de roboți! Ce bine măcar că numerele se acordă o singură dată și nu sunt repetabile, nici după moartea posesorului.

Poate că n-ați sesizat, dar avem actualmente o mare dilemă, mai ales în Europa: ne zbatem pe tema identității, adică ne întrebăm întruna cine suntem și cu cine ne însoțim. Națiunile Europei se autoidentifică drept comunitare, seculare, creștine, dar iată că vin alții, puhoaie care vor să se identifice cu noi, solicitând același statut, deși diferă de noi esențial, nu doar fizic, ci și etic, religios, comportamental, cerebral și visceral. Și ce fac acești oameni, deîndată ce pun pasul pe tărâmul făgăduinței? Ei bine, ați ghicit: își aruncă imediat cartea de identitate! Nu toți, bineînțeles, doar cei care o au pe cea „greșită".

Păi, cum vine asta? Încerc să-mi imaginez viața mea pe post de individ al nimănui și îmi amintesc cu groază că, odată, chiar am avut o scurtă perioadă, între două pașapoarte, când am trăit pentru câteva săptămâni în imponderabilitatea lipsei de cetățenie. Ce experiență oribilă, să nu ai niciun drept, să nu poți face nimic, să stai încremenit!

De buletinul pe care l-am primit în tinerețe, în România, mă leagă sentimente aproape duioase. Permanent l-am purtat asupra mea, așa cum cerea litera legii, ba chiar îl țineam protejat într-o învelitoare de piele. Chiar dacă nu era mai niciodată la zi – în vremea studenției nici măcar vize de flotant nu primeam – îmi dădea senzația că nu pot fi chiar anihilată complet. Până azi îi știu numărul și seria, taman eu, cea care nici măcar un număr de telefon nu sunt în stare să memorez: BG622720. Cât de mare trebuie să fie nemulțumirea și disperarea unui om care renunță la propria sa viață, scoțându-se intenționat în afara legii?!

Revin la banalul cartonel plastifiat și conchid: face parte integrantă din viața noastră ca o a doua epidermă, celulozică. Uneori ne mândrim cu el, alteori îl ascundem sau îl uităm pur și simplu, dar nu prea ne vine, pentru că ni s-a spus că fără el nu valorăm nimic. Așa să fie oare? Putem să ne ieșim din propria noastră piele?

Anulare de identitate, furt de identitate, schimb de identitate, modificare, rocadă, actualizare... și lista se poate continua. Păcat de frumosul cuvânt *carte,* să apară completat cu codițe profane, cum sunt *credit, vizită, identitate!* Cu totul altă accepțiune are de fapt cartea în viața de zi cu zi, unde nu e obiect de cult, ci suport de cultură. Se vinde prin librării și se citește cu evlavie, adeseori cumulând între două coperte viață veritabilă. Culmea, tot viață se stochează în ambele modele de „cărți", inclusiv în cea eliberată de circa de poliție!

Mascată drept scrisoare de trecere, foaie de parcurs sau țidulă pentru sclavi, ea a existat dintotdeauna, jucând încă din timpuri străvechi roluri eroice sau ingrate, pecetluind libertatea sau robia a milioane și miliarde de oameni, mai mult sau mai puțin striviți de călcâiul stăpânirii, unii sub jug, alții mai puțin supuși. De ce să ne credem acum mai liberi decât pe vremuri? Se zvonește că inevitabila „etichetă" de la evidența populației, în varianta *reloaded,* va fi și mai neînduplecată: urmașii noștri vor purta un cip electronic implantat sub piele. Ce straniu că se scrie *chip,* de parcă ar fi chiar predestinat să reprezinte chipul uman!

De ce atâta caz pentru niște simple hârtii? Pentru că valoarea lor simbolică e atât de mare încât nici măcar bancnotele, cealaltă formă de materializare a hârtiei în obiect de idolatrie, nu le-ar putea concura în semnificație. Să nu ne amăgim, e-adevărat că în multe privințe ne ușurează viața, dar, în măsură covârșitoare, ne-o complică. Numai naivii iau de bun cuvântul pe care-l poartă cu emfază în titlu, etic-corectul „identitate". Carnetul acesta nu ne face identici decât în ochii unui observator imaginar de pe Marte, priviți printr-un binoclu foarte aburit; adevărul este că el, de fapt, ne diferențiază, împărțindu-ne pe căprării sofisticat ierarhizate. Cine-a mai văzut român egal cu americanul, sau femeie egală cu bărbatul? Poate în Paradis, dar oare acolo n-or avea tot un fel de document la purtăror, ca să poată urca din sferă-n sferă, până-n al... nouălea cer?

Observ că mă îndepărtez de subiect și n-aș vrea să cad în păcatul acelui biet țăran cu mintea rătăcită, din satul tatălui meu, pe care tinerii veniți prin vacanțe de studii se făceau că-l întreabă: „băi, Ioane, ce părere ai tu despre facultăți?", la care tipul răspundea cumpănit, profund îngândurat: „facultăți, dificultăți..." Ei bine, pentru mine toate cuvintele acestea pompoase care se termină în „-tate" (identitate, responsabilitate, echitate, egalitate, Maiestate ș.a.m.d.) mă pun în mare... dificultate.

Scara cărților de identitate e infinită. La baza lanțului trofic uman stau cetățenii paria de prin statele care nu dau doi bani pe o viață de om, în timp ce în vârful piramidei nu se știe exact cine șade. Poate că așa e mai bine pentru noi, să nu știm.

Totuși, o singură curiozitate mai am: ale cui or fi numerele dintre 1 și 10?

(Spania, februarie 2016)

Elita dominantă a lumii este formată din oameni, bărbați, de vârstă medie, albi, „normali", puternici, făcând parte din națiunile conducătoare în state centrale; cu toții, provocați de cei opuși lor de dincolo de falii, inclusiv de Mama Natură. Prin urmare, de ce să limităm discursul la 7A? De ce un Muzeu al Holocaustului în Washington DC pentru *shoa,* dar nu și pentru indigenii americani, afro-americani, hawaieni? *Pentru că discursul dominant este cel al elitei dominante* și orice discurs structural-cultural ar face campaniile ei de ucidere masivă vizibile și ar expune-o. Discursul bazat pe „gen" face și el actorii vizibili, dar aceștia pot arăta cu degetul spre inamicii vinovați, nu pe ei înșiși.

Pentru a restabili legea și ordinea, inamicii vinovați de crime sunt aduși în fața justiției, care-i pedepsește, în tribunale adesea pline de judecători anglo-americani, bărbați; iar vinovații pot fi pedepsiți, chiar cu pedeapsa capitală – violentă. Implicit, judecata îi absolvă de vină pe judecători, pe contemporanii nepuși sub acuzare, structurile, cultura.

Această elită dominantă folosește discursul și violența culturală, negând:

Natura: spunând că animalele nu au suflet, simt puțin sau deloc durerea, nu suferă, pentru că nu au familii;

Genul: spunând că femeile sunt născute inferioare, pentru a aduce copii, sunt emoționale, nu intelectuale, îl pot tenta chiar și pe Satana;

Generațiile: spunând că bătrânii trebuie să facă loc generației următoare, iar tânăra generație trebuie să aștepte până va fi pregătită cum trebuie;

Rasele: spunând că primitivii sunt ca niște animale – vezi mai sus;

Deviantții: spunând că criminalii s-au exclus ei înșiși, cei bolnavi mintal sunt neadaptați, iar cei bolnavi trupește sunt o povară pentru ei înșiși și pentru societate;

Clasele: spunând că clasele îi aleg pe cei mai adaptați dintre cei mai puțin adaptați;

Națiunile: spunând că unele națiuni sunt valul din față al civilizațiilor umane, altele sunt parazite sau trebuie să aștepte și să fie educate în mod adecvat;

Statele: spunând că statele au dreptul să facă război, iar războiul pune statele mai adaptate să guverneze lumea, peste statele mai puțin adaptate.

Ecocid și omnicid!

Asta se întâmplă tot timpul. Dacă se definește ca ucidere a biosferei, reducând natura la lito-, hidro-, atmo-, cosmosferă, asta seamănă cu sociocidul; dar nu derulând înapoi doar istoria, ci derulând înapoi întreaga evoluție, întreaga creație.

Desertificarea este una dintre metafore, tsunami, inundațiile, vulcanii și cutremurele, altele; oferite spre imitare oamenilor, iar aceștia o fac uneori, ca ecocid, prin acte de putere. Și mai important este hipercapitalismul, care produce ecocid prin consumarea resurselor de orice fel de dragul profitului; protejat prin acte de omisiune.

Arheologia contează pe ecocid, pe faptul că natura a acoperit cu gheață sau cu nisip artefacte pe care arheologii le escavează, cum sunt cioburile de ceramică sau depozitele etajate de gunoi. Arheologii viitorului s-ar putea să dea peste obiecte de plastic, aflate sub un strat de cenușă radioactivă...

Natura comite uneori autoecocide, la fel cum societățile pot comite autosociocide, prin eșecul de a se reproduce, iar umanitatea poate comite autogenocide, prin eșecul de a preveni pandemii fatale.

Suntem departe de omnicid. Dar orice hartă a istoriei lumii ne vorbește despre civilizații care vin și se duc, lăsând în urma lor ruine, cioburi de ceramică și nisip. Se poate întâmpla asta și umanității, care a dezvoltat mijloace de distrugere și mai rele, justificate printr-un discurs oficial, ca un efort pentru a justifica instrumentele unui *summum malum.*

Miza este mare, sunt multe de pierdut și multe de câștigat.

Aceste multiple negații ale păcii neagă toate componentele formulei păcii [vezi articolul din numărul trecut, n.red.]. În locul echității apare distrugerea direcționată, în locul empatiei menite armoniei apare insensibilitatea, provocarea masivă de traume este folosită pentru a alimenta violența, iar renunțarea la conflicte este privită ca un lucru rău. Dar cele patru componente ale formulei păcii sunt potențial aici, ca trepte pentru a urca la lumină din abisul lui *summum malum...*

(Fragmente din lucrarea *O teorie a păcii. Construind o pace directă, structurală și culturală*, numărul 10 în seria de cărți publicate de TRANSCEND University Press, 2013. Va urma.)

Extazul tehnologic și agonia omului

Radu PINTEA

> *Ned Ludd era un biet idiot zice-se-n popor*
> *Ce doar la distrus și stricat avea spor,*
> *Se-ntoarse către tovarășii săi și declară mașinilor moarte!*
> *Ele stâlcesc viitorul și ne calcă-n picioare visele sparte.*
> Robert Calvert (în tălmăcirea lui R.P.)

Se împlinesc două secole de când meșterul țesător Ned Ludd a declarat „război războiului de țesut". Apărută în Anglia și „rezolvată" la momentul respectiv sângeros, chestiunea nu s-a lăsat însă rezolvată, ci a copt pe dedesubt în tot acest răstimp; coabitarea om–mașină a mers „ca unsă" de atunci încoace, anume cam până prin 1980, când internetul, nanotehnologiile și inteligența artificială au invadat și zona *moale* a mașinilor. Situația migrase – cu schimbare de stare de la *tare* la *moale* – neobservată de nimeni, fiindcă era așa de comod! Comoditatea vine însă cu un preț. Tendința tot mai persistentă de structurare a domeniului cunoașterii, mai bine zis, „accesul" la cunoaștere printr-o segregație omniprezentă între nivelurile de acces, pe de o parte, și facilitarea unor comportamente pe bază de reacție pavloviană cât mai rapidă și, dacă se poate, chiar evitând cu totul intervenția temporizatoare a rațiunii și judecății personale, pe de altă parte, au deschis larg calea nu numai dezumanizării omului în reacția sa cu sine și cu semenii, dar și gravei coruperi, dacă nu cumva deformării totale, dincolo de orice posibilitate de cunoastere, a modelelor educaționale sau funcționale încă operative, dar în pragul extincției în zilele acestui nou infern al ordinii mondiale, ordinea cibernetică, una atotnivelatoare, unde nu se mai face niciun fel de deosebire între om și masină, unde se uită din rea intenție sau din prostie ierarhia de subordonare, scopul pentru care au fost născocite la urma urmei mașinile și limitele între care ar trebui să li se permită funcționarea.

Ba, din contra, iată, culmea gravitătii, omului i se cere pe toate canalele să confere dintr-o total ineptă „corectitudine politică" drepturi compensatorii mai mari acestui sclav proteic, creat tocmai pentru a-l sluji pe el, pe om, fără ca acesta din urmă să mai dezvolte remușcări privind moralitatea unei „samavolnicii" care ar trebui, vezi Doamne, să-i greveze conștiința. Și, paradoxal, iată omul făcând pasul autoînrobirii. Printr-un gest compensatoriu parcă, aiuritor pentru orice fel de logică bazată pe „celula vie", dar de bun simț din punctul de vedere al unei fierătanii, omul o cocoață pe aceasta la loc de cinste și idolatrizare ca și cum de acolo și numai de acolo ar emana adevărul suprem, cel a-politic, a-religios, a-uman (sau trans-uman?).

Teilhard de Chardin spunea acum o sută de ani: „Zărindu-și umbra proiectată pe cer, nu orice om va sti că-i umbra sa". Tot astfel, azi, urmărind cu înfrigurare și încordare extremă starea conflictuală care pare paroxistică la nivel internațional, puțini își vor da seama că izvorul adânc al acesteia nu este antinomia americano–rusă sau americană–contra toată lumea, ci *tehnica* – suportul contondent al construcțiilor cu care se mândrește omul și, mai ales, derivata sa minionă, *nano*tehnica, răspunzătoare de partea *moale:* cuvinte, limbaj, gramatici. Cu deosebire amestecul acesteia, tot mai ubicue și mai criptice, în luarea deciziilor de așteptat a se adresa regnului viu; favorizarea însă tot mai frecventă a deciziilor sintetice ca substitut preferat celor de respirație umanistă ni se pare o cale greșită, tocmai pentru că cele două categorii de decizii nu au același domeniu de aplicare.

Poate e vorba doar de o glisare escatologică inevitabilă a socialului pe panta unui neomașinism (*techné* în accepțiunea antică). Cu alte cuvinte, în ciuda celor mai nobile sentimente și sforțări ale sale de a oferi echidistanță de esență supremă, pură, desăvârșită, abstractă, ridicată semeț la o altitudine stratosferică rarefiată deasupra actorilor umani din diverse facțiuni antrenate în eterne convulsii și competiții între ele și cu toți și cu toate, omul este permanent supus oricând potențial gradientului de a comite greșeala de a se încrede un pic prea mult în propriile și imperfectele sale creații, dar suficient pentru a stârni la un moment dat *hybris*-ul care-l va răsturna în destructurare și haos. Poate chiar arcadienii antici s-au văzut obligați să constate că și pe vremea aceea nicio problemă nu se putea rezolva la nivelul la care a apărut, ci era nevoie de un alt referențial, de un alt nivel – indiferent de problemă sau natură a ei – în care să se întrevadă soluția.

Așadar, *techné* sau *politikon?* Această alăturare poate emana un puternic iz aluziv și sună familiar, chiar sardonic. Și totuși, în ciuda acestei impresii, trebuie observat că, asemenea castelelor, și tălmăcirea și, mai ales, răstălmăcirea cuvintelor e supusă eroziunii timpului, multe dintre ele nemaiavând în accepția curentă sensul originar; ca în jocul de clasă „telefonul fără fir", pe care îl jucam în copilărie până la intrarea profesorului: în prima bancă unul șoptea la urechea colegului „portocală", iar acesta șoptea mai departe ce *credea* că a auzit, pentru ca în ultima bancă ultimul să strige în gura mare ultima părere, „piersică". La fel cu toate actele culturale ale lumii supuse unui „telefon fără fir" extins. Dar pentru a vedea dacă spunem ce credem că am vrut să spunem atunci când ne etichetăm public alegerile, trebuie să ne ducem la rădăcina originală și să vedem măsura în care aceasta acoperă intenția noastră. Putem avea surprize, și 99% dintre acestea sunt neplăcute, după constatările bancherului care, expert în numere mari, nu putea suferi surprizele pentru că îi stricau asteptările, adică previziunile. Adică *predictibilitatea* – cuvânt cheie, peste tot rimând cu *stabilitatea.* Să mergem (cu mintea, desigur) în situl arcadian și să vedem ce se înțelegea printre concetățenii lui Aristotel prin *techné*. În primul rând, acesta desemna un lucru făcut de mâna omului, cu intenția de a copia modelele naturii, dar inerent și fatalmente imperfect (spre deosebire de natură, care este perfectă, pentru simplul fapt că a avut o eternitate la dispoziție să se tot perfecționeze). Semnificativ, și ceea ce ne și interesează pe noi în argumentul nostru, este mai ales recunoașterea și acceptarea conștientă a imperfecțiunii care însoțește toate lucrurile făcute de mâna omului în încercările sale, lamentabile, tragice și mărețe, de a copia modelele adevăratului și unicului Creator. *Politikon* derivă de la *polis* care însemna „mulți oameni la un loc" și prin extensie „loc cu mulți oameni" sau „oraș". *Kratos* însemna „autoritate". Las la latitudinea studentului curios și atras de semiotică verificarea tuturor combinațiilor dintre cele trei vocabule și a eventualelor semnificații rezultate din concatenarea lor în spirit antic și în spiritul timpurilor moderne, care la limită ar trebui să fie una și aceeași – un invariant.

Această totală rătăcire a scopului în chiar toiul celei mai furibunde căutări a lui trebuie să se constituie din oficiu într-un semnal de alarmă pentru legiuitorii următorilor ani (nu foarte mulți). Forul legislativ de mâine va trebui să bareze prin orice mijloace, cele mai simple și mai eficiente fiind cele pur parlamentare, ascensiunea la putere a oricăror entități non-umane sau vectori ai acestora, generatoare de acte normative încălcite sau intraductibile empiric pe înțelesul celui mai slab de minte cetățean, statuarea clară, limpede și neîntreruptă și neechivocă a supremației omului asupra mașinilor (de orice fel) și sub-creațiilor mașinilor și *nu* invers, indiferent de nivel, rang, domeniu, țară, situație sau interese.

Datele statistice arată că există 1 automobil la 2 oameni. La aparatură informatică (telefon mobil, tabletă, computer personal) *per capita* scorul s-ar putea să-l depășească lejer pe cel precedent, în favoarea mașinii. Această aglomerare de fierătanii și *smart*-uri de tot soiul crește presiunea din ambele direcții, dinspre *coajă* și dinspre *miez;* deciziile omului prins între ele vor fi tot mai mult parazitate de atributele celor două entități nonumane între care pare mai degrabă a se zvârcoli. Pe termen scurt, ingerința tot mai brutală a nanotehnologiei și a obiectelor „smart" (indicator adică al faptului că ele funcționează pe bază de inteligență artificială) va face ca schimburile prin comunicare verbală să devină tot mai puțin verbale, prin împrumuturi din glosarul tehnologiei și chiar din jargonul acesteia, inclusiv cuvinte-cheie sau de-a dreptul „cod-spaghetti".

Toxicitatea acestei juxtapuneri de termeni oximoronici în opinia noastră rezidă nu atât în gradul de impopularitate sau în austeritatea măsurilor luate „de rigueur" prin astfel de politici „antipolitice" (altă aberație de esență oximoro-) cât mai ales din cauza faptului că, infiltrate la vârful ierarhiei, îl obișnuiesc pe bietul om cu prezența unei asemenea atitudini sintetice (deghizată în echidistanță), în care interesele sale nu se vor mai afla pe primul loc. Prezente în coajă și în miez, la valori dincolo de limitele critice dictate empiric de legile perene ale bunului simț, deopotrivă lucrurile *tari* și cele *moi* încep prin recul mai cu seamă să devină tot mai stânjenitoare; pur și simplu sunt peste tot unde întorci capul. Născocite inițial din dorința legitimă de a fi de folos creatorului, prin multiplicare, rafinare și intercorelare, ca să nu mai vorbim de dotarea cu inteligență artificială, toate aceste deopotrivă *tari* și *moi* adjuvante sfârșesc prin a ocupa efectiv spațiul vital al omului, complicându-i acestuia existența, generând mai multe probleme decât rezolvă, pregătind deja momentul izgonirii omului din mijlocul propriilor sale creații.

Este, deci, nanotehnologia aliatul artificial sau dușmanul natural al omului? Proteica sa proprietate de a o întâlni peste tot, și tot mai sâcâitor, pare a înclina validarea spre ultima variată. E o simplă chestiune de timp până când vor apărea reacții neoluddiste și pe cale de consecință conflicte tot mai complexe cu promotorii viziunii „integratoare" – emanație a noului val care, în numele „raționalismului" (de fapt, neomașinismului), va încerca să forțeze aplicarea la om a unor măsuri străine de natura omului.

Neputința endemică a geopoliticii de azi de a ocupa forța de muncă dislocată prin panautomatizare și pannanotehnologizare, de a găsi acestui principal piston social un vector de aplicare (un rost), se va constitui în cauza principală a apariției unei noi mișcări cu caracter luddist radical, al cărei scop ar putea fi subminarea, dereglarea, vandalizarea, ridiculizarea și în ultimul rând putându-se ajunge chiar la distrugerea fizică a perifericelor rețelei.

→

Istoria de lângă noi

Noi am picat din... cer!

Mihai SPORIŞ

O enigmă şi un miracol istoric: poporul român, şi-a intitulat istoricul Gh.I. Brătianu o carte [1], mărturie despre originea poporului român, împrumutând titlul de la francezul Ferdinand Lot [2], un reputat istoric interesat la rându-i de istoria noastră.

Istoricii, preocupaţi de dezlegarea enigmelor, de fundamentarea unor teorii necesare politicului, de fabricarea unor argumente tratatelor de pace, de instrumentarea unor teorii pentru alte posibile ordini mondiale, n-au reuşit să se pună de acord în ceea ce priveşte poporul român, locul lui de naştere, perioada, prezenţa lui în ţara lui de azi etc. Atât de diverse sunt punctele de vedere ale iluştrilor, reputaţilor istorici, blazonaţi cu titluri ştiinţifice, încât te descumpăneşti în faţa unor argumente care contrazic un bun-simţ la îndemâna ţăranului nostru, avizat şi mai legitimat dovedirii unei identităţi de sine. Ce-au susţinut şi încă, foarte expeditiv, consideră unele poziţionări ale „cercetătorilor istoriei"?

– Am venit dinspre toate zările, inclusiv din stepele şi din învolburările de nisip.

– Dacă am locuit cândva vechea Dacie, am părăsit-o şi am revenit după vreo mie de ani, de aiurea, din toate părţile şi... de nicăieri!

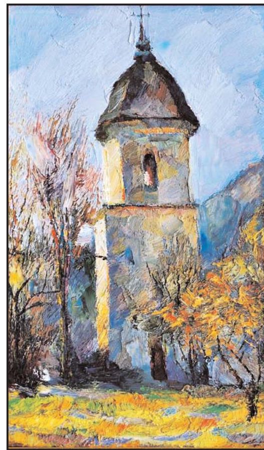
– Am fost creştinaţi şi am învăţat limba foarte târziu, aceasta fiind împrumutată de la un cuceritor vremelnic prin părţile noastre şi nerevărsat cu legiunile sale peste tot unde, vezi Doamne!, ne-a adus o limbă nouă.

– „Am păstrat tăcerea" o mie de ani, pentru că, se spune că nu am fi scris, uitându-se faptul că pe la noi s-au găsit cele mai vechi scrieri ale omenirii, pe la Tărtăria. Chiar în lipsa „arhivelor", tăcerea scrisului a însemnat viaţa unui prezent viu, nu absenţă în spaţiul locuit, iubit şi păstrat cu credinţă. Indiferent de ceea ce se spune, în mod sigur o realitate, o poveste a ei credibilă există şi mai aproape de ea credem că sunt cei ce o simt chiar dacă nu o pot exprima, nu o pot prezenta cu toată rigoarea istoricului. Omul simplu, întrebat acum ce ar face, cum ar acţiona în faţa unei năvăliri, ca pe vremurile strămoşilor, nu va ezita să răspundă: *în faţa puhoiului de oameni, sau de apă, te ridici undeva mai sus, unde acestea nu te ajung. Te ridici, chiar la cer, preţ de o vreme, până se liniştesc toate!* Acelaşi răspuns îl găsim la Ovidiu, când vorbeşte de soarta năprasnică a băştinaşilor în faţa năvălirii „lăcustelor", cu pârjoliri venite din puste. Relatează poetul exilat de împăratul Octavian Augustus la Tomis:

„.../E glia pustiită, căci pământenii fug!/ Le iau barbarii şi pâinea şi vita de la jug/.../ Cei prinşi se uită-n urmă din lanţu-ngrozitor,/ spre ţarina sărmană şi spre căminul lor/.../ Adeseori şi-n timpul destul de liniştit,/ De groaza lor, ogorul rămâne-nţelenit!/ Nu ştii de unde vine şi când acest puhoi:/ Ogoarele sunt toate paragină la noi!..." O spunea poetul roman exilat în Pont în primii ani ai erei creştine, adică înainte cu aproape un veac de sosirea lui Traian într-o mică parte a Daciei.

Lămuritor pentru starea aceasta de lucruri este dialogul consemnat de Paul de Alep, după întâlnirea lui cu Preda Brâncoveanu (ruda lui Matei Basarab, cu obârşie în acelaşi loc, Brâncoveni!), la un mileniu şi jumătate de la relatarea lui Ovidiu, prin 1654: „…mulţumim lui Dumnezeu cel Atotputernic că nu avem castele în ţara noastră. În loc de castele şi cetăţi, avem aceşti munţi şi aceste păduri, împotriva cărora niciun duşman nu poate birui…" [3]

Retrageri întru munte s-au făcut şi în perioada modernă, lupta de rezistentă a partizanilor împotriva comunismului este un fapt consemnat doar cu câteva decenii în urmă, între 1948 şi 1958. Sigur este că ne-am suit spre cer, urcând munţii prin gurile de rai ale văilor cu nenumăratele lor „Posade". Am urcat munţii cărora le-am dat chiar nume de oameni: Dochia, Fetiţa, Păpuşa, Babele, Moldoveanu, Negovanu, Pătru, Văleanu, Vlădeasa sau, pur şi simplu, Omul, La Om.

După retragerea „inundaţiei", ne-am coborât cu înţelegere, pas cu pas, pentru bune şi rele. Pe cei mai răi i-am îmblânzit cu duhul blândeţii şi al răbdării. Coboram din cerurile raiuri. Oamenii, venind de aici, erau întotdeauna oameni buni, cu cugete limpezi, cu tăria pietrei, pentru alt început de la capăt. Ne-o spune „podul de piatră s-a dărâmat,/ a venit apa şi l-a luat,/ vom face altul pe râu în jos,/ altul mai trainic şi mai frumos…" din jocul nevinovat al copilului de când se înstăpâneşte, prin joc, peste reguli, cutume, obiceiuri, toate venind dinspre *instituţia*… rânduielii pământului, una foarte puternică. Sunt multe legende şi mărturii povestite despre „descălecările" [4] dinspre munte ale lui Dragoş, Bogdan, Negru Vodă, Horia, Tudor, Iancu şi ale multor altor anonimi, pe care discreţia pământului acesta nu i-a numit. Toate revenirile în matcă se fac cu o contopire a lutului străin revărsat de nevoie şi care a luat forma nouă a reliefului în care s-a risipit. Totul: autohtoni coborâţi din ceruri, valuri venite de aiurea, vibrează ritmul locului, adaptarea la noile condiţii este adevărata asimilare. Locul, însufleţit de ceea ce e temeinic, demult (băştinaşii de la începutul vremii, ab-origeni), este cel ce converteşte încontinuu.

N-au ajuns, întotdeauna, talazurile văilor în munţi. Aşa se explică nenumăratele „ţări" neatinse de „mâlul" străin, rămase cu o individualitate culturală într-un ansamblu cu trăsături comune, valahe: Ţara Moţilor, a Zarandului, a Oaşului, a Maramureşului, a Pădurenilor, a Haţegului, a Făgăraşului, a Loviştei, a Bârsei, a Vrancei etc. Nu au ajuns talazurile în vârful munţilor, aşa se explică de ce păstorul de azi aproape „nu ştie" că pe la noi au trecut cohortele romane, ienicerii, spahiii şi alţi căutători de biruri. Stâna lui a rămas la fel de tracă precum era pe vremea căutătorilor de „lâni de aur", cu mioare năzdrăvane. Au rămas, păstor şi păstoriţ, în vârsta de aur a transhumanţei, cu reveniri estivale în muntele rai.

Omul nostru simplu va nega venirile de aiurea, din toate vânturile, de unde ne aduc necunoscătorii, ori cei cu simbrie pentru alte „adevăruri". El va replica simplu că noi am plecat spre cer, ca eroi, sau ca sfinţi, am urcat spre cerul coborât în munte, ştafetă permanenţei, pentru a ne întoarce, la momentul potrivit, tot de acolo.

Da! Am picat din cer, domnule Ferdinand Lot!

Noi, românii, invocăm răbdarea şi vedem că ni se impută, ca un blestem, lipsa de reacţie în faţa unei acţiuni pe care nu o întreprindem. *Mioriţa*, chiar exponenţială fiind pentru înţelegerea spiritului nostru, este considerată fetiş al unui defetism al resemnării şi un îndemn la nonacţiune, deşi nenumăratele ei variante, din întreg arealul valah, ne proiectează nemurirea…, aceea ursită pruncului Dochiei: spirit dacic, netemător de moarte şi bucuros să dea soli dintre cei mai buni ai săi, lumii de dincolo. Nu ardem exploziv! Reacţionăm ponderat, cu măsură, lent chiar.

Ne referim, desigur, la mentalitatea colectivă, la un spirit răbdător şi consacrat răbdării de o credinţă profundă. De unde am fi dobândit oare răbdare, dacă am fi fost un popor călare?

De unde statornicie în galop, în goana fără orizont?! Cum s-ar putea sui munţii în galop?!

De unde puterea înţelepciunii, dacă nu-ţi poţi găsi răgazul adâncirii în sensuri?! Răgazul născut doar de răbdare!

Cum poate să vadă, cu simţurile toate, cel care nu-şi poate obişnui retina cu toate culorile locului, din cauza colbului stârnit de cavalcade?!

Memoria deprinde realitatea într-o statornicie a generaţiilor şi se alimentează genetic cu rădăcină de piatră, rezistentă la curgerile cu strămutări.

Ce ne-ar fi putut determina să părăsim raiul? Ce motiv ne-ar fi făcut să plecăm din nişte locuri dragi, râvnite dintotdeauna de toţi vecinii? Câte regrete se sesizează în miturile grecilor după pământurile noastre pline de turme, grâne, mere de aur şi oameni drepţi; după nişte pământuri solare, cu cânt de fluier, nai, cu hore – inclusiv în memoria lutului – şi cu „gânditori" neasemuiţi.

→

Faimosul prin bun-simţ sfat paulin, vechi de două mii de ani, „Toate ne sunt cu putinţă, dar nu toate ne sunt de folos", rămâne valabil şi în era cibernetică/informaţională. Actuala stare a lumii pare a se developa ca un invariant; indiferent de profunzimea sau altitudinea cunoştinţelor sau înţelepciunii acumulate, ciclul trebuie închis la un moment dat. Şi atunci trasul oricăror concluzii nu este altceva decât o altă pierdere de vreme printre toate celelalte zădărnicii.

Este chiar datoria marilor dregători să priceapă natura problemei. După comprimarea omului între *coajă* şi *miez*, nu fără înjurături şi mârâieli, va urma dislocarea acestuia cu ironic cinism în exact ceea ce se numea „tărâmul nimănui". Ei trebuie fie să găsească o ocupaţie forţei de muncă dislocate, fie să o plătească degeaba, asigurându-i existenţa *sine die*, până la ivirea pe scena istoriei a unui nou rost care va putea fi servit prin muncă cinstită. Până atunci, pentru ei, această lacună va trebui să se transforme într-o adevărată obsesie, fiindcă e de datoria lor să o identifice, să-i dea un nume şi un conţinut cu semnificaţie. E simptomatică în acest sens abundenţa de referiri în discursurile de macropolitică şi macroeconomie la antrenarea abilităţilor „manageriale" la tânăra generaţie. Ca să conducă ce? Definirea acestui „ce" va trebui să fie preocuparea celor de la vârf, de orice nuanţă, în viitoarele două decenii, umplerea acestuia cu conţinut uman – preocuparea de căpetenie a oricărui dregător de pe faţa pământului.

Numărul celor care cârcotesc la amestecul „spiritului" maşinist în viaţa lor sau, mai bine spus, pentru contribuţia la corodarea dacă nu cumva chiar ruinarea acesteia este şi cel care va oferi soluţia crizei informatice următoare. Dacă are o valoare relativ mică, iar grupurile sunt disparate geografic şi neorganizate, stingerea lor se va face prin mijloace de represiune brutale din vechea şcoală; dacă însă numărul acestor „haiduci" care nu văd cu ochi buni ofensiva computerelor atinge o valoare critică, soluţia care se aşteaptă de la vârful guvernamental oriunde pe mapamond ar fi una complet nouă, 100% sintetică (adică nenaturală) şi, faptul cel mai periculos pentru viitor, deloc prietenoasă cu masele. Când simpla băşcălie a celor ce n-au întâmpinat cu „să trăiţi!" jugul noului sclavagism digital nu va fi de ajuns ca să eşapeze refulările acumulate, când noii hippioţi şi hackeri n-au să mai aibă relevanţă în faţa tăvălugului administrativ împănat cu măsuri draconice (care vor avea butoanele – *toate* butoanele – aiurea), cifra octanică a nemulţumirilor va creşte alimentată din propria substanţă, iar confruntările de factură neoluddistă vor face autocombustie instantanee, cu victime avizate în ambele tabere, premergător unui nou Ev Mediu întunecat, în care, printr-o lejer tolerată ingerinţă tehnologică tot mai apropiată de fibra umană, imperativul digital a ajuns să depăşească în importanţă orice precept etic, moral sau uman. Iar cel mai îngrijorător e că nu maşina ajunge de capul ei să-l dea jos pe om din Paradisul său, ci că omul însuşi lucrează cu sârguinţă de neoprit la aşezarea maşinii, cu întreaga ei problematică exploziv de complexă, deasupra lui însuşi. E poate o încercare disperată de a egaliza şi a aduce la cel mai mare divizor comun toate forţele centripete participante la această adevărată horă apocaliptică a puterii, e poate un abandon final sub presiuni interregn aflate sub alt control decât cel uman, este poate ultima zvâcnire, demiurgică, a Hyperionului care acceptă, epuizat în a sa trufie, autoaneantizarea, ori e poate doar o altă încercare disperată de a căuta rezolvarea problemei la un alt nivel decât cel la care aceasta s-a ivit. Cu discursuri în cheie mai gravă decât acutele isterice de azi, cu o mână mai fermă pe frâu şi un picior mai greu lăsat pe frână, acest deznodământ ar putea fi amânat; o vreme.

Pagini de jurnal

Sanda GOLOPENȚIA

26 iulie 2013

În filmul *Heimat,* un personaj constata că stânga e direcția trecutului, iar dreapta cea a viitorului. Dacă accept, aș putea spune că am trăit ultimii zece ani cu capul întors spre stânga. Citind și scriind despre oameni din interbelicul românesc și european, mai degrabă decât despre cele care se petrec acum, aici, în Statele Unite, sau în România. Depărtate, depărtându-se, în feluri diferite, și unele și altele. De la interbelic au trecut mai bine de 50 de ani, acum-ul din țară s-a oprit la scurtă vreme după 1989, acum-ul de aici a fost contrazis brutal din primul an de viață în lumea nouă, acum 33 de ani. Nu distanța sporită ar fi deci motivul ascuns al alegerii, ci, poate, un spațiu/timp mai vast în care să-mi caut suflete prietene.

Trăiesc, de mulți ani, fără *acum,* cu capul sucit într-o parte.

Aseară am văzut un film din 1969 pe care noaptea pare a-l fi cufundat mai adânc în mine (Duras spunea odată că așteaptă a doua zi ca să știe dacă un film i-a plăcut sau nu, să vadă dacă îl ține minte și îi revine în gând). Filmul, din 1969, e făcut după romanul lui Muriel Spark *The Prime of Miss Jean Brodie* (1961). Ce înseamnă să fii profesor, mentor, să vrei să clonezi făpturi după chipul și asemănarea ta, fără a le naște și pierde/regăsi, treptat, simplu, de la o zi la alta, așa cum se întâmplă în viețile firești. Prea marea apropiere afectivă de elevele încă fără coaja protectoare a experiențelor. Analiza politică greșită, curentă în epocă, dar de netrecut altcuiva, mai ales ca mentor. Filmul îmi face bine. M-am întrebat de multe ori dacă am fost un profesor util studenților mei pe plan uman, gata oricând să ies din rolul de model, nesugerându-le decât temător vreun orizont care risca să fie dezmințit, ca atâtea dintre cele pe care le-am întrevăzut de-a lungul anilor. Interesant detaliul, nefolosit în film, cu Sandy, eleva favorită a profesoarei, care scutură jugul formator și deformator, dar se va călugări în final. Interesantă și dând adâncime personajului distincția pe care o face Jean Brodie între educație (însemnând, prin etimologie, aducerea în afară, la lumină, extragerea din elev a ce alcătuiește eul lui încă invizibil) și intruziune (trimițând, din nou etimologic, la îndesarea în elev a unor lucruri din afară, din profesor). Jean Brodie face și una și alta, spunând însă elevelor ei să fie atente doar la ce spune, iar nu la ce face ea. Cartea și ca ea filmul se rotesc multiplu și atent între bine și rău. Eleva exaltată va muri urmând sfatul profesoarei exaltate de a fi „dedicated". Cea critică își va elimina din învățământ mentorul, dar va rămâne cu vocea ei în vorbirea interioară din care i se țes clipele, va traversa viața reală a celor din jur și va ieși din ea, călugărindu-se. Să citesc cartea.

Filmul mi-a adus aminte de Mircea Vulcănescu, evocând cu mâhnire binele întrețesut cu rău din întâlnirea generației lui cu Nae Ionescu. Greu să ai busolă, greu să îndrumi oameni, le poți sugera, fără a-i cuceri, ce nu e de făcut, poți să-i ajuți în acțiuni pe termen scurt, al căror rezultat se întrevede. Dar nu mai mult.

Ezitarea și învălmășirea „idealurilor" e extrem de vizibilă în *Rapsodia epistolară* la care lucrez de acum aproape nouă ani.

27 iulie 2013

Ca în fiecare dimineață, mă trezesc la cinci și jumătate și mă bucur: mai am două ore de stat în pat. Apoi, la șase și jumătate și iar mă bucur: mai am o oră. În ecou, cele două bucurii, cu gândul de dedesubt: mai am un răstimp de trăit, mai e timp pentru una ca mine pe lumea asta.

4 iulie 2014

I. Datcu transcrie într-o scrisoare către C. din Cioran, *Caiete* II 1966–1968 (Humanitas, 2010, p. 351) însemnarea din 28 septembrie 1968. Transcriu la rândul meu: „Anton Golopenția — omul cel mai delicat pe care l-am cunoscut, prietenul minunat a cărui moarte în pușcărie (acum 15 ani) m-a întors pe dos. // Am petrecut trei ceasuri ieri în compania fiicei sale, inteligentă și fermecătoare. În clipa când mă despărțeam de ea, a avut un zâmbet și o scânteie în privire care, deodată, mi-au redat imaginea fizică a tatălui ei. // Golopenția a fost acela care mi-a vorbit despre *Rembrandt* al lui Georg Simmel și mi-a împrumutat *Zauberberg.*"

Îmi aduc aminte de întâlnire, cu prologul în franceză și saltul neașteptat în română, la care nu mă mai așteptam. În toate întâlnirile care au urmat, ceremonialul reapropierii a fost același.

Tata murise în 1951.

Jurnalul, o pușculiță.
(Providence, R.I.)

Vidul, ca stare fizică, se poate obține numai prin eforturi peste fire. Cu atât mai neexplicată, într-o logică elementară, este plecarea *in corpore* a unui popor din acareturile lui, din vatra lui. Cine ar fi transmis ștafeta unei bogate permanențe păgâne, dar plină de sacralitate, depozitată într-o tradiție vie, într-o cultură populară, care poate sta la masa celor titrate (și care cu vanitate se cred „majore")?

O cultură mai puternică impune legea dăinuirii, se spune – desigur, cu mult temei – forța brută consemnând doar o glorie efemeră.

Vânturi bat multe către noi, mai rar dinspre noi. Vatra ne-a fost în „răscruce de vânturi", cu jarul viu. La răscruci se iscă multe „istorii", cu puncte de vedere de puține ori în „consens". Să fi dus spre spațiile lor istoricii străini gândul nostru și felul nostru de a fi, în coordonata lui reală? Greu de crezut! Spune Antoine de Saint Exupery că prietenia are nevoie, ca prim pas, de îmblânzire. Cine și pe cine trebuia și trebuie să îmblânzească? Cine este mai blând și își permite îmblânzirea? Cel ce fuge sau cel ce stă la locul lui?

Se mai spune și azi că adevărata cucerire este convertirea și că numai cel bun are harul convertirii.

Cine a reușit, cel puțin în ultimele două milenii de oralitate (cultură minoră?!), să-i asimileze pe români și să substituie o realitate dacică atât de prezentă? Nu doar în substrat, ci la vedere, în atâtea feluri binecuvântate, invizibile celor fără un acord sensibil, rezonant cu ele. Cine a reușit, chiar cu forța, să impună reguli și credințe *patriei profunde*, la aceste răscruci de vânturi?

Este greu să răstorni o ordine armonică instituită în milenii de necesitatea locurilor! Locurile noastre și-au impus regula lor, au dat oamenilor un sistem de valori pentru identitatea lor. Oamenii s-au contopit cu locul și permanent le-au dat celor din generația următoare zestrea înaintașilor, moștenită spre a fi dată mai departe.

Trecătoare sunt toate pentru cel ce stă cu răbdare! Poți fi răbdător, dacă nu ai exercițiul răbdării? [5]

Exemplele de răbdare arată la noi multe feluri de-a manifesta-o: păstoritul transhumant, multimilenar; credința monoteistă „creștină" înainte de creștinism (vezi colindele românilor); tradiția populară, coborâtoare din „vârsta de aur"; traiul sub strâmtorări politice străine, ori în dihonia neunității induse între frați.

În ceea ce privește forța oralității din spațiul românesc (responsabilă a continuității simțirii, în ciuda „muțeniei" milenare a scrisului, pe care îl deprinsese cu mult înaintea altora!), se poate lesne mândri orice român că în această forță a *cuminecării* stă știința *comunicării* sale și adaptarea la orice mijloace de comunicare, iar viața, trăire permanentă, pare un timp static în care istoria nu o poate atinge, protejând-o de efemerul modelor și de trâmbița vreunui trecător în carul vremelnic al gloriei. Cum pot istoricii de aiurea să înțeleagă o fixitate a timpului, într-un spațiu, când meseria lor vânează curgerea lui? Cum poate fi sesizat și, mai ales, contrazis, ritmul viu din arborele vieții românului? Cum ar fi putut Roesler și alți istorici de aiurea, cu altă frecvență a vibrației, să rezoneze cu simțirea noastră? Amprenta genei noastre este una a viului, a manifestării lui. Cum vor putea cântătorii celor trecute să surprindă vitalitatea unui popor viu, apelând la izvorul scris, când, în bunătatea lui, nu și-a permis vanități? Despre daci, moșii și strămoșii legitimi ai românilor, au scris alții, ca și despre Pitagora, Socrate, Hristos, sub semnul slovelor de sub interpretări, poate chiar răstălmăciri. Iată un motiv pentru un popor moral, creștin din început, de-a fi trecut ușor peste înstrăinarea sa de cuvântul scris. Savoarea sonorității calde a celui rostit, uneori incandescența solară a imnurilor, recitarea eroică a baladei, balsamul doinei, bocetul eliberator vor fi fost, alături de vorbirea unei limbi frumoase, formele viguroase ale rezistenței prin… cuvânt.

Românii au scris într-un mod aparte. Au scris cu portul lor, cu casa lor, cu datinile lor, cu viersul doinit, cu epicul baladei, cu desenul jocului viguros și tandru, cu o memorie multimilenară în rigoarea obiceiurilor. Cine a reușit să cerceteze simbolurile din ștafeta neîntreruptă a omului din vatra noastră, dintre istoricii care ne fac istorii? Câți îl percep în simbolistica sa pe universalul Constantin Brâncuși? Câți l-au aprofundat pe Nicolae Densusianu în cele descifrate pentru noi? Câți își mai reamintesc despre *Povestea Dochiei și Ursitoarele,* preocupați doar de expulzarea lui Eminescu prin debaralele impostorilor? Cei ce l-au studiat pe *istoricul* M. Eminescu pot observa, dincolo de obstacolul esențializării, un arc peste aparentul mileniu lipsă. Nemurirea cerută de Dochia pentru fiul ei (simbol al neamului trăitor în Dacia!) este cerută și pentru Mușat, iar ursitoarele împlinesc dorința țării mamă. Povestea știm apoi că și-a avut împlinirea, constatată de geniul poetic, în altă parte: „…Basarabi și voi Mușatini,/ Descălecători de țară, dătători de legi și datini…"

Cum poți face istorie, când nu-ți este clară propria istorie?

Lucrurile se lămuresc prin toate elementele care pot contura realul, nu numai prin ceea ce convine unor metode de investigație. Legități comune operează consecvent și relevant în multe domenii. Oare lucrurile nu trebuie văzute interdisciplinar? S-a dus perioada când calul făcea istoria. Este timpul ca și ochelarii din recuzita patrupedului să fie înlăturați!

Nu suntem, n-am fost ceea ce li se năzărește unor avangardiști trimiși să pârjolească, ori să deschidă din interior poarta cetății, ori să primească darurile… grecilor! Ce epocă tristă în *patria politică,* în vremea fanarioților, și ce viteji s-au arătat Matei Basarab (vezi lupta fățișă împotriva grecizării), Constantin Basarab Brâncoveanu (vezi trădarea Cantacuzinilor), Tudor Vladimirescu (vezi lupta împotriva *tagmei jefuitorilor*), Alexandru Ioan Cuza (vezi secularizarea averilor mănăstirești). Nu vom confunda trădătorii cu eroii și nici jungherul înfipt în spate cu pana măiastră în slujba scripturii mântuitoare! Suntem ceea ce suntem, acolo unde am fost din vecie. Rămânem noi, la noi acasă, având cu noi, de când ne știm, un Dumnezeu Daco-Român, cu întreita-i ființare a unui timp întreit și viu ca și românul picat din... cerul albastru cu galbenul iluminării pătruns în sânge.

Bibliografie:

1. Gh.I. Brătianu, *O enigmă și un miracol istoric: Poporul român,* Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988.
2. Ferdinand Lot, *Les invasions barbares et le peuplement de l'Europe,* Paris, 1937.
3. Doru Căpățaru, *Călător prin Oltenia medievală cu Paul de Alep,* Ed. KITCOM, Drăgășani, 2008.
4. M. Sporiș, *Amprente în marmura istoriei,* Ed. ALMAROM, Rm. Vâlcea, 1997.
5. M. Sporiș, *Miracole,* Ed. ALMAROM, Rm. Vâlcea, 1997 (v. „Discreția durabilă a românului").

Istoria de lângă noi

Imposibila edificare a conştiinţelor fără istorie (II)

Dragoş VAIDA

Istoria de lângă noi ne lărgeşte viaţa, îi conferă perspectivă, îi dă atmosfera în care poate să respire. Această istorie ne şi prelungeşte viaţa, devenind partea deschisă către ceva care nu ştim când şi dacă se va termina, este partea fără sfârşit a existenţei noastre, altfel finită până la disperarea cea de toate zilele. Prezentul, cum îl pomenim, şi trece dincolo, încât ne întrebăm ce a fost, dacă a fost. Cât despre viitor, el nu există decât atunci când ne-am hotărât să gândim indiferent de ce-ar urma. Este volatil. Are virtutea de a mai reduce ceva din greşelile noastre, erorile de rezervă pe care încă nu le-am făcut. Participarea trecutului la prezent are rol în cunoaştere, este utilă şi are chiar o funcţie descoperitoare, soteriologică, deci, creatoare.

Este evidentă la noi, românii, dorinţa vie de a călători, magia cuvintelor „a iesi" şi „afară", în care adunăm dorinţele noastre, neîmplinirile, nostalgiile care au apărut de acele multe ori când noi am vrut şi chiar am făcut *una* şi a ieşit din jobenul istoriei *alta*. Şi atunci răbufnim şi plecăm ca mulţi alţii, ca un Caragiale, Eliade, Cioran, care vin în conştiinţele noastre cu geografia lor, Berlin, Chicago, Paris etc. Visele noastre de călătorie nu rezultă numai din circumstanţele sociale. Prin formare, studii, doctorate, intelectualitatea noastră a venit cu mesaje şi modele din străinătate.

Ne aflam la Cabo da Roca, punctul cel mai vestic al Europei (dacă exceptăm insulele şi Islanda), la 42 de kilometri nord-vest de Lisabona, în administraţia municipalităţii Sintra, un oraş de vreo 400 de mii de locuitori. Camoes, cel mai mare poet portughez, a spus că acesta este locul unde se sfârşeşte pământul şi începe Atlanticul. Privim oceanul de la peste 150 de metri înălţime, din 1772 existând şi un far, primul din Portugalia. Mă uit la Atlantic, pe care îl mai văzusem şi de cealaltă parte, din North Carolina, când fusesem la Duke University.

Cercetând la un moment dat cărţile profesorului Moisil, am găsit un volum din colecţia acelor broşuri cochete, galbene, de logică, North Holland, cred că de Bochenski. În primele pagini, se făcea o referire la „civilizaţia transatlantică". Cuvintele erau subliniate cu un toc cu peniţă şi alături era un semn de întrebare. Oare care era întrebarea profesorului – sau era pur şi simplu îndoiala unui intelectual de stânga privind legitimitatea expresiei?

Mă gândesc şi, în răstimpuri, privesc Atlanticul. Dar oceanul acesta *al cui este?* Noi am avut hărţile, noi am umblat pe el, noi am ajuns *de cealaltă parte...*

Lisabona

Constanţa VAIDA HALIŢĂ

În căutarea unei locuinţe, străbătu tot oraşul. Plecase din cartierul de blocuri noi, răsărit de curând pe una dintre colinele Lisabonei. Paşii o purtară prin centrul oraşului croit în veacul trecut, după modelul Hausman, cu bulevarde largi şi drepte, intersecţii şi pieţe circulare şi faţade aliniate la cornişe. Aici întâlneşti statui pe socluri masive, reprezentând personalităţi de seamă, semănând între ele, în atitudini convenţionale, învăţate parcă la o şcoală de oratorie clasică sau la una de balet. Rătăcit în timp, apare şi câte un călăreţ de bronz, demn şi viteaz, stăpânind cu autoritate un armăsar năbădăios, ridicat neobosit în două picioare, în mijlocul unei parcări.

Majoritatea imobilelor din zona centrală au patru-cinci etaje, sunt construite în tradiţia decorului neoclasic sau eclectic şi altele mai vechi, în stare de avansată degradare, cu ornamente specifice locale din ceramică în nuanţe de albastru. Între ele îşi făcuseră loc clădiri recente, cu faţade de sticlă şi metal, bănci, sedii de societăţi sau firme internaţionale, branduri ale unor produse de lux, panouri publicitare, un mall, acestea din urmă, construite de când Uniunea Europeană îşi întinsese mâna generoasă până în acest tărâm izolat de lume.

Parcursese de multe ori aceste drumuri, căutând şi imaginându-şi o locuinţă potrivită. Dorea să cunoască autentica Lisabonă, sufletul ei zbuciumat de veacuri, cu momentele ei de glorie, ale unei mari puteri maritime, cutezătoare şi aventurieră, sentimentală şi nostalgică, aşa cum apare în *fado.*

Cu harta în mână, având ca reper zidurile crenelate ale cetăţii Sao Jorge din înălţimea colinei, încerca să localizeze adresa de la mica publicitate, unde trebuia să ajungă. Rătăcea asa de mine bine de o oră. Străduţele înguste o purtau în timp, unduind ademenitoare în direcţia dorită, ca apoi, după o cotitură, un neaşteptat coborâş să o aducă în locul prin care trecuse ceva mai înainte. Cetatea apărea când aproape, când dispărea în spatele unei clădiri mai înalte, ivite în faţă. Era o iluzie? Era o capcană? Un mod ingenios al cetăţii de a se apăra de noii asediatori în armură de plastic?

Străduţele începuseră parcă a se strânge ca într-un ghem, ca apoi să se desfacă într-o piaţă pestriţă, aglomerată. Un târg! În faţa ei zări silueta unei fete, în negru, purtând pe cap un coş de nuiele. O pierdu apoi din vedere în vâltoare, ca apoi să revadă, în spatele unei dughene, coşul, care-şi croia drum, parcă plutind pe deasupra capetelor. Îl urmări intrigată. Silueta neagră şi mlădioasă îi apăru din nou, cotind grăbită într-o latură a pieţii. Coti şi ea în acelaşi loc. O fundătură goală! La capătul ei, trei, patru trepte se repezeau pieziş într-o poartă închisă. Se întoarse şi îşi reluă drumul printre vânzători şi tarabe. Se striga în gura mare, se lăuda marfa cu voci stridente sau guturale. Câte un „r" gargarisit în fundul gâtului sau un sunet înfundat, parcă scos cu greu, amintea de limba cu rezonanţe orientale sau africane a unor strămoşi. Într-un colţ, câteva femei grase, de culoare, îmbrăcate pestriţ, vindeau peşte, aşezat în coşuri de nuiele, ferite de arşiţa soarelui cu frunze de palmier. Acelaşi fel de coşuri precum cel zărit pe creştetul fetei. Dar fata nu era nicăieri. O pierduse în acea fundătură.

Pe harta desfăcută, urmări cu creionul traiectoria parcursă până în acel punct, prin păienjenişul stradal. Adresa trebuia să fie pe aproape. Traversă în sens invers piaţa şi reveni în punctul unde pierduse silueta neagră. Plete lungi şi cârlionţate, un zâmbet larg care îi descoperise dinţii foarte albi, într-un profil trei sferturi, era ultima imagine lăsată de fată când cotise brusc spre stânga. Era hotărâtă să meargă până la capătul fundăturii. Urcă cele câteva trepte. Poarta era întredeschisă. Părea mai fragilă văzută de aproape.

Un lanţ şi un lacăt ruginit atârnau inutile. Dincolo, în grădina sălbăticită, se mai păstra, vag, conturul straturilor de flori şi al celor două alei curbe, care îmbrăţişau într-un semicerc un bazin secat. În centrul său, părăsit, un Neptun miniatural. Plante cu frunze groase, cerate, şi flori albe sau roz, cu miros greu, dulceag, invadaseră tot spaţiul. În fundul grădinii era o casă veche, placată cu frize de *azulejo* albastru, reprezentând un port şi o corabie cu pânzele ridicate, gata de plecare. În prag, o femeie de vârstă nedefinită îi făcea semn cu mâna. Atunci îşi dădu seama că ajunsese la adresa din anunţul din ziar, care oferea „de închiriat o cameră agreabilă, cu posibilitatea de a folosi baia, bucătăria şi salonul împreună cu proprietara". Era ceea ce îşi dorise, o casă veche în stilul tradiţional al Lisabonei de altădată.

Doamna o conduse prin toată casa. „Nu sunt camere multe, dar sunt frumoase." Într-adevăr, camera, care probabil era de închiriat, părea plăcută. Din balcon se vedea estuarul Tejo-lui, mai aproape decât ai fi bănuit, ca un lac imens, cu malul opus învăluit într-o ceaţă subţire albăstruie. Vizitarea casei se încheie într-o încăpere mai mare, răcoroasă, din mijlocul ei. Era neîndoielnic, „salonul comun cu proprietara" menţionat în anunţ. Nu şi-l imaginase astfel. Ar fi dorit o canapea şi fotolii mai confortabile. Poate un televizor?... Se trezise, mai degrabă, într-un muzeu!

Pereţii erau tapetaţi cu mătase albastră, pe alocuri decolorată. Obiecte diferite, unele ciudate, adunate probabil în decursul vieţii, în călătorii îndepărtate, ca amintiri, ocupau întreaga cameră. Fotografii îngălbenite erau răspândite pe măsuţe, pe pianină sau înrămate pe pereţi.

Doamna îi oferi o cafea mică şi tare, asa cum este obiceiul. Îi povesti apoi întâmplări din trecutul ei, legate de lucrurile şi fotografiile din jur.

Şedeau pe nişte scaune mici, cu spătar de lemn sculptat, cu intarsii de sidef şi metal, de provenienţă orientală. Bătrâna doamnă avea o ţinută dreaptă, cu capul înălţat, ca atunci când susţii pe el o greutate. Ţinea ceşcuţa de cafea de tortiţă, sorbind încet licoarea fierbinte.

Continua firul povestirii, lent, cu o voce melodioasă, şi parcă întreaga ei fiinţă se reîntorsese în acele vremuri, din tinereţe. Tatăl ei fusese un angajat al palatului regal. Crescuse acolo, în preajma curţii. Văzuse şi auzise multe. Acum, toate se schimbaseră. În palat nu mai locuia regele. Oameni brutali şi agresivi transformaseră totul într-un bâlci.

Din tot ce fusese odată, rămăseseră doar fotografii. Fotografii de familie şi fotografii ale familiei regale, unele neoficiale, făcute în intimitatea palatului, altele la parade, cu corpul de gardă călare, în uniformă de gală şi coif cu pene.

– „Zilele trecute am participat din întâmplare la o paradă, după mulţi ani... Un surogat! Se înscăuna un nou preşedinte... O copie nereuşită!"

Aerul ei visător şi melancolic se schimbă pentru o clipă. Un zâmbet larg, care îi descoperi dinţii încă albi, i se adresă acum ei direct. Îşi întoarse capul într-un semiprofil de trei sferturi. Părul încărunţit, dar bogat, era adunat cu o panglică, lejer, lăsând şuviţe cârlionţate să-i atingă umerii.

Când, în urma anunţului din ziar, plecase în căutarea locuinţei, îşi pusese problema comunicării cu proprietăreasa, în vederea stabilirii condiţiilor contractuale. Nu făcuse mari progrese în însuşirea limbii portugheze. Se crease astfel o barieră între ea şi localnici, de altfel deosebit de binevoitori şi politicoşi. De data asta, se întâmplase ceva diferit. Înţelegea ce-i spunea femeia şi îi răspundea cu uşurinţă. Discuţia însă se purta în cu totul alt domeniu.

De câteva minute ţinea în mână, fascinată, fotografia unei tinere fete, sveltă şi graţioasă, cu plete negre cârlionţate, purtând un coş de nuiele pe cap.

– „Aveam şaisprezece ani. Îmi plăcea să merg în târg, să mă amestec printre negustori, printre tarabe. Tata mă certa, iar eu râdeam şi, atrasă de farmecul locului, fugeam din când în când acolo, amestecându-mă prin mulţime."

→

Al.I. Cuza reformatorul şi „Monstruoasa Coaliţie”

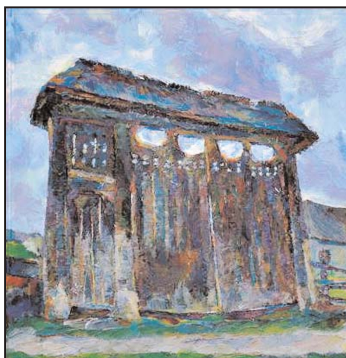

Ilie GORJAN

Pe coordonatele prezentului, se poate afirma cu deplin temei că cei şapte ani de domnie ai lui Alexandru Ioan Cuza (1859-1866) reprezintă una dintre cele mai fecunde perioade din istoria României. Deşi percepută ca pasageră, întrucât ţara a vrut un domn străin, domnia lui Cuza a realizat reforme substanţiale, care au pus bazele statului modern român, Cuza fiind considerat de istoriografia românească, şi nu numai, ca una dintre cele mai de seamă personalităţi ale epocii.

Nevoit să facă naveta între Iaşi şi Bucureşti şi să folosească două guverne şi două adunări legislative, Cuza a depus eforturi susţinute pentru atingerea a trei mari obiective: recunoaşterea de către Puterile garante şi Poarta Otomană a dublei sale alegeri ca domn al Principatelor Unite, unificarea administraţiei publice a celor două provincii, Moldova şi Ţara Românească, precum şi realizarea reformelor necesare modernizării ţării.

Urmare a demersurilor sale pe cale diplomatică, primul obiectiv politic s-a înfăptuit la 1 aprilie 1859, când Conferinţa reprezentanţilor Puterilor garante de la Paris a recunoscut dubla sa alegere ca domn al Principatelor Unite, şi la 25 august 1859, când Turcia şi Austria au recunoscut acelaşi lucru, dar numai pe timpul domniei lui Cuza. Pentru realizarea celui de-al doilea obiectiv, Cuza a înaintat memorii şi a trimis numeroşi emisari către Puterile garante şi Poartă prin care solicita dreptul de a înfăptui unirea deplină prin contopirea guvernelor şi adunărilor de la Iaşi şi Bucureşti, precum şi modificarea Legii electorale a Convenţiei.

Totodată, deşi aflat sub suzeranitatea Porţii, Cuza a încheiat tratate şi convenţii directe, pe picior de egalitate, cu alte state, şi a procedat la ridicarea în grad a reprezentanţelor diplomatice străine la Bucureşti, precum şi la înfiinţarea de agenţii diplomatice în principalele capitale străine. Rezultatele demersurilor politico-diplomatice ale domnitorului Al.I. Cuza n-au întârziat să apară. Astfel, Conferinţa reprezentanţilor Porţii Otomane şi ai Puterilor garante de la Constantinopol a adoptat „Firmanul de organizare administrativă a Moldovei şi Valahiei” din 22 noiembrie 1861, care prevedea reunirea ministerelor de la Iaşi şi Bucureşti într-un singur guvern şi a Adunării elective într-una singură, suspendarea activităţii Comisiei Centrale de la Focşani, menţinerea frontierei dintre cele două ţări şi instituirea în fiecare principat a câte unui consiliu provincial în vederea consultării asupra tuturor legilor şi regulamentelor de interes local.

În acest context, primul guvern unitar al României s-a constituit la 22 ianuarie 1862 sub conducerea lui Barbu Catargiu, preşedintele Partidului Conservator, iar la 24 ianuarie 1862 s-au deschis la Bucureşti (devenită capitală a ţării), în prezenţa lui Al.I. Cuza, lucrările primului Parlament unit al României. Anterior acestui succes, Cuza reuşise adoptarea unor importante acte normative referitoare la principiile şi modul de desfăşurare a instrucţiei în armata Principatelor Unite, unificarea serviciilor de vamă, înfiinţarea Curţii de Casaţie şi Justiţie, unificarea judecătoriilor săteşti, precum şi a cursului monedelor şi a administraţiei telegrafului, proclamarea zilei de 24 Ianuarie ca sărbătoare naţională, adoptarea stemei comune, extinderea administraţiei româneşti în judeţele din sudul Basarabiei etc.

Dacă în realizarea primelor două obiective politice Cuza n-a întâmpinat nicio opoziţie din interiorul ţării, în atingerea celui de-al treilea obiectiv s-a lovit de rezistenţa făţişă şi îndârjită a conservatorilor, care, în condiţiile sistemului electoral de atunci, deţineau majoritatea în parlament şi respingeau toate proiectele de legi reformatoare, cu consecinţa firească a demisiei guvernului (între 1859 şi 1862 s-au schimbat douăzeci de guverne şi au avut loc alegeri pentru cinci adunări legislative). Unul dintre aspectele importante ale reformei o constituia elaborarea legii împroprietăririi ţăranilor, un adevărat câmp de bătălie între conservatori şi liberali.

Proiectul de lege întocmit de guvernul Catargiu şi adoptat de Parlament, care prevedea emanciparea ţăranilor de servituţile boiereşti, dar şi deposedarea de pământul avut în folosinţă, n-a fost sancţionat de domnitorul Al.I. Cuza, fapt care a accentuat ostilitatea conservatorilor faţă de acesta, înveninând şi mai mult climatul politic. Cuza era nevoit să facă faţă şi divergenţelor cu liberalii radicali, care doreau înfăptuirea de reforme rapide, lucru imposibil de realizat în condiţiile de atunci.

În această atmosferă politică, la sfârşitul anului 1862 şi începutul lui 1863, liberalii radicali şi conservatorii au pus bazele unei înţelegeri politice cunoscute în istorie sub denumirea de „monstruoasa coaliţie”, care avea drept obiectiv detronarea lui Cuza şi aducerea unui prinţ dintr-o familie domnitoare străină pe Tronul României. Vitregit de factori interni ostili, Cuza şi-a urmat neabătut drumul pe care pornise. La 11 octombrie 1863, l-a numit preşedinte al Consiliului de Miniştri pe Mihail Kogălniceanu, care a reuşit să înfăptuiască un şir de reforme radicale: secularizarea averilor mănăstireşti la 17 decembrie 1863, înfiinţarea Curţii de Conturi la 24 ianuarie 1864, înfiinţarea Consiliului de Stat la 3 februarie 1864 şi promovarea unora dintre cele mai importante legi din epocă, acelea referitoare la organizarea comunelor urbane şi rurale şi la înfiinţarea consiliilor judeţene.

Proiectul legii împroprietăririi iniţiat de Guvernul Kogălniceanu, în conţinutul căruia se prevedea desfiinţarea clăcii şi împroprietărirea ţăranilor cu pământurile pe care le aveau în folosinţă în schimbul unei despăgubiri către proprietar, a fost respins de Parlament la 13 aprilie 1864. După ce demisia i-a fost refuzată de Cuza, Kogălniceanu a depus la Cameră proiectul legii electorale, care şi acesta a fost respins.

În această situaţie, Cuza, la sugestia lui Kogălniceanu, a dizolvat Adunarea Electivă a României, act istoric cunoscut sub numele de Lovitura de stat de la 2 mai 1864, şi a organizat un plebiscit între 10-14 mai 1864, în cadrul căruia a supus poporului o nouă Constituţie, numită Statutul dezvoltător al Convenţiei de la Paris din 1858, act juridic care a introdus două noi instituţii, Senatul (astfel Parlamentul devenea bicameral) şi Consiliul de Stat, însărcinat cu elaborarea de proiecte de legi şi judecarea litigiilor dintre cetăţeni şi autorităţile publice, şi a extins atribuţiile puterii executive în detrimentul celei legislative.

Lovitura de stat de la 2 mai 1864 a înlesnit calea spre realizarea reformelor în toate domeniile de activitate. Asa a fost posibilă adoptarea Legii electorale şi a Legii proprietăţii rurale (15 august 1864), care a avut ca efect împroprietărirea a 463.554 de familii de ţărani. Datorită acestei legi, în memoria colectivă a satelor, Cuza a rămas ca marele binefăcător. După demisia lui Kogălniceanu, Cuza a numit în fruntea guvernului mai întâi pe Constantin Bosianu (26 ianuarie–14 iunie 1865), apoi pe Nicolae Kretzulescu (14 iunie 1865–11 februarie 1866), care au iniţiat Legea pensiilor pentru funcţionarii civili şi gradele militare inferioare, Legea privind regularizarea şi canalizarea Dâmboviţei pentru prevenirea inundaţiilor, Legea pentru organizarea judecătorească şi Legea asupra instrucţiunii publice (5 decembrie 1864), care a pus bazele învăţământului modern în România.

În plan extern, politica lui Cuza a fost la fel de îndrăzneaţă ca pe plan intern. Deşi prins între trei mari imperii – Otoman, Ţarist şi Habsburgic – noul stat românesc a sprijinit mişcările celor care se opuneau din interior celor trei imperii: polonezii în Rusia, ungurii în Austria, bulgarii şi sârbii în Imperiul Otoman. Cele şapte puteri se arătau din ce în ce mai nemulţumite de politica de independenţă promovată de Cuza, nemulţumire pe care n-au întârziat să şi-o exprime. Astfel, consulul britanic Robert Colquhoun îi atrăgea atenţia lui Cuza că trupele străine pot intra în Principate, la care domnul român i-a răspuns: „Nu ezit a vă spune că mă voi plasa în fruntea poporului meu şi, dacă va trebui să cădem, eu voi fi primul care îmi voi oferi pieptul, dar va curge sânge”. De asemenea, la ameninţarea consulului rus la Iaşi, Coltzebue, că trupele ţariste urmăreau să intre în Principate, domnul unirii i-a răspuns cu o demnitate fără egal: „Teritoriul Principatelor este declarat neutru. Voi acţiona potrivit intereselor ţării mele şi după indicaţiile Tratatului de la Paris. Vom rezista până la ultimul om şi dacă vom fi învinşi, vom demonstra Europei că nu ne lipseşte conştiinţa datoriei.”

După şapte ani de glorioasă conducere a ţării, „monstruoasa coaliţie”, speculând nemulţumirile provocate de starea precară a finanţelor, cât şi unele greşeli săvârşite de Cuza, mai ales în ultima parte a domniei (îndepărtarea vechilor sfetnici şi prieteni, înlocuirea la 26 ianuarie a Guvernului Kogălniceanu şi afirmarea în mai multe rânduri a ideii de renunţare la tron, în momentul împlinirii termenului de şapte ani), l-a silit pe Cuza, în noaptea de 11/12 februarie 1866, să abdice, lăsând cârma Guvernului în mâna unei Locotenenţe Domneşti. La 14 februarie, Cuza a părăsit ţara, petrecându-şi tot restul vieţii în exil la Florenţa şi Viena. A murit la Heidelberg în Germania, fiind înmormântat în ţară, la Ruginoasa, jud. Iaşi. În timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, rămăşiţele sale pământeşti au fost depuse la Biserica „Trei Ierarhi” din Iaşi.

La 26 mai 1912, cu prilejul inaugurării statuii lui Cuza, regele Carol I a spus: „Domnitorul Al.I. Cuza a avut gloria de a lega numele său de acest mare fapt istoric, început prin alegerea sa şi adus la deplină înfăptuire prin încordata sa stăruinţă. Sunt însă şi alte fapte mari, mai personale, care îndreptăţesc cinstirea care i se aduce astăzi. Pe lângă unire, acest monument, ridicat prin recunoştinţa obştească, mai însemnează dezrobirea ţăranilor, secularizarea bunurilor mănăstireşti şi îndrumarea ţării către neatârnare. Voinţa hotărâtă a lui Cuza Vodă şi pătrunzătoarea înţelepciune a sfetnicilor săi găsesc în sfârşit dreapta şi frumoasa lor datorie către primul domnitor al ţărilor surori unite, cinste ce se cuvine memoriei lui Cuza Vodă, care va rămâne de-a pururea neştearsă în amintirea poporului.”

Lumina crudă a amiezii pălise demult. Soarele mai strecura fuioare subţiri aurii printre frunzele copacilor din grădină. Timpul trecuse neobservat şi nu discutaseră condiţiile contractului.

– „Ce contract!? Eu nu închiriez camere! Trebuie să fie o greşeală.”

Se ridică în picioare, cerându-şi scuze. Încercă să-i dea explicaţii, cu anunţul din ziar, cu drumul parcurs până acolo... Era inutil. Doamna nu o mai urmărea. Aerul absent şi privirea melancolică îi reveniseră.

O lăsă aşa, pe scăunelul ei micuţ, dreaptă, cu capul înălţat într-un gest inutil.

Se dezmetici, după o vreme, în staţia unui autobuz, la poalele colinei. Silueta cetăţii medievale din înălţime primea ultimele raze dinaintea apusului. Lume de tot felul îşi aştepta răbdător rândul la urcare. Autobuzul lua viraje bruşte, suia şi cobora străzi înguste, în pantă, ca într-un montagne-russe.

Îşi regăsi garsoniera de la etajul cinci al blocului unde locuia. Igienică şi impersonală, conform standardelor cerute. Doar palmierul, cu trunchiul lung şi mlădios, care se legăna în faţa balconului, îi amintea că este la Lisabona.

Academia Română - 150

Ioan Maiorescu, un precursor al spiritului academic la români

Marian NENCESCU

> **„Unul dintre bărbații care s-au dezvoltat și au luptat pentru cauza neamului românesc, în aceeași măsură dincolo și dincoace de Carpați, este Ioan Maiorescu.”** ***Revista ilustrată*** **[lunar], An II, August 1889, Șoimuș [Bistrița-Năsăud]**

Despre viața și opera culturală și politică a lui Ioan Maiorescu (n. Trifu, la 28 ianuarie 1811, satul Bucerdea Grânoasă, azi în jud. Alba – d. 24 august 1864, București) au apărut, de-a lungul timpului, numeroase referințe istorico-literare, începând cu studiul omonim al lui G.I. Ionescu-Gion, din 1889, publicat inițial în *Revista nouă* (an II, nr. 11-12, pp. 401-404), reluat în volumul *Portrete istorice* (București, 1894), apoi monografia profesorilor craioveni N. Bănescu și V. Mihăileanu, cu titlul *Ioan Maiorescu. Scriere comemorativă cu prilejul nașterii lui, 1811-1911* (București, Tipografia Românească, 1912) și studiul lui Marin Stoica, *Ioan Maiorescu* (București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1967), axat cu deosebire asupra activității pedagogice a marelui savant, în special pentru perioada cât s-a aflat în fruntea Eforiei Școalelor (1859-1861).

Recent, în afara unor cercetări aplicate, unele de o reală acribie științifică, datorate lui V. Cristian (*Cursul de istorie universală al lui Ioan Maiorescu, extras din Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A.D. Xenopol,* an XXI, 1984, Iași) sau *O lucrare cunoscută a lui Ioan Maiorescu,* de Ioan N. Vlad și Gh. Stancoveanu (Craiova, Institutul Pedagogic, 1966), patrimoniul exegezelor maioresciene s-a îmbogățit cu două noi lucrări, una datorată lui Mihai C. Szilagy (*Ioan Maiorescu. Ilustru fiu al satului Burcedea Grânoasă,* Ed. Aridia, Blaj, 2004), iar alta lui Laurențiu Florin Puicin (*Ioan Maiorescu, profesorul, omul politic și de cultură,* Ed. Sitech, Craiova, 2011), în fapt, cea mai amplă monografie pe această temă, redactată în lumina noilor cercetări întreprinse de autor la Arhivele Statului, filialele Craiova (Fondul Magheru) și București (Fondul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice) etc.

Împrejurările istorice au făcut ca Ioan Maiorescu să lase o operă scrisă relativ redusă ca dimensiuni, fapt recunoscut de fiul istoricului, criticul literar și omul politic Titu Maiorescu în *Prefața* volumului *Itinerar în Istria cu Vocabular istriano-român,* cu subtitlul *Din manuscriptele postume* (Iași, Tipo-litografia C. Goldner, 1874), în următorii termeni: „Manuscrisele rămase de la I. M. cuprind *lucruri neisprăvite* (s.n.). Câteva caete cu pasaje copiate… altele cu extracte din *Glosariile* lui Du Cange, mai multe coli cu lecțiuni pregătitoare la Cursul de istorie ce-l ținea la Universitatea din București, în fine *trei cărți de notițe* relative la Românii istrieni… (*op. cit.,* p. I).

Din fericire, de-a lungul timpului, au mai ieșit la iveală și alte scrieri ale lui Ioan Maiorescu, probabil necunoscute de editor în 1874, când publica „notițele” tatălui său și pentru care cerea „indulgența cititorului” (*ibidem,* p. I). Între acestea, semnalăm studiul *Reflesiuni fugitive asupra modificărilor și reformelor ce se introduc în ramura instrucțiunii publice prin bugetul pe 1863,* semnat *Un vechi profesor,* cu specificația I.M. la sfârșitul textului (Imprimeria Națională a lui Ștefan Rasidescu, 1863) sau *Caietul de istoria universală de D. Ioan Maiorescu,* vizat de profesor, aparținând probabil unui elev gimnazist, păstrat în manuscris la Biblioteca V.A. Urechia, din Galați, ori *Dialogul între un italian și un român* (semnat I.T., desigur Ioan Trifu, numele utilizat de autor până în 1837 și publicat în *Biblioteca românească* (Buda, 1834, pp. 33-38), precedat și urmat de alte două „dialoguri” similare, *Între doi români, unul muntean și altul moldovean* și *Dialog despre literatura românească din Moldova,* toate redactate în același stil și publicate în aceeași revistă budapestană.

La acestea, se adaugă o bogată corespondență purtată, în principal, cu Timotei Cipariu (publicată postum, inițial în revista budapestană *Luceafărul,* 1903, an II, nr. 10-12), reluată de St. Manciulea într-o ediție unitară, apărută la Sibiu (Institutul de Arte Grafice Dacia-Traiana, 1942), cu o *Prefață* intitulată „Ioan Maiorescu și raporturile cu Timotei Cipariu”, dar și cu George Barițiu (care îl și evocă într-un „portret”, publicat în *Transilvania,* nr. 14, 1877), scrisori aflate în manuscris, la Academia Română.

Mai trebuie amintite, desigur, *Discursurile* ocazionale, susținute de Maiorescu la închiderea fiecărui an școlar, începând cu 1837 și, sporadic, până în 1846, apoi cele din seria *Starea instrucțiunii publice din România de Sus,* 1859-60 și 1860-61 sau *Reguli și chibzuiri pentru școlile elementare și comunale* (1847) ori *Instrucțiuni pentru inspectorii generali (…) subinspectorii de plăși și plaiuri și pentru învățătorii comunali* (1860) ori *Instrucțiuni pentru directricele și institutorii internatelor de fete* (1860), elaborate desigur în consecința obligațiilor ce îi reveneau în calitatea de director al Eforiei Școalelor. Din această poziție, a mai redactat, împreună cu V. Boerescu, ca și cu alți efori, *Proiectul de lege organică pentru instrucțiunea publică în Principatele Unite,* înaintat, la 15 octombrie 1860, domnitorului Al.I. Cuza spre examinare și ulterior Comisiei Centrale de la Focșani, spre avizare.

Desigur, această operă scrisă, în bună parte conjuncturală, nu ar fi suficientă pentru a ne face o imagine cuprinzătoare asupra personalității lui Ioan Maiorescu, dacă nu ar fi raportată la activitatea propriu-zisă de la catedră, la misiunile diplomatice îndeplinite peste hotare, în calitate de emisar al Guvernului provizoriu de la 1848, și desigur, la *opera tainică,* de inițiator și coordonator al *Societății naționale din Craiova* (precursoare a Junimii, al cărui obiectiv politic și social era *refacerea coeziunii culturale din întreaga lume românească*).

De altfel, într-o scrisoare din 16 ianuarie 1847, adresată lui Grigore Otetelișanu, Ioan Maiorescu recunoștea deschis opțiunile sale politice: „Când am venit eu la Craiova mi-am formulat planul ca cel puțin între români să statornicesc o viață frățească… (Puicin, *op. cit.*, p. 25). Cum, în epocă, la fel ca azi, interesele personale primau, și acest plan a eșuat prin scandal și intrigă. (Unul dintre foștii „colegi” de catedră, de la Cerneți, jud. Mehedinți, Chiriță Barbu, nemulțumit că nu a primit el titlul de *serdar,* acordat lui Maiorescu de domnitorul Gheorghe Bibescu, a obținut *in extremis* îndepărtarea sa de la Școala Centrală din Craiova, eveniment petrecut în 1841, dar comunicat tardiv, în 1842.)

Stăruind asupra proiectului *Societății naționale,* inițiată de Ioan Maiorescu la Craiova în preajma izbucnirii Revoluției de la 1848 și către care dascălul ardelean reușise să atragă o parte dintre colegii de catedră de la Școala Centrală, precum și pe alți reprezentanți ai elitei intelectuale oltenești, între care pictorul Constantin Lecca, trebuie precizat că termenul de „precursoare a Junimii” sau, după expresia lui Dimitrie Onciul, „frate mai mare al acesteia”, nu este cel mai potrivit.

În esență, *Societatea,* prin membrii săi și mai ales prin stăruințele lui Ioan Maiorescu, a obținut o serie de rezultate „remarcabile” (Puicin, *op. cit.*, p. 25), în sensul realizării unor traduceri (după *Istoria* lui Eutropius) sau a publicării unor „cărticele folositoare” (de către Gh. Mihăescu). Aceste preocupări se înscriu în ceea ce sociologii denumesc o *geopolitică culturală,* respectiv interacțiunea dintre proiecte culturale diverse, transpuse, în funcție de împrejurări, de la culturile *centrale,* către cele *periferice.* Fenomenul, numit de Oswald Spengler „pseudomorfoză istorică” a condus, în bună măsură, la importarea în țara noastră a ceea ce Maiorescu-fiul va numi ulterior „forme fără fond”, în fapt, un refuz sistematic de a accepta „formele de împrumut cultural” preluate *deformat* și golite de *conținut,* dacă nu chiar utilizate neadecvat.

Această veritabilă bătălie pentru *modernitate/modernizare* a României este un câștig al ideologiei Luminilor, un *proiect* (mai precis, o succesiune de proiecte culturale și politice) pornit, adesea, de la o *idee* (devenită obiectul sau programul unui partid). *Ideea,* în cazul nostru, este aceea că societățile Europei de Est se aflau într-o poziție marginală față de progresele civilizației, ducând o viață culturală *reducționistă,* pe când adevărata civilizație s-ar afla în Occident. Această disjuncție artificială între Occident și blocul est-european își are originile în zorii Renașterii, când apare teza, susținută de umaniștii italieni, că Europa trebuie salvată de „barbari” (în opinia vremii, toți non-italienii, de la francezi, germani și nordici, până la cei din spațiul răsăritean, dominat de ortodoxie). Doctrina recuperării, printr-un *misionarism* politic și cultural accentuat, a spațiilor *virgine,* barbare, a dominat Occidentul până la mijlocul secolului trecut, fiind marcată, în opinia gânditorului Ion Goian, de vălul „oportunismului ideologic” *(Între geopolitică și utopie,* Ed. Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, 2013, p. 21).

În acest context, proiectul Școlii Ardelene de modernizare a societății românești, are, în esență, un substrat *utopic,* în sensul că occidentalizarea prin cultură, în lipsa temeiului economic și politic, este incompletă. Trăitori într-un spațiu cultural complementar, ardelenii, în sensul *inteligenței* românești de peste Carpați, își revendică propria identitate culturală apelând la *strategia autolimitării* (Goian, *op. cit.,* p. 43), optând pentru o „reconstrucție fantezistă a trecutului”.

Este și cazul lui I. Maiorescu, ca și al prietenilor săi ardeleni, Bărnuțiu și Cipariu, concentrați într-un proiect cultural deja „anacronic”: demonstrația, chiar utopică, a faptului că suntem urmașii direcți ai romanilor și continuatori ai limbii și culturii latine. Deja, la vremea când aceste teze erau expuse public, ele constituiau chiar și pentru fiul „dascălului” Maiorescu, mai titrat și mai educat decât tatăl său, veritabile „forme fără fond”, mai precis, o preluare a unor teze occidentale, fără o pregătire culturală adecvată.

Aplicat și decis, Titu Maiorescu va face, în articolul „Contra școalei lui Barnuțiu” (publicat în numere succesive din *Convorbiri literare,* începând cu 1867), o critică dură a ideilor, dar mai ales a consecințelor practice ale acestor idei, în special în plan politic. Avem, așadar, dovada separării *în proiect* a opțiunilor fundamentale dintre tată și fiu, fapt care șubrezește teza după care Ioan Maiorescu ar fi constituit la Craiova, în 1846, o „viitoare Junime”.

Mai mult, pentru tânărul Maiorescu, ideea imitării superficiale a civilizației occidentale, fenomen care a produs în societatea românească „o adevărată direcție” reprezintă la cel mai înalt nivel o formă de „falsificare a existenței spirituale a românilor”, o cale a *neadevărului* (Titu Maiorescu, *Opere,* I, p. 159).

Dincolo de aceste aspecte care țin mai degrabă de „ideologie”, trebuie evidențiată și o consecință pozitivă a acestor preocupări: demersurile lui Ioan Maiorescu pentru constituirea unei Asociații menite să studieze limba și istoria națională, cultura, știința și artele, constituind în același timp un liant al conștiinței naționale a românilor. Sâmburele acestei idei aparține tot unui ardelean, Ioan Piuariu-Molnar, care propunea, în 1795, constituirea la Sibiu a unei „Societăți filosoficești a neamului românesc din Principatul Ardealului”.

→

Academia Română - 150

Din păcate, în contextul politic al epocii, Societatea este interzisă, la fel ca și Asociația „Ortacii”, creată de profesorul Alexandru Gavra, la Arad, în 1834. Menționăm, în același context, constituirea la Brașov, în 1822, a unei *Societăți literare,* urmată de *Societatea literară* de la București, din 1827. Mai târziu, vor fi inființate, la Iasi, *Societatea Ateneului Român* (1860), iar la Sibiu, ASTRA (*Asociația Transilvană pentru Literatura și Cultura Poporului Român,* în 1861), toate după modelul societăților literare similare existente la data respectivă în Europa.

După același tipar va fi croit, mai târziu, și *proiectul* unei, posibile, *Academii românești,* care urma să fie alcătuită din „savanți recrutați din toate provinciile locuite de români”. În sensul acesta, istoricul V.A. Urechia propunea „instituirea unei comisii formată din bărbați din toate provinciile române” având ca obiectiv alcătuirea unui dicționar și a unei gramatici românești. Între suținătorii acestor obiective, cu implicare patriotică și științifică, îl regăsim și pe Ioan Maiorescu, care pleda, în 1860, pentru înființarea unei *societăți academice sau literare,* care să poată concentra activitatea *erudiților români* „pentru cultura limbei și studiul istoriei naționale”.

Intelectualii transilvăneni, în frunte cu Florian Aaron, G. Barițiu, T. Cipariu și, evident, Ioan Maiorescu, insistă pentru constituirea în mediile culturale bucureștene de adopție a unei Asociații (Societăți) de acest gen. Planul lui Aaron, care prevedea constituirea la Sibiu a unei *Asociații culturale,* cu ramificații în țară, având ca obiectiv legarea inteligenței românești într-un proiect/„corp literar” comun, dă roade. În 1851, românii din Brașov obțin dreptul de a înființa o tipografie. Prin strădaniile lui Barițiu și cu sprijinul negustorilor de etnie română din Brașov, ideea este promovată, astfel că, după această dată, românii dispun, și cu sprijinul lui Ioan Maiorescu, de un mijloc de promovare a publicațiilor oficiale, inclusiv în limba națională.

Ulterior, și mai ales după numirea sa ca director al Eforiei Școalelor (octombrie 1859–iulie 1861), Ioan Maiorescu, care, după cum ne informează Ionescu-Gion, „lucra cât zece”, redactează, desigur, și cu sprijinul lui Petrache Poenaru, Heliade-Rădulescu, Al. Treboniu-Laurian și V. Boerescu, principalele instrumente metodice pentru dezvoltarea învățământului românesc, contribuind totodată și la proiectul „Societății academice și literare”, destinată a concentra activitatea erudiților români, „mai întâi de toate pentru cultura limbii și pentru studiul istoriei naționale”, după cum ne informează el însuși în raportul *Starea instrucțiunii publice în România de Sus 1859-1860* (București, 1860).

Mai mult, tot în 1860, redactează, împreună cu Laurian, Odobescu, Cernătescu și Florian Aaron și proiectul de Statut al *Societății Academice Române,* viitoarea, din 1879, Academie Română. În cadrul acestui proiect, directorul Eforiei Școalelor, respectiv același Ioan Maiorescu, propune introducerea în bugetul pe 1860 a finanțării unei *Facultăți filosofice,* nucleul viitoarei Facultăți de Filosofie și Litere, inaugurată în noiembrie 1864 de profesorii A.T. Laurian (latină), A. Florian (istorie universală), Ioan Zalomit (filosofie), Ulysse de Marsillac (limba franceză) și V.A. Urechia (în locul lui Ioan Maiorescu, decedat în răstimp, la disciplina istoria românilor și literatura românească).

Mai trebuie menționat că *Societatea Literară Română,* sâmburele viitoarei *Societăți Academice,* ia ființă la 1/13 aprilie 1866 când, prin Decretul 582 al Locotenenței Domnești, sunt numiți primii 14 membri, din 21 câți erau preconizați, aleși, simbolic, din toate provinciile locuite de români, respectiv (selectiv), Cipariu și Barițiu din Ardeal, Mocioni și Babeș din Banat, Hurmuzaki și Sbiera din Bucovina, ori Caragiani din Macedonia, alături de Heliade-Rădulescu din Muntenia și Alecsandri, Negruzzi ori V.A. Urechia din Moldova. Un an mai târziu, în 1867, va fi numit și Titu Maiorescu membru al acestui for academic. De altfel, ca o dovadă a recunoașterii rolului jucat de Ioan Maiorescu pentru înființarea învățământului superior românesc și, implicit, al constituirii vieții academice pe pământ românesc, în lucrarea *Universitatea din București, 1864-1964* (autori I.D. Bălan, Ion Angela ș.a., 1964), portretul lui Ioan Maiorescu este așezat între ctitori, fiind reprodus după un tablou executat de Sava Henția (ulei pe pânză, în *Boabe de grâu,* 1933). În același context, mai amintim și portretul în peniță al profesorului Maiorescu semnat Michael X, publicat în *Revista ilustrată*, a lui Ion Pop-Reteganul (august 1889), împreună cu un text omagial preluat după *Tribuna Poporului.*

Dacă multe dintre lucrările proiectate sau scrise de Ioan Maiorescu nu au văzut, din varii motive, lumina tiparului, cum este și cazul unei inedite *Istorii a literaturii românești,* scrisă în 1849 și pe care se oferise s-o tipărească editorul Al. Hurmuzaki, (Bănescu și Mihăilescu, *op. cit.*, p.115), cu atât mai importantă rămâne *Itinerar în Istria* (Iași, 1874), volum editat de însuși fiul savantului, Titu Maiorescu, viitor editor și al lui Mihai Eminescu. Sâmburele acestei cărți îl regăsim în preocupările pe linie filologică ale lui Simion Bărnuțiu, care, după anii 1852-1854, când își susține doctoratul la Pavia, ajunge la concluzia că studiul limbii române ar trebui să pornească de la cunoașterea dialectelor italiene. Interesul pentru *dialecte,* comunicat de Bărnuțiu prietenilor ardeleni, între alții lui Papiu Ilarian și Iosif Hodoș, îl cuprinde treptat și pe Ioan Maiorescu, care, sedus de experiența italiană a lui Bărnuțiu, se decide să caute vestigiile românilor în regiunea Istria, astăzi Republica Croată, în epocă aparținând Imperiului Austro-Ungar, efectuând în acest sens o călătorie

de studii în zonă, în lunile iunie-iulie 1857. Rezultatul cercetărilor asupra limbii *daco-macedo-istro-retho-romane și albane,* rămân însă în mare parte inedite până la apariția volumului editat de T. Maiorescu, cu excepția unui articol intitulat *Epistolă despre românii din Istria,* publicat în *Vocea Oltului* (Craiova, 1857).

Ca o paranteză, studiile filologice respective trebuie puse în discuție în contextul analizei opiniilor lui Ioan Maiorescu pe teme importante ale culturii române, precum originea limbii și, respectiv, a unității poporului român. Este vorba de un proces mai larg, de *transfer* cultural, în condițiile în care multe dintre ideile promovate de intelectualii de peste Carpați sunt *regândite,* în noul context politic din Principate. Se poate vorbi chiar de un *apostolat național al dascălilor ardeleni,* între care și Ioan Maiorescu, având drept scop promovarea limbii naționale, singura menită să asigure unitatea de neam.

Dezbaterile din gazete, precum *Foaie pentru minte, inimă și literatură* (supliment literar al *Gazetei de Transilvania*, Brașov, 1838-1849, redactată de G. Barițiu până în 1849, apoi de Iacob Mureșianu până în 1865), *Transilvania* (Brașov, 1868-1878), „foaie” a ASTREI, sau *Luceafărul* (*ibidem*), la care Ioan Maiorescu participă cu articole proprii sau e citat de alți colaboratori, reprezintă contribuții de prim rang la constituirea unei gândiri lingvistice românești având la bază suprematia limbii populare vorbite (cf. articolul *Obiceiul vorbirii de obște*, publicat în *Foaie pentru Inimă*..., august 1938, p. 179).

Despre istro-români, numiți în cronicile italiene *rumeri,* iar de comunitățile locale când *vlasi/vlaski,* când *cici* sau *ciribiri,* după obiceiul de a-l transforma pe *n* în *r,* atunci când se află între două vocale, se știe că locuiesc în Peninsula Istria, în zona Muntelui Mare (Monte Magiorre). Unii savanți îi consideră urmași ai ramurii romanilor vestici (prezenți în zonă încă din secolul VIII), împinși spre mare de turci, alții coloniști din Țara Moților sau din Maramureș, după caracteristicile lingvistice enunțate, dar și după unele obiceiuri etno-folclorice. Se știe că au practicat păstoritul, în condiții foarte aspre, și au adoptat, din vechime, religia catolică. Dacă în vremea când i-a vizitat Ioan Maiorescu erau, după unele statistici, în jur de 2.000 de suflete, azi se estimează că mai trăiesc cam 200 de etnici vlahi (local se mai numesc, susține Ioan Maiorescu, și *morlachi,* cuvânt dedus din morce-vlachi, români de la Mare, termen utilizat de episcopul Tomasini, din Citta Nuova, în 1650, când scria: „Il Morlachi hanno una lingua da perse, la zualle *in molti vocabuli e simille alla latina* – s.n.).

Limba istro-română este considerată astăzi de acad. Matilda Caragiu-Marioțeanu mai degrabă un *dialect,* nu neapărat al limbii române de azi, cât al *străromânei,* din care s-au desprins și aromâna și megleno-româna. Este, asadar, o limbă română străveche, dezvoltată independent, în condiții socio-politice specifice. Mai mult, savanții de azi o consideră o limbă romanică arhaică și încearcă că o salveze, antrenând chiar fonduri UNESCO în acest sens. Cu atât este mai mare șansa de a avea astăzi, prin mărturia lui Ioan Maiorescu, o dovadă nemijlocită a unei limbi pe care învățatul român a auzit-o vorbindu-se, e adevărat, în condiții vitrege, și care probabil va dispărea odată cu stingerea conștiinței etnice a ultimilor vorbitori nativi. Se vor adeveri, astfel, cuvintele profetice rostite de savantul ardelean, acum peste un veac: „Nu e de mirare că în Istria e așa, unde românul n-are nimic al său, decât aerul, apoi și pietrele, unde românește vorbeste numai între patru pereți și unde chiar numele de român ce-l avea până deunăzi, l-a lăsat în grația străinului” (*op. cit.*, p. 7).

O dovadă de dialog istriot, reprodusă fonetic, este, așadar, o comoară lingvistică de preț: – „De ce nu conversați? – Cu *cire* cuvânta în limba noastră? – Io sciu limba voastră, o cunosc că e și limba mea. – Bire, că științ, cuvântamu. – De-unde esci? (Dende escu?) – Eu escu din Gradine. (Grădină? n.a.) – Eu vin la voi mîre (mâine). – Bire”.

> TATĂL NOSTRU
>
> „Ciacia nostru carile eşti în cer,
> Neca se sfete numele teu,
> Fie volia ta cum e în cer,
> Aşa şi pre pămînt.
> Părea nostra de saca zi
> Da ne astăzi
> Şi las nostre pecata
> Ca şi noi lesam a nostora dujnici,
> Şi nu ne duce în napastă
> Şi ne zbaveşt di rev. Aşa sĕ fi.“

Drumul spre Valdarsa, așa cum este el descris de Ioan Maiorescu, este muntos, vălurit, cu râpi și „cuptoare vulcanice”. Aici se află casele istrioților, grupate sau risipite, clădite pe „mormane de pietre”, la poalele Muntelui Magiorre. Peste tot sunt „coaste seci, sterpe”, improprii de locuit. După obișnuitul „Bura sara”, urmează „Ești rumeri?” Localnicii susțin că n-au țară, sau că vin dintr-o „paese de largu” (țară de departe), numită și „paesu românesci”. Imaginea generală amintește însă de Ardeal: „Fetițe și feciori păsteau oile. Erau cu furca la brâu. Torceau lână din care se fac veșmintele pentru bărbați și femei. Băieții iau și câte o carte, iar școala locală începe la ora 10. Rostesc limpede: *spiru* (spin), *iorba* (iarbă), *lemna.* La fiecare întâlnire zic *Domnul e cu voi* și *bură cale* (cale bună, drum bun). Întrebarea comună este *De-nde viri?* (De unde vii?) sau *Cum se chiamă paesu d'ende viriți?* Poartă haine de lână, cusute în casă, inclusiv *chemesia,* iar înainte de a se apuca de lucru rostesc *Ajute zeu* sau *Ajte Deu.* În rest: *cusutu, ață, cârpesc* etc. Utilizează *penzei* (*penzo* – monedă divizionară austro-ungară) și cumpără de la *osteria* (italiană), *viru* (vin) și *păre* (pâine), căci *ove o ave maia* (ouă mai are mama!). Aceleași cuvinte sunt folosite și de localnicii de pe Insula Veglia, unde s-a aflat și o colonie romană. Aici locuiește un preot local ce înțelege limba istrioților și care sustine că aceasta ar fi de origine... iliră. Este însă contrazis de unii *betrani* care știu bine că sunt *vlaski.*”

În cursul vizitei sale, Ioan Maiorescu identifică și o rugăciune, în limba locală, *Tatăl nostru,* „încărcată cu totul de slavisme” (*op. cit.*, p. 50). Textul (reprodus integral în medalion, n.a), reprezintă *o dovadă inestimabilă de transformare fonetică* a vechii limbi romanizate, utilizată de populația de la sud de Dunăre, înainte de invaziile slave. Pentru o mai bună înțelegere a dialectului istriot, Ioan Maiorescu adaugă și un vocabular, cu totul substanțial (peste 700 de termeni, traduși de editor, respectiv Titu Maiorescu, în limba germană, care își ia, cu acest prilej, și rezervele de rigoare față de o critică prea aspră: „Primilor scriitori ai literaturii renăscânde le era iertată exagerarea patriotică, căci de la maturitatea științei apusene eram în drept a aștepta, odată cu măsura adevărului și dignitatea judecății”; *op. cit.*, p. III).

La moartea sa, survenită la 24 august/4 septembrie 1864, Papiu Ilarian scria „Sărac cum a intrat în această țară, tot astfel se găsi și în momentul extrem al vieții sale”. Sărac de bani, bogat în idei și sentimente patriotice, Ioan Maiorescu a fost „un apostol de idei naționale… în trei țări române”, pe unde l-au purtat cărările vieții.

Academia Română - 150

Deceniile dintâi ale Academiei Române

1866, aprilie 1/13. Prin decret al Locotenenței Domnești se înființează în București *Societatea Literară Română,* cu scopul de a stabili ortografia limbii române, de a elabora și publica dicționarul și gramatica limbii române. Societatea urma să fie alcătuită, pentru început, din 21 de membri aleși din toate provinciile românești (trei din Moldova, patru din Muntenia, trei din Transilvania, câte doi din Banat, Maramureș și Bucovina, trei din Basarabia și doi din Macedonia).

Membrii fondatori au fost: Vincențiu Babeș, George Barițiu, Ioan D. Caragiani, Timotei Cipariu, Dimitrie Cozacovici, Ambrosiu Dimitrovici, Alexandru Hasdeu, Ion Heliade-Rădulescu, Iosif Hodoș, Alexandru Hurmuzachi, Andrei Mocioni, Gavriil Munteanu, Alexandru Roman, Ion G. Sbiera, Constantin Stamati, Ioan Străjescu. În 1867 s-au alăturat Vasile Alecsandri, Ștefan Gonata, Nicolae Ionescu, August Treboniu Laurian, Titu Liviu Maiorescu, Ioan C. Massimu, Costache Negruzzi, Constantin A. Rosetti, Vasile Urechia-Alexandrescu, cu toții considerați membri fondatori ai Academiei Române.

1867, august 1. În casa banului C.Gr. Ghica, de la intrarea în grădina Cișmigiu, se deschid lucrările Societății Literare Române. Cu această ocazie, este dezvelit bustul lui Evanghelie Zappa, cel care, în 1860, oferise 5.000 de galbeni pentru întocmirea unei gramatici și a unui dicționar ale limbii române.

August 6. Se desfășoară lucrările primei ședințe a Societății Literare Române. Cu acest prilej, episcopul Buzăului, Dionisie Romano, donează biblioteca căpitanului Constantin Cornescu-Oltelniceanu (6.000 de volume și 400 de manuscrise), punându-se astfel bazele Bibliotecii Societății Literare Române.

August 24. Se aprobă *Statutul Societății Literare Române,* care menționează constituirea *Societății Academice Române,* „cu scopul de a lucra la înaintarea literelor și a științelor între români". „Ea este și rămâne corp independent în lucrările sale de orice natură. Ea singură se constituie; ea își alege membrii; ea își administră fondurile ce le are etc." Ea urma să cuprindă trei secțiuni (literară-filologică, istorică-arheologică și a științelor naturale) și să fie alcătuită din membri „actuali sau onorari", precum și din membri donatori.

„Articolul IV. Atribuțiunile și îndatoririle acestei societăți se specifică în modul următor:

a) Secțiunea literarie se ocupă cu diversele cestiuni filologice destinate a cultiva, a curăți, a regula, a înavuți și a perfecționa limba română; organizează misiuni lexicografice pentru compunerea unui dicționar român, cât se poate mai complet și mai rațional, asa încât să poată fi dreptariul limbei; încurajează și premiază operele filologice și altele de valoare literarie.

b) Secțiunea istorică culege verice documente importante din Țările Române sau din străinătate, atingătoare de istoria românilor; organizează misiuni

pentru asemenea lucrări; ia inițiativa pentru explorarea Țărilor Române din puntul de vedere arheologic; pune la concurs și premiază opurile istorice ce se cuvine a le populariza între români.

c) Secțiunea științelor naturale se ocupă cu explorarea Țărilor Române în respectul geografic, geognostic și fiziografic; cu organizarea de misiuni pentru asemeni lucrări, precum și cu încurajarea și premiarea operelor relative la cunostința Țărilor Române."

August 31. Se alege cea dintâi conducere a Societății Academice Române (președinte: Ion Heliade-Rădulescu; vicepreședinte: Timotei Cipariu; secretar: August Treboniu Laurian).

Septembrie 13. Se adoptă sigiliul Societății Academice Române: zeița Minerva și inscripția „Societatea Academică Română. Bucuresci. MDCCCLXVII".

Septembrie 15. Domnitorul Carol de Hohenzollern-Sigmaringen este declarat membru de onoare și protector al Societății Academice Române.

1868, august 26. Se aprobă înființarea *Analelor Societății Academice Române,* publicație care va apărea neîntrerupt până în prezent.

Septembrie 16. Sunt aleși primii membri actuali (titulari) ai Societății Academice Române: Mihail Kogălniceanu, Alexandru Papiu-Ilarian, Gheorghe Sion.

Gramatica limbii române. Partea analitică, de Timotei Cipariu, este prima lucrare premiată de Societatea Academică Română.

1869, august 12. Încep dezbaterile pe marginea *Dicționarului limbii române,* considerat „o urgentă necesitate chiar pentru viitorul nostru național".

August 26. Este adoptat *Regulamentul referitor la atribuțiunile „Delegațiunii" Societății Academice Române.*

Septembrie 14. Alexandru Papiu-Ilarian (*Viața, operele și ideile lui Georgiu Șincai*) și George Barițiu (*Răspuns la discursul lui Alexandru Papiu-Ilarian*) deschid seria discursurilor, respectiv a răspunsurilor rostite sub cupola instituției academice, până în 1879 ținându-se 4 discursuri.

Septembrie 15. Sunt aleși primii membri corespondenți români și cei dintâi membri de onoare străini.

1870, septembrie 4. Se hotărăște traducerea și tipărirea în limba română a lucrării lui Dimitrie Cantemir *Descriptio Moldaviae,* care va deschide seria publicării operei domnitorului-cărturar.

Septembrie 5: Gheorghe Sion își susține discursul de recepție, *Alexandru Donici, viața și operele sale.* Răspunde V.A. Urechia.

Sunt aleși ca membri Gheorghe Marin Fontanin, Alexandru Odobescu, Petrache Poenaru, Melchisedec Ștefănescu.

1871, august 7. Se aprobă publicarea unui catalog al tuturor cărților oferite Bibliotecii Societății Academice Române, cu menționarea numelor donatorilor.

August 23. Se hotărăște ca *Analele Societății Academice* să cuprindă două părți: procesele-verbale ale ședințelor și lucrările științifice și literare.

Septembrie 11. Se aprobă proiectul de diplomă ce urmează a fi înmânat tuturor membrilor Societății Academice Române.

Septembrie 13. Se aprobă *Regulamentul pentru traducerea și publicarea autorilor clasici în limba română.*

1872, septembrie 19. Alături de cele două secțiuni, filologico-literară și arheologico-istorică, active încă din 1867, se constituie și cea de-a treia secțiune, a științelor naturale, care va cuprinde treptat specialiști din diverse ramuri ale științelor (geologie, geografie, biologie, botanică, meteorologie, medicină umană și veterinară, fizică, chimie, matematică etc.).

Este primit ca membru Eudoxiu de Hurmuzaki.

1873, august 30. Generalul Constantin Năsturel-Herescu, autorul uneia dintre cele mai însemnate donații, este declarat membru donator al Societății Academice Române, fiind singurul căruia i s-a acordat această calitate; din Fondul „Năsturel-Herescu", creat în urma veniturilor rezultate de pe moșiile dăruite Societății Academice Române, s-au înființat premii, cu care s-au distins, de-a lungul anilor, cu deosebire lucrări din domeniul literaturii, istoriei, arheologiei, geografiei și dreptului.

Septembrie 15. Se ia hotărârea de a se întocmi un *Dicționar latino-român,* lucrare absolut necesară, atât pentru traducerile din clasici, cât și pentru întocmirea *Dicționarului limbii române.*

1874. Este primit în Academie Ion Ghica.

1876. Sunt primiți în Academie Ștefan Fălcoianu, Vasile Maniu, Alexandru Papadopol-Calimah, Grigoriu Ștefănescu.

În Academia Română, când cineva zice român, șterge și Dunărea și Carpații. Noi suntem și vom fi totdeauna fericiți a primi cu mândrie în sânul Academiei pe oricare reprezentant al culturii române, de oriunde ar fi. (Bogdan Petriceicu Hasdeu, 1891)

Nobilă în aspirațiunile ei, pacinică în cugetarea sa, Academia Română este însuflețită numai de acel foc al iubirei de patrie, la a căreia renaștere, înflorire și menire este chemată a lucra prin știință și talent, prin munca neinteresată, prin geniul național pe care-l personifică totdeauna.

Aici patimile nu intră, aici intriga și prepusul nu intră; fară spirit de sistem, fară spirit de părtinire, Academia este ca un prism, care întrunește toate razele luminoase ale geniului național, ori din ce parte ar veni.

În sfera înaltă în care o pune menirea sa, ea înfățișează fruntea senină a naționalității noastre. Ea este ceea ce poetul numea *Templa serena!* (Anton Naum, 1894)

Academia Română are o mare misiune în mișcarea științifică și literară a țării noastre și a românismului întreg; ea este menită să concentreze toate forțele intelectuale ale națiunii române într-o conlucrare armonică, din care să iasă cea mai înaltă expresiune a idealurilor noastre de cultură. (Ioan Bogdan, 1903)

Academia Română – cea mai înaltă instituțiune de cultură –, întemeiată în 1866, a avut ca scop fundamental nu numai unitatea morală și intelectuală a românilor de pretutindenea. Ea, primind în sânul ei reprezentanți și din Ardeal, și din Banat, și din Bucovina subt aceeași cupolă am văzut necontenit, de o jumătate de veac, imaginea virtuală a României Mari. Ea, simbol premergător al aspirațiunilor noastre, a izbutit să întreție flacăra unui patriotism integral care nu recunoștea hotarele artificiale ale României, ci, săltând peste Carpați, înfrăția de fapt pe cei cari erau frați de drept. Ea, topind istoria suferințelor noastre seculare, a scos din zgura trecutului, nobil și lamur, un singur suflet al unei singure ființe, al românimii de altădată și al românimii de totdeauna. (Barbu Ștefănescu-Delavrancea, 1916)

În lupta sfântă pentru unirea tuturor românilor, Academia Română și-a avut partea ei importantă pe terenul cultural; de aceea, izbânda țării este și izbânda ei. Când, din imboldul lui N. Kretzulescu și al lui C.A. Rosetti, s-au pus bazele Societății Literare cu scopul de a se ocupa mai ales de limba și literatura română, alegerea întâilor membri ne arată gândul de înalt patriotism ce a călăuzit generația din 1866, care, bine încredințată că numai pe baza unității de limbă și cultură se poate clădi trainic viitorul unei națiuni, a reunit în cercul restrâns al viitoarei Academii pe bărbații luminați din toate ținuturile românești și astfel România Mare de azi își găsea de o jumătate de secol patria comună sub acoperișul tânărului așezământ. (Regele Ferdinand, 1919)

Academia Română - 150

1877, septembrie 7. Se aprobă solicitarea Tipografiei „Laboratorilor Români” de a purta numele „Tipografia Societăţii Academice”.
Sunt primiţi ca membri Bogdan Petriceicu Hasdeu, Nicolae Chiriac Quintescu.

1879, martie 29. Prin înalt decret, Societatea Academică Română este declarată institut naţional cu denumirea *Academia Română,* având „de scop cultura limbei şi istoriei naţionale, a literelor, a ştiinţelor şi frumoaselor arte”, „persoană morală şi independentă în lucrările sale de orice natură”.
Iunie 21. Se adoptă *Statutul Academiei Române,* care prevede împărţirea în trei secţiuni: literară, istorică şi ştiinţifică, structură menţinută până în august 1948. Academia „se compune din treizeci şi şase membri, câte doisprezece de fiecare secţiune. Pe lângă aceştia, Academia mai numără: membri onorari şi membri corespondenţi. (...) Membrii Academiei nu pot fi decât români din orice ţară, cunoscuţi prin operele şi activitatea lor literară şi ştiinţifică.”
Sunt aleşi noi membri titulari: Emanoil Bacaloglu, Dimitrie Brândză, Gheorghe Chiţu, Iacob Felix, Petru Poni, Nicolae Teclu, Pavel Vasici-Ungureanu.

1880, martie 20. După transformarea Societăţii Academice Române în Academie, se prezintă cel dintâi discurs de recepţie, până în 1948 numărul acestora ajungând la 81.
Noiembrie 21. Se ia în discuţie necesitatea construirii unui local propriu pentru Academia Română, lucrările ţinându-se în clădirea Universităţii.

1881. Sunt primiţi în Academie Simeon Florea Marian, Atanasie Marian Marienescu, Iacob C. Negruzzi.

1882, martie 6. Se propune ridicarea unui local destinat special colecţiilor Bibliotecii Academiei Române, al căror număr sporeşte în fiecare an prin cumpărări, donaţii şi schimburi interne şi externe.
Decembrie 3. Printre preocupările prioritare ale Academiei Române se înscrie alcătuirea unui catalog al inscripţiilor existente în vechile biserici şi mănăstiri de pe întregul cuprins al ţării.
Este primit în Academie Florian Porcius.

1884, martie 23. Regele Carol I propune alcătuirea unui *Etymologicum Magnum Romaniae,* care

1

să conţină „toate cuvintele vechi, care altminteri vor fi pierdute pentru generaţiile viitoare”. În vederea realizării acestei opere monumentale „pentru care 4, 5, 6 ani vor fi trebuincioşi”, anunţă că va oferi anual suma de 6.000 de lei.
Martie 30. Este adoptat *Regulamentul pentru Biblioteca Academiei Române.*
Aprilie 2. Bogdan Petriceicu Hasdeu se oferă să realizeze un *Magnum Etymologicum Romaniae,* pe care-l proiectează la dimensiuni monumentale, ca un tezaur de cunoştinţe lingvistice, filologice, folcloristice, istorice, geografice, literare, din care însă nu a reuşit să realizeze decât trei volume şi introducerea la cel de-al patrulea.
Septembrie 21. Se aprobă propunerea guvernului belgian de a se stabili la Academia Română un birou internaţional pentru schimbul de publicaţii oficiale între diverse academii europene.

1885, aprilie 2. Intră în vigoare *Legea exemplarelor obligatorii,* prin care orice tipograf avea obligativitatea de a trimite Bibliotecii Academiei Române câte trei exemplare din „orice carte, broşură, ziar sau orice altă tipăritură ce se va executa în atelierul său”.

În anii următori, au mai fost primiţi în Academie:
1886: Grigore Cobălcescu.
1890: Grigore G. Tocilescu.
1891: Iosif Vulcan.
1892: Spiru C. Haret.
1893: Victor Babeş, Ioan Kalinderu, Anton Naum, Dumitru Constantin Ollănescu-Ascanio, Alexandru D. Xenopol.
1894: Ioan Moldovanu.
1897: Anghel Saligny.
1899: Constantin Erbiceanu, Constantin I. Istrati, Nicolae Popea.
1900: Alexandru A. Philippide, Ioan Puşcariu.

Bibliografie

1. Dorina N. Rusu, *Dicţionarul Membrilor Academiei Române, 1866-2010,* Ediţia a IV-a, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2010. (Mare parte a textului anterior este reluat – cu adăugiri din titlurile menţionate mai jos – din acest *Dicţionar.*)
2. Academia Română. *Pagini din istoria Academiei Române (1866-1848). Acte, donaţii, discursuri, portrete şi evocări academice*, Selecţie, note şi indice general de Dorina N. Rusu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2007.
3. Acad. Dan Berindei, *Istoria Academiei Române (1866-2006). 140 de ani de existenţă,* Editura Academiei Române, Bucureşti, 2006.
4. Academia Română, *Discursuri de recepţie*, vol. I (1869-1872), volum îngrijit de Dorina N. Rusu, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 2005.

(Fig. 1: Lucian Blaga, rostindu-şi discursul de recepţie, 5 iunie 1937: *Elogiul satului românesc*)

Preşedinţii Academiei Române: Ion Heliade-Rădulescu (1867-1870), August Treboniu Laurian (1870-1872), Nicolae Kretzulescu (1872-1873), August Treboniu Laurian (1873-1876), Ion Ghica (1876-1882), Dimitrie A. Sturdza (1882-1884), Ion Ghica (1884-1887), Mihail Kogălniceanu (1887-1890), Ion Ghica (1890-1883), George Bariţiu (1893), Iacob C. Negruzzi (1893-1894), Ion Ghica (1894-1895), Nicolae Kretzulescu (1895-1898), Petru Poni (1898-1901), Petre S. Aurelian (1901-1904), Ioan Kalinderu (1904-1907), Anghel Saligny (1907-1910), Iacob C. Negruzzi (1910-1913), Constantin I. Istrati (1913-1916), Petru Poni (1916-1920), Dimitrie Onciul (1920-1923), Iacob C. Negruzzi (1923-1926), Emil Racoviţă (1926-1929), Ioan Bianu (1929-1932), Ludovic Mrazec (1932-1935), Alexandru Lapedatu (1935-1938), Constantin Rădulescu-Motru (1938-1941), Ion Th. Simionescu (1941-1944), Dimitrie Gusti (1944-1946), Andrei Rădulescu (1946-1948), Traian Săvulescu (1948-1959), Athanase Joja (1959-1963), Ilie G. Murgulescu (1963-1966), Miron Nicolescu (1966-1975), Şerban Ţiţeica (1975-1976, vicepreşedinte cu delegaţie de preşedinte), Theodor Burghele (1976-1977), Cristofor I. Simionescu (1977-1980, vicepreşedinte cu delegaţie de preşedinte), Gheorghe Mihoc (1980-1981), Ioan M. Anton (1981-1984, vicepreşedinte cu delegaţie de preşedinte), Radu P. Voinea (1984-1990), Mihai Corneliu Drăgănescu (1990-1994), Virgiliu Niculae G. Constantinescu (1994-1998), Eugen Simion (1998-2006), Ionel Haiduc (2006-2014), Ionel-Valentin Vlad (2014 –).

Academia este un simbol al adevăratei democraţii, al democraţiei aristocrate. Căci idealul unei democraţii nu poate fi tendinţa unei nivelări a tuturor în jos, către un minimum, ci una în sus, către un maximum, adică o autoguvernare şi autoresponsabilitate socială a unei personalităţi ajunse la un cât mai mare grad de dezvoltare. (Dimitrie Gusti, 1923)

În menirea instituţiei noastre faptul consolidării neamului românesc într-o unitate de stat şi de cultură este de o neîntreruptă actualitate; instituţia noastră însăşi este un simbol al acestei uniri. În sânul Academiei Române am avut pe cei mai vajnici reprezentanţi ai Ardealului, aşa precum îi avem şi astăzi, înainte ca vitejia oşteanului român să fi înlăturat barierele politice, care ne despărţeau.
Simbol premergător al unirii înainte de 1918, Academia Română înţelege să rămână şi pe viitor primul arsenal spiritual în care să se făurească valorile perene ale culturii unitare româneşti. (Constantin Rădulescu-Motru, 1938)

Academia Română trebuie să fie în continuare un simbol al unităţii spiritualităţii naţionale şi să încurajeze (mai mult: să iniţieze şi să înfăptuiască) acele opere care exprimă vocaţia noastră intelectuală şi forţa noastră de creaţie. (...)
Academia are menirea să fie, aşa cum au gândit-o fondatorii ei, un factor de reconciliere şi de coeziune morală şi intelectuală. Să repare în continuare injustiţiile din ultima jumătate de secol şi, evident, să se străduiască a nu face altele. Să se îngrijească de limba română nu pentru a o dăscăli, a o amenda şi a o silui cu proiecte utopice, ci pentru a-i apăra şi încuraja frumuseţea, corectitudinea şi bogăţia. (...)
Într-o lume care tinde să se sincronizeze şi, în baza procesului de globalizare, să şteargă diferenţele între naţiuni, o Academie Naţională primeşte, cred, nu o misiune nouă, dar o misiune urgentă şi de mare responsabilitate: să medieze corect între tendinţa globalizării, integrării, mondializării şi identitatea culturală naţională. Rolul ei predominant este, desigur, acela de a apăra identitatea culturală, adică valorile spirituale profunde, irepetabile, fără a întoarce însă spatele lumii din afară şi tendinţelor actuale ale istoriei. Azi, procesul de care vorbim este însă mai acut, mai radical şi, în consecinţă, misiunea Academiei devine mai dificilă. Misiunea istorică esenţială: într-o lume care se preface atât de repede şi, uneori, atât de confuz, o naţie trebuie să aibă puncte de reper şi modele pe care să le respecte şi să le urmeze.
Mi se pare că Academia Română este, prin tradiţia ei, nu numai un punct de reper sigur, dar trebuie să devină şi un factor activ în modelarea spirituală şi morală a societăţii româneşti. (2000)
Rolul Academiei Române, azi ca şi ieri, este de a păstra ceea ce este şi de a pregăti spiritul creator să producă valori noi în toate domeniile culturii. Rolul de a prezenta spiritualitatea românească şi, totodată, de a o sincroniza cu alte culturi într-un schimb reciproc avantajos de valori. Aceste observaţii sunt corecte. Academia Română a fost până în 1948 o academie reprezentativă şi, prin câteva discipline, o academie militantă, creatoare, a adunat în jurul ei pe mai marii intelectuali ai timpului şi a impus un număr de opere individuale. Azi, rolurile Academiei Române sunt mai numeroase şi mai complexe, pentru că şi lumea în care trăieşte este mai complexă şi cerinţele timpului mai numeroase. Cum le-aş putea rezuma?
Academia Română rămâne o societate de consacrare, o societate savantă. Şi trebuie să rămână astfel. Oamenii trebuie răsplătiţi pentru talentul şi abnegaţia lor pentru ştiinţă şi arte.
Academia Română a fost şi trebuie să rămână, chiar şi într-o lume globalizată, un simbol al unităţii naţionale şi al spiritualităţii naţionale, indiferent de cum se manifestă ea. Ca şi în 1866, primim, azi, în Academia Română, intelectuali români din afara graniţelor actuale ale ţării, pentru că, oriunde ar fi, şi ei reprezintă cultura românească.
Academia Română a devenit în ultimii ani un centru important de cercetare ştiinţifică fundamentală şi trebuie să rămână ca atare. (...)
Academia are, cred, azi, şi un rol moral în societatea românească. Un rol stabilizator. Nu trebuie să se amestece în treburile politicii, dar nici nu poate sta prea departe de neliniştile şi nevoile naţiunii. Să intervină atunci când este cazul şi cu mijloacele ei specifice. (acad. Eugen Simion, 2001)

Academia Română - 150

Discurs de recepție

Despre introducerea limbii românești în biserica românilor

Ioan BIANU

Discursul a fost rostit la 21 martie/3 aprilie 1904, în ședință solemnă, sub președinția Regelui Carol I. Răspunsul a fost dat de Dimitrie A. Sturdza.
Reluăm aici doar o mică parte, începutul (fără prima pagină) și finalul, precum și prezentarea autorului, din volumul al treilea al seriei *Academia Română. Discursuri de recepție,* Editura Academiei Române, București, 2005, volume îngrijite de Dorina N. Rusu, membru corespondent al Academiei. (Nota red.)

Ioan Bianu (1856-1935) și-a făcut studiile gimnaziale la Blaj (1869-1876) și pe cele universitare (Facultatea de Litere) la București (1876-1880). Între 1881 și 1883 a audiat cursuri de filologie romanică la Milano, Madrid și Paris. A fost profesor de limba și literatura română la Liceul „Sf. Sava" (1881-1902) și șef al primei Catedre de Istoria literaturii române la Facultatea de Litere și Filosofie din București (1901-1928). Între 1884 și 1935, a fost director al Bibliotecii Academiei Române, având un rol esențial în organizarea acesteia; prin grija sa s-au achiziționat peste 500.000 de volume, mii de manuscrise, stampe, scrisori, periodice, hărți ș.a., române și străine. A fost membru în colegiul de redacție al publicației *Revista nouă* și colaborator la numeroase publicații ale vremii. A fost unul dintre principalii reprezentanți ai filologiei române, ocupându-se de îmbunătățirea normelor ortografice ale limbii; a depus eforturi pentru realizarea reformei limbii, aprobată, în 1904, de Academia Română. Creator al școlii naționale de biblioteconomie și bibliografie, a fost autorul lucrărilor: *Bibliografia românească veche* (4 vol., 1903-1944, în colab.); *Catalogul manuscriselor românești* (3 vol., 1907-1933). Ca istoric literar, s-a evidențiat prin numeroase studii despre literatura română veche și prin editarea textelor românești din sec. XVI–XVII: *Predice* de Antim Ivireanul (1886); *Psaltirea în versuri* de Dosoftei (1887); *Psaltirea Scheiană* (1889); *Texte de limbă din sec. XVI* (3 vol., 1925). A lăsat lucrări, între care: *Poezia satirică la romani* (1881); *Despre cultura și literatura românească în secolul al XIX-lea* (1891); *Ortografia limbii române* (1899); *Momente culturale* (1904); *Un român întreg: D.A. Sturdza* (1907) ș.a. A promovat cercetări de folclor, inițiind cea dintâi serie de publicații folclorice și etnografice (*Din viața poporului român,* 40 vol., 1908-1931), sprijinind, totodată, Arhiva de Folclor a Academiei Române.

La 25 martie/6 aprilie 1887, a fost ales membru corespondent, iar la 3/16 aprilie 1902 membru titular al Academiei Române, în fruntea căreia s-a aflat ca secretar general (8 iunie 1927 – 1 iunie 1929), ca președinte (1 iunie 1929 – 30 mai 1932) și ca vicepreședinte (30 mai 1932 – 13 februarie 1935).

La 21 martie/3 aprilie 1904, în cadrul discursului de recepție, a vorbit despre „limba românească, a cărei studiere și cultivare a fost ideea inițială, misiunea sublimă a înființării Academiei noastre. Ce poate avea pentru noi un interes mai viu decât să studiem organismul, să cercetăm fazele prin care a trecut limba noastră până acum? Ce misiune mai înaltă, mai nobilă, mai sfântă ar putea avea o instituțiune decât de a îngriji să se mențină totdeauna unitatea și să se asigure buna dezvoltare în viitor a acestei limbi". Răspunsul l-a primit din partea secretarului general al Academiei, Dimitrie A. Sturdza (1833-1914).

Sire,
Alteță Regală,
Domnilor colegi,

Ce subiect mai potrivit aș fi putut alege pentru cuvântarea mea de astăzi decât să vă vorbesc despre limba românească, a cărei studiere și cultivare a fost ideea inițială, misiunea sublimă a înființării Academiei noastre? Ce poate avea pentru noi un interes mai viu decât să studiem organismul, să cercetăm fazele prin care a trecut limba noastră până acum? Ce misiune mai înaltă, mai nobilă, mai sfântă ar putea avea o instituțiune decât de a îngriji să se mențină totdeauna unitatea și să se asigure buna dezvoltare în viitor a acestei limbi, care unește și trebuie să unească în veci, într-un singur tot, întreagă gândirea întreg neamului românesc, să stabilească legătura organică între cele mai strălucite saloane, cei mai învățați, cei mai geniali poeți, cei mai elocvenți oratori și bărbați de stat – cu cele mai modeste șezători, cu ciobanii care cântă pe la turme, cu voinicii care cântă după coarnele plugului, cu fetele care cântă la seceră și cu moșnegii și babele care povestesc nepoților, cu farmec neasemănat, povești minunate și întâmplări din vremile de demult?

Academia Română și-a deschis rostul în lume la 1 august 1867, vorbind românimii, care aștepta cuvântul ei dădător de viață și de direcție, prin glasul atât de autorizat al vecinic neuitatului Timotei Cipariu, care a proclamat – între altele – datoria acestei instituțiuni „de a îngriji ca limba română să scape de tot jugul despotismului sub care de secoli a gemut". Și Cipariu avea adâncă cunoștință despre mulții secoli în lungul cărora biata noastră limbă, această scumpă comoară a sufletului românesc, a stat sub jugul despotismului altor limbi, ale cărui urmări cu durere le simțim până astăzi și le vom simți încă multă vreme, căci sunt cauzele de întârziere ale dezvoltării culturii noastre.

Mă voi sili să expun înaintea Domniilor voastre astăzi fazele principale ale unei laturi ale izbânditelor năzuințe de emancipare a limbii românești de sub „jugul despotismului" limbilor străine, despre care, cu atâta amar, vorbea Cipariu, la 1867, și anume despre năzuințele prin care, în secolii XVI, XVII și XVIII, limba noastră a ajuns a fi, la noi, limba cultului religios, limba bisericească, limba rugei.

I. Când românii se ivesc din haosul medieval și vin – târziu de tot – să-și ia locul dintre popoarele formate din fărâmăturile și rămășițele împrăștiate ale marelui popor roman și între cele ivite la viața istorică prin mișcarea profundă pe care a produs-o dezmembrarea imperiului lumii, până atunci crezut etern, atunci românii se arată într-o stare, în multe privințe, deosebită de celelalte popoare romanice. Ei se ridică din mijlocul unei lumi nouă – a lumii slave, cu care, printr-o conviețuire seculară se amestecară, în a cărei biserică se închinau, a cărei organizare socială în multe o primiră și și-o prefăcură în obicei.

Organizarea politică a statelor noastre fusese luată după cea bizantină, cunoscută de ai noștri de la bulgari, și, mai presus de toate, biserica românilor era aceeași cu a acestor slavi, având limba lor în toată slujba religioasă, în toată cartea, în tot scrisul și, prin urmare, și în viața formală și oficială a statului. Limbii românești, nobilă continuatoare a limbii legiunilor neînvinse, îi rămăsese modesta stare de limbă vorbită în relațiile zilnice, de limbă casnică, de limbă nescrisă, neîntrebuințată nici la altarul și strana bisericii sau în serviciile religioase de orice fel, nici în scrisul actelor de cancelarie a puterii domnești, care era „toată cârma" țării.

Așa a fost la început, în întâiele secole ale închegării statelor românești și a vieții noastre bisericești și sociale. Dar, cu cât întreagă această viață se închega mai bine, cu atât era natural să se simtă tot mai mult greutatea de a întrebuința limba străină, pe care numai prea puțini și cu prea multă osteneală o puteau învăța și înțelege.

Pre acele timpuri, cartea era un instrument bisericesc și era atât de strâns legată de biserică, încât cărturarii erau aproape numai fețe bisericești, preoți și călugări; ei au fost, de aceea, și întâii însemnători și povestitori ai faptelor istorice. Între ei era natural să se simtă mai întâi trebuința de a se întoarce și pre limba înțeleasă de toți, cărțile sfinte, care cuprind fundamentele credinței, pentru ca, astfel, să fie cu putință a răspândi mai ușor înțelegerea sfintelor învățături în masele poporului și, mai întâi, între cei mărunți și numeroși, care se pregăteau spre a fi slujitorii bisericii în mănăstiri și în sate și care, astfel, trebuiau să stea mulți ani sub dascălii mănăstirilor spre a învăța limba slavă, cea străină și greu de învățat.

Întâiele traduceri românești de acest fel par a fi fost făcute în mănăstirile moldovene din Bucovina, către sfârșitul domniei Marelui Ștefan. Gloriosul și înțeleptul domn, la 1475, prin două hrisoave, a înzestrat cu sate vechea mănăstire a Humorului, pomenită pe la 1428, a înălțat însuși acolo alte patru mănăstiri mari, Putna, la 1470, Pătrăuții, la 1478, Sfântul Ilie și Voroneț, la 1488, și tuturor le-a dat sate și moșii. Astfel a produs o mare înviorare a activității culturale și artistice interne a mănăstirilor din acea parte a țării, ceea ce se vede și din frumoasele manuscripte de Evanghelii făcute atunci, câte au ajuns până la noi.

Pentru a da elementele instrucțiunii teologice călugărașilor români adunați în mare număr în aceste mănăstiri, pare să se fi tradus, după slavoneste, cel puțin *Noul Testament*, temeiul credinței, și *Psaltirea,* comoară de cea mai înaltă poezie, prin care sufletul omenesc umilit se înalță spre Dumnezeu. Traducerile acestea au fost făcute în felul vorbirii locale, caracterizat, față de vorbirea triumfătoare de mai târziu, prin cunoscuta particularitate fonetică a schimbării lui *n* între vocale cu *r,* particularitate care pare a fi fost pe atunci caracteristica limbii în regiunea nordică și apuseană – Moldova de sus și Ardealul de miazănoapte și de apus, precum caracteristică este și astăzi fărâmăturii de limbă, câtă a mai rămas până la noi, în Istria.

Astfel se întrevede, în ceața trecutului îndepărtat – către sfârșitul secolului XV întâia încercare de a se înălța limba noastră la starea de limbă de carte, de limbă literară. Încercarea aceasta a rămas, însă, fără urmare.

(În fotografie, Regele Carol I și principele moștenitor Ferdinand, la ședința solemnă de prezentare de către Grigore Antipa a discursului de recepție, 25 mai 1912: *Cercetările hidrobiologice în România și importanța lor științifică și economică*.)

Academia Română - 150

II. **Activitatea literară religioasă,** atât de modestă în sine, dar atât de însemnată pentru urmările ei, se începe curând a doua oară, pe la mijlocul secolului XVI, în părţile de miazăzi ale ţărilor româneşti.

Pe la începutul acestui secol, vin în Ţara Românească prelaţi, clerici, cărturari slavi de peste Dunăre, să se adăpostească la noi şi să-şi continue aici lucrarea pe care nu o mai puteau face în ţările lor din dreapta marelui fluviu, căzute sub stăpânirea neînduratului Islam învingător. Ei aduseră meşteşugul tipografiei, pe care-l învăţară de la veneţieni şi, de la 1508 până la 1550, se tipăresc la Târgovişte cărţi bisericeşti în limba slavă, înfrumuseţate cu frontispicii în elegante arabescuri, care înconjurau stema domnească a ţării. Nici prin gând nu putea trece cuiva pe atunci, la Târgovişte, că ar trebui, că s-ar cuveni, să se tipărească asemenea cărţi şi în limba ţării, în limba profană vorbită de poporul românesc.

Un vânt nou, venit din Apus, aduce, însă, până lângă graniţele ţării idei nouă. În lumea catolică de sub ascultarea milenară a papei de la Roma se întâmplă marea răzvrătire a reformei germane. Luther, călugărul genial şi îndrăzneţ, personifică mişcarea şi, între altele, scrie pe steagul său de luptă cuvintele marelui Apostol Pavel (I, Corint., 19), după care cuvântul sfânt trebuie spus popoarelor în limbile lor, ca să-l înţeleagă cei mulţi, cei umiliţi, iar nu în limbi străine şi moarte, înţelese numai de puţini învăţaţi.

Saşii, vecinii de peste munte, au adus repede din patria lor primitivă şi au îmbrăţişat cu toţii reforma cu ideile ei liberale şi democratice. Ei au fost îndată urmaţi de marea majoritate a ungurilor ardeleni, dar, foarte curând, la 1563–4, s-au despărţit aceste două elemente atât de deosebite, formând două biserici protestante deosebite. Una după alta, aceste două biserici – cea luterană, a saşilor, şi cea calvinistă, a ungurilor – s-au năzuit să atragă către dânsele pe oropsiţii români, conlocuitorii lor, care se ţineau de Biserica Ortodoxă de abia tolerată, dar care erau cei mai mulţi, marea majoritate a locuitorilor Principatului, care munceau pentru folosul tuturor şi erau lipsiţi de toate, până şi de mângâierea de a înţelege rugăciunile, slujbele şi cântările bisericii, căci toate acestea se citeau pentru dânşii în limba slavonă, pe care nici poporul, nici preoţii nu o înţelegeau.

Protestanţii saşi, mai întâi, au voit ca, tocmai prin punerea în aplicare şi pentru români a cuvintelor Apostolului, să-şi atragă încrederea şi simpatia acestora şi apoi mai mult. Sibienii încep lucrarea, tipărind, la 1544, catehismul lui Luther în limba românească, dar pare că ei s-au oprit aci. 16 ani mai târziu, aceeaşi lucrare a fost reluată de braşoveni şi condusă, fără încetare, timp de 20 de ani. Cheltuielile însemnate făcute în acest timp de bogatul oraş săsesc, cu întocmirea tipografiei cirilice şi cu tipărirea cărţilor pentru români, nu puteau fi făcute fără un scop bine chibzuit de acei care, de secoli, erau oficial declaraţi de *prudentes et circumspecti.* Dacă la 1544 s-a crezut trebuincios a se face cheltuiala pentru a se tipări catehismul protestant pentru români în limba acestora, spre a-i lămuri şi a-i atrage spre noua biserică, cu atât mai vârtos devenise pe la 1560 o necesitate pentru saşi lucrarea în această direcţiune, după ce ei se certară cu protestanţii unguri şi, ceva mai târziu, la 1563–4, s-au şi despărţit de tot în două biserici deosebite, cum au rămas până astăzi; astfel, saşii, depărtaţi de patria lor germană, rămaseră şi bisericeşte cu totul izolaţi.

În martie 1559, braşovenii, la îndemnul judelui cetăţii lor, Ioan Benkner, hotărăsc să atragă pe români la biserica reformată şi se pun pe lucru. La 1560, tipografia cirilică este aşezată la Braşov; doi cărturari şi tipografi români sunt aduşi de la Târgovişte. În anul următor, 1516, „jupânul Hanăş Begner de la Braşov" dă românilor întâia oară *Evanghelia* tipărită pe limba lor.

Lucrarea braşovenilor nu era fără socoteală; ea pare a fi fost începută cu ştiinţa mitropolitului de la Târgovişte, capitala Ţării Româneşti şi ortodoxe de peste munţi, cu care relaţiile erau zilnice şi de toate felurile şi care inspira încredere fraţilor români ortodocşi ai Ardealului. Cărturarul de căpetenie al acestei activităţi literare religioase de peste două decenii a fost diaconul Coresi de la Târgovişte şi ajutorul său, Tudor diac, venit, probabil, tot de acolo.

Motivarea acestui lucru nou şi nemaipomenit până atunci în românime o spune „jupânul Hanăş Begner de la Braşov" aşa: „am avut jelanie pentru sfintele cărţi româneşti, *Tetraevanghel,* şi am scris aceste sfinte cărţi de învăţătură să fie popilor româneşti să înţeleagă, să înveţe românii cine-s creştini", iar temeiul acestei hotărâri sunt pomenitele cuvinte ale Apostolului Pavel, care vor fi mereu repetate

Biroul Academiei Române, 2016

Ionel-Valentin Vlad
Preşedinte

Cristian Ioan Hera
Vicepreşedinte

Victor Spinei
Vicepreşedinte

Bogdan C. Simionescu
Vicepreşedinte

Alexandru Surdu
Vicepreşedinte

Victor Voicu
Secretar general

ca justificare în epilogurile sau precuvântările tuturor cărţilor tipărite româneşte în această epocă. După *Evanghelie* a venit *Praxiul* sau *Faptele Apostolilor.*

Se vede, însă, că protestanţii unguri calvinişti au voit să ia din mâna saşilor acest mijloc de a atrage pe români spre reforma lor, căci, pe la 1564, Forró Miclăuş, nobil de Haporton, o însemnată personalitate a timpului între ungurii calvinişti, plăteşte cheltuiala pentru o mare carte românească, *Tâlcul Evangheliilor,* adică *Cazania,* care s-a tipărit de acelaşi Coresi, tot la Braşov. În fruntea acestei cărţi, Coresi spune că, dacă a văzut „că mai toate limbile au cuvântul lui Dumnezeu în limba lor, numai noi, românii, n-avem...", a tipărit *Evanghelia* şi *Praxiul:* „după aceia, dacă am văzut jelania a mulţi preuţi de tâlcul *Evangheliilor,* cum să poată şi ei propovădui şi a spune oamenilor învăţătură după cetitul *Evangheliei*", a aflat aceste tâlcuri ale *Evangheliei* şi lui îi plăcură şi le-a tipărit. Într-o învăţătură din această carte aduce iar vorba despre traducerea cărţilor bisericeşti în limba românească şi se zice deschis că în biserică: „să spuie cuvântul lui Dumnezeu, *Sfânta Evanghelie,* în limba pre care o grăiesc oamenii, să putem înţelege noi, mişelamea. Ce folos e lor, dacă popa grăieşte în limbă străină, românilor sărbeşte de nu înţăleg, sau pre altă limbă ce nu vor înţelege ascultătorii".

....

Sire,
Alteţă Regală,
Domnilor colegi,

Această cuvântare, poate prea obositoare, a avut scopul de a arăta cum şi când limba românească şi-a îndeplinit emanciparea bisericească, luându-şi locul de singură limbă a altarului şi a stranei în bisericile poporului românesc, poziţiune în care nu mai fusese niciodată şi de la care fusese ţinută departe îndelungi secoli de limba slavă.

Emanciparea s-a început tot lângă biserică, către sfârşitul secolului XV şi în secolul XVI; apoi limba noastră a devenit limbă literară, limba cărţii profane şi a celei religioase în secolul XVII şi de-abia în întâile trei decenii ale secolului XVIII a ajuns ea şi limba altarului, limba rituală a întregului cult bisericesc. Aşa se vede din cercetarea cărţilor vechi.

Un mare dar de la Dumnezeu este acea calitate a neamului nostru, care este înţelepciunea, cumpătul. Acest cumpăt şi acea înţelepciune s-au manifestat totdeauna atât în dezvoltarea noastră culturală şi literară, cât şi în cea politică. Încet şi fără zguduire, s-a înlăturat, în secolii XVI, XVII şi XVIII, limba slavă din cartea şi din biserica românilor, din actele particulare şi din cele oficiale ale cancelariei domneşti; fară zguduire am intrat în spiritul culturii apusene, am schimbat direcţiunea de dezvoltare a limbii şi am părăsit scrierea cirilică, luând în locu-i, pe cea latină, mai întâi în scrierea privată, apoi în cea oficială şi, la sfârşit de tot – în zilele noastre, şi în cărţile bisericeşti. Toată această mare reformă s-a făcut fără siluire, fără zguduiri, prin convingerea tuturor. De aceea ea este temeinică şi efectele ei vor fi eterne, căci eternă va fi şi viaţa şi lucrarea neamului nostru.

De abia sunt două sute de ani de când, în Casa Domnului, românul îşi aude numai limba lui strămoşească. Din Sătmar până la Mare şi de la gura Tisei până la Hotin, preotul şi cântăreţul citesc şi cântă românului în limba lui părintească, iar acum, de câteva zeci de ani, românimea de peste Balcani, înviorată în viaţa noastră de aici, se năzuieşte să şi-o aibă şi dânsa în şcoala şi în biserica ei.

Această limbă este legătura sfântă care face unitatea vieţii sufleteşti a tuturor părţilor neamului nostru, împrăştiat sub diferite stăpâniri. De aceea se cuvine să ne atingem de ea cu acel respect cu care omul cu minte se apropie de tot ce este sfânt. Respectul trebuie să fie îndoit, înzecit, când este vorba de limba bisericii, de limba sfintei rugăciuni şi a sfintelor cântări, care ne înalţă când suntem în bine, ne mângâie şi ne întăreşte în amar şi în necazuri. Limba cărţilor bisericeşti trebuie să fie respectată şi statornică şi numai atunci se cuvine să fie scos dintr-însa un cuvânt, când el nu mai este înţeles de cei de astăzi şi numai atunci este bine să fie introdus un cuvânt nou, când el a ajuns în întrebuinţarea şi în înţelegerea tuturor; altfel, se calcă cuvântul sfânt al Apostolului şi se închide în vorbe neînţelese învăţătura şi ruga, care trebuie să înalţe sufletele celor mulţi şi umiliţi.

Cele două mai înalte instituţiuni sufleteşti şi culturale ale neamului nostru – Biserica şi Academia – au în sarcina lor îngrijirea pentru buna păstrare şi înţeleapta dezvoltare a acestei limbi, prin care se unesc, într-un singur suflet şi într-o singură viaţă, toate sufletele vieţuitoare şi toate minţile lucrătoare ale neamului românesc.

Sire,

Cele două calităţi ale neamului nostru: cumpătul şi înţelepciunea, moştenite de la strămoşi, ne-au scăpat de pieire în secolii de grele vijelii prin care am trecut, înţelepciunea strămoşească este personificată acum în persoana Maiestăţii Voastre, căruia Cel de Sus i-a dat în grijă conducerea aceste ţări de aproape 40 de ani. Românii privesc cu admiraţiune nesfârşită progresele uimitoare îndeplinite şi, cu speranţă adâncă şi neclintită, viitorul asigurat. Iubirea caldă şi statornică ce Maiestatea Voastră arată zilnic prin cuvinte şi prin fapte limbii româneşti şi pe care o va lăsa moştenire scumpă augustelor odrasle ale augustei noastre dinastii regale, asigură şi limbii româneşti, ca întregii noastre vieţi naţionale, o dezvoltare înţeleaptă şi glorioasă.

Să trăiţi, Maiestate, rege înţelept şi glorios;
Trăiască augusta noastră dinastie regală!
Să trăiască România şi limba românească în vecii vecilor!
Trăiască Academia Română!

Moisil - 110

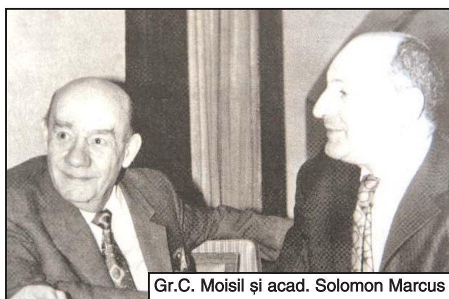

Gr.C. Moisil, un mod de a privi matematica

Dragoş VAIDA

Gr.C. Moisil, ceva despre om. Nu suntem, n-am fi putut fi ca Moisil. Profesorul s-a născut într-o *Românie liberă,* cu toate necazurile de atunci, dar fără *prefăcătoriile, prefăcuţii şi prefacerile* din '89 şi până azi. De aici, libertatea spiritului, spontaneitatea, iniţiativele şi vioiciunea omului. În tradiţia culturii româneşti a existat un filon de critică socială, oamenii de cultură de la noi au luat poziţie faţă de realităţile care nu îi mulţumeau. Dar curajul, elanul şi puterea în comunicare şi relaţii? – la mulţi, prea mulţi dintre noi, nu le mai găsim! Gr.C. Moisil a fost o voce unică, ascultată cu respect şi teamă. Dacă ar mai fi trăit, Gr.C. Moisil ar fi fost un Andrei Saharov al nostru; vezi [12], [13].

Profesorul Gr.C. Moisil era, de la prima vedere, ceea ce numim o puternică personalitate. Nu avea dificultăţi să ne înveţe ceva, ori de câte ori se prezenta o ocazie, uneori în împrejurări neaşteptate, neconvenţionale, în sala de şedinţe a Academiei, pe aeroportul din Budapesta, lângă Scala, unde îşi căuta pantofi. Era însăşi viaţa şi mobilizarea spiritului în modul în care se referea la noi, în felul în care îşi dezvolta ideile şi opera. Comunicator spontan, cu umor, cam totdeauna şi cu o nuanţă corozivă, deschidea ofensiva de la primul contact, cu o mare disponibilitate de a asculta. Nu era niciodată plat, plictisitor, fără haz. Spirit activ, agil, nu i-am remarcat vreodată întârzieri sau alunecări pe de laturi în înţelegere sau exprimare. Orice făceam sau ziceam, până terminam, profesorul era deja la punctul de întâlnire al ideilor. Inflexibil în diagnosticele pe care le punea, denunţa cu un umor nemilos prejudecăţile şi automatismele gândirii leneşe. De multe ori se întâmpla să taxeze eventualul nostru entuziasm nemotivat/eronat cu expresia „nu e tulburător" – un fel de o nouă valoare între cele de *fals* şi *adevărat* dintr-o logică ternară Jan Lukasiewicz (1878-1956), mai târziu, din algebre Lukasiewicz-Moisil de care şi-a legat o bună parte din viaţă.

Gr.C. Moisil şi acad. Solomon Marcus

Am lucrat îndrumat de Profesorul Gr.C. Moisil, într-o relaţie stiinţifică personală neîntreruptă, încă din 1954 (aveam pe atunci 21 de ani, iar profesorul 48), din care am câştigat în plan profesional, intelectual şi managerial (cum spunem azi). Învăţam astfel mereu câte ceva din matematică, nu numai din tehnologia domeniului, ci şi din modul *personal* al profesorului de a privi matematica. Exersând efectiv, împreună cu dânsul, studiul/cercetarea din domeniu, surprindeam ceva din acest mod.

Magistrul privea matematica global, ca pe un *tot unitar, articulat.* Fără a le ignora valoarea metodică limitată, niciodată nu se referea la diferitele compartimentări ca la ceva ţinând de esenţă. În articolul *Despre falsa împărţire a matematicilor în matematici pure şi matematici aplicate* denunţa divizarea [3, p. 462].

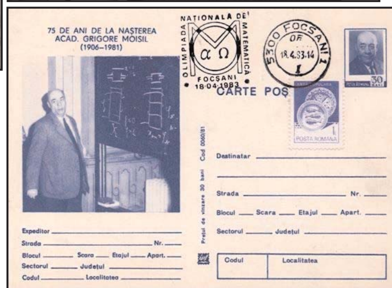
Nu-mi amintesc să fi refuzat vreodată cuiva posibilitatea unei expuneri/comunicări pe motiv că subiectul propus nu se încadra în profilul sesiunii/volumului. Concepţia care se afirma în anii '70 la noi asocia domeniile *Logică – Automatică – Informatică.* Profesorul Gr.C. Moisil mi-a spus că această asociere îi exprimă viziunea asupra informaticii – vezi, de exemplu, marea varietate de articole din [1]. În monografia dedicată teoriei algebrice a circuitelor de comutaţie [8], autorul scrie că în ultima jumătate de secol (textul este din martie 1968) „stiinţele matematice au suferit o schimbare esenţială, încetând să mai fie o ştiinţă cantitativă şi devenind ştiinţă structurală". Exemplele date în continuare, în ordinea textului citat, asociază *o varietate de discipline, lingvistica matematică, programarea pseudo-booleană, teoria limbajelor de programare şi algebra circuitelor de comutaţie.*

Înţelegerea matematicii pe care ne-o oferea profesorul era remarcabilă şi prin *deschidere,* cea mai semnificativă ilustrare fiind conlucrarea Matematică – Informatică, exemplificată şi în plan personal prin colaborarea cu inginerul Gh. Ioanid, pe partea teoriei circuitelor de comutaţie, şi cu inginerul Victor Toma (1922, Leova, judeţul Cahul, Republica Moldova – 2008, Bucureşti), ulterior membru de onoare (1993) al Academiei Române, şeful Laboratorului de maşini de calcul de la Institutul de Fizică Atomică al Academiei, IFA, pe partea privind realizarea şi utilizarea calculatorului electronic CIFA-1 de la IFA, proiectat de Victor Toma [3, pp. 77, 133].

Caracterul aplicativ era văzut ca unul foarte larg. Ceea ce este azi matematică pur şi simplu, mâine poate deveni o ramură fertilă de matematică aplicată. Cu Moisil, Logica şi Algebra au cunoscut importante transformări.

Arhiva AGERPRESS

Un exerciţiu viu al matematicii. Ce am învăţat de la profesorul nostru şi am căutat şi noi să aplicăm ulterior? La Profesorul Gr.C. Moisil studiul, cercetarea, nu erau un exerciţiu izolat, între anumite ore, o obligaţie de serviciu. Cu dânsul trăiam într-un *seminar de studiu şi cercetare ştiinţifică permanent.* Profesorul ne chema la diferite expuneri sau lecţii de deschidere, ne invita la manifestările ştiinţifice pe care le organiza sau la care participa, ne încuraja şi pe noi să ne înscriem cu lucrări, ne invita ori de câte ori primea vizita unui profesor de peste hotare care ţinea o conferinţă, ne aducea cărţi din străinătate pe care ni le dădea pentru a face referate când puteam, în fine, *după ce aveam şi noi câteva lucrări publicate în reviste de specialitate,* ne întreba dacă ne-am gândit la un doctorat. Niciodată nu ne cerea rapoarte, chiar îmi spunea că un îndrumător care află din rapoarte cu ce se ocupă colaboratorii nu este un bun conducător ştiinţific.

Seminarul şi grupul profesorului Moisil erau o *Junime* în mişcare. Casa Oamenilor de Stiinţă era o *Universitate Moisil,* iar restaurantul de la subsol un club al nostru. Ne-a lăsat un patrimoniu de lucrări şi idei, o biografie şi un capitol de istorie. Era un om de cultură cu influenţe binefăcătoare înnoitoare pentru instituţiile din conducerea cărora a făcut parte. Societatea de Ştiinţe Matematice şi Comisia de Automatizări (ulterior, Comisia de Cibernetică) a Academiei, prezidate de profesor (eram secretar onorific la cea din urmă), erau co-organizatoare ale multor evenimente ştiinţifice în domeniul informaticii.

Informatica, noi perspective asupra matematicii. Cu aceasta ajungem la unele puncte esenţiale din istoria ideilor lui Gr.C. Moisil: *Proeminenţa îndrumării algebrice în Logică,* strălucit reprezentată de şcoala prof. George Georgescu, cu cercetătorii şi profesorii cu care a conlucrat, Afrodita Iorgulescu, Ioana Leustean ş.a.; Constituirea la noi a domeniului *Computer Science, Informatică Teoretică/Matematică.* Cu onestitate ştiinţifică, profesorul scrisese că a auzit de existenţa domeniului *matematică calculatorie,* „vîcislitelnaia matematika", la un colocviu al algebriştilor din URSS, la care cunoscutul algebrist A.G. Kuros, pe care l-am avut conducător la doctorat, a vorbit despre constituirea acestui „capitol nou al matematicilor", vezi articolul lui Gr.C. Moisil reprodus în [3, p. 133].

Articolul citat relevă (1) apariţia unor domenii noi în literatura ştiinţifică de la noi şi de peste hotare, exemple *lingvistica matematică,* datorată acad. Solomon Marcus, şi *teoria programării pseudo-booleene*, datorată profesorilor Sergiu Rudeanu şi L.P. Hammer-Ivănescu, precum şi (2) lucrările de programarea calculatoarelor, tehnică şi teorie. În cadrul unei colaborări între academii, am participat la elaborarea şi implementarea limbajului de programare ALGAMS, pentru calculatoare medii, într-o echipă condusă de prof. A. Mazurkiewicz (Polonia) şi Bl. Sendov (Bulgaria), limbajul fiind menţionat de Wikipedia (GAMS = Grupa Avtomatizaţii programirovaniia dlia Maşinî Srednevo tipa, în rusă).

În anii 1952–1957, profesorul se concentra asupra aplicării Algebrei abstracte, în special a logicilor cu mai multe valori, la teoria circuitelor de comutaţie. Pentru exemplificare menţionez (1) folosirea a unui aparat de lucru alternativ, teoria corpurilor finite (imaginarele lui Galois), pentru care a introdus noţiuni noi de omomorfism şi izomorfism [8], precum şi (2) studierea unor structuri algebrice neconvenţionale, cum ar fi semiinelele [7], [9], citată în articole de optimizare [4], şi semigrupurile laticiale [11].

Corpuri finite (Imaginarele lui Galois). Semiinele. Două scheme date prin relaţiile lor de recurenţă $X(N+1) = F(X(N))$ şi $Y(N+1) = G(Y(N))$, relative la corpuri finite, sunt izomorfe dacă şi numai dacă programele lor de operare sunt identice, abstracţie făcând de notaţia stărilor. Se arată că acest lucru este echivalent cu existenţa unei permutări P cu $Y=P(X)$, astfel încât să avem egalitatea $G(Y)=P(F(P^{-1}(Y)))$, detalii în [8, pp. 635-644]. În felul acesta suntem conduşi la folosirea grupurilor de permutări şi la determinarea bijecţiilor cu domeniul şi codomeniul un corp finit. Un corp finit [5] este o mulţime cu un număr finit de elemente cu care putem face toate cele patru operaţii fundamentale, tot timpul lucrând numai cu acele câteva elemente, corpuri în care „putem rezolva ecuaţii", în explicaţia concisă a profesorului. Fusesem atras de Algebră din primul an (1952-1953), când mă bucuram de fermecătoarele lecţii de Algebră Superioară ale lui Alexandru Froda (1894-1973). M-a fascinat o problemă propusă de dr. Gheorghe Gussi, apărută la gazeta de perete din hol (de unde încep scările pe care azi le consider un obstacol): „Să se dea un exemplu de *corp cu patru elemente*". În prezent, corpurile finite se aplică în combinatorică, teoria codurilor şi criptografie şi în studiul circuitelor de comutaţie.

În mai multe lucrări de logică sau relative la algebrele de relaţii [7], Gr.C. Moisil s-a ocupat de structuri care satisfac condiţiile din definiţia unui semiinel [10], deci şi conforme sensului mai restrictiv din [2]. Laticile şi apoi semiinelele au câştigat în importanţă, în special, pentru aplicaţiile în informatică, de exemplu, în teoria automatelor şi limbajelor formale, dar şi în semantica programelor, formalizarea proceselor de calcul şi a sistemelor concurente sau în analiza programelor, vezi [10] pentru numeroase şi variate referinţe.

Unde, când și cum l-am cunoscut pe Gr.C. Moisil

Stelian NICULESCU

Înainte de a răspunde la întrebările din titlu, mă voi referi pe scurt la un interviu acordat de Profesorul Moisil în 1968, la Centrul de Calcul al Universității din București, interviu la care am fost de față, el desfășurându-se chiar în sala în care era instalat calculatorul IBM-360/30, expus și destinat utilizării de noi până la sfârșitul anului, spre eventuala cumpărare de către Centrul de Calcul, cumpărare care s-a întâmplat, cu foarte mare greutate, la limită, în ultimele zile ale lui decembrie 1968. Numai și numai eforturile deosebite ale Profesorului au făcut posibilă achiziționarea, chiar în ultimele zile ale anului.

La interviul amintit, reporterul i-a adresat Profesorului mai multe întrebări (douăsprezece). Prima era „cum ați devenit matematician?”, iar răspunsul Profesorului a fost următorul: „Matematician am fost întotdeauna; poate că vrei să mă întrebi CÂND, CUM și DE CE am început să mă ocup de mașinile de calcul. Acum 37 de ani (să nu uităm, interviul datează din 1968, n.n.) am început să învăț matematica de la început. Începutul înseamnă Logica matematică. Logica matematică, am aflat acum 19 ani, se aplică la automate, iar automatele cele mai importante, care joacă un rol major, sunt calculatoarele electronice. Iată de ce m-ai găsit astăzi aici.”

Revin la amintirile mele din *copilăria informaticii românești*. După ce am absolvit Colegiul National „Ioniță” din Caracal, în 1957, în toamna aceluiași an am devenit student la Facultatea de Matematică a Universității din București, Secția matematică. În una dintre zile, când mă îndreptam spre sala de curs, mi-a atras atenția un anunț din holul facultății, în care se spunea că în Sala 1 (parter, prima sală pe stânga) se țin seminarii săptămânale de Teoria algebrică a mecanismelor automate, coordonate de Profesor.

Fiind atras de temă, mi-am zis să încerc să particip la seminarii, cu toate că eram dominat de o mare emoție. Dar, mare bucurie m-a încercat când, chiar de eram un nou venit, am fost primit cu blândețe și bucurie de Profesor. Am fost fascinat. Cu toate acestea, emoția a sporit când am constatat ca participanții erau profesori universitari, matematicieni, ingineri, fizicieni, ca să menționez doar profesiile cele mai „vizibile” pentru început. Zic *pentru început,* deoarece pe parcurs s-au adăugat multe alte specialități (nu le enumăr, ca să nu omit pe cineva, fiind vorba de participanți din cele mai diverse domenii de activitate).

Pe parcursul participării la seminarii, dar mai ales în anii pe care i-am petrecut sub „tutela” Profesorului, de atunci (din 1957) și până în 1973, aveam să constat că acesta era stilul dumnealui, cuceritor, în ceea ce privește atragerea tinerilor către știință (în cazul de față, Știința calculatoarelor). Figura alăturată este o mărturie. În ea apar DIMA-surile, discuri de memorie externă folosite pe atunci (ca volum, de departe surclasate de stick-urile de memorie de astăzi). În dreapta Profesorului este subsemnatul, apoi Petre Preoteasa, Nicu Popovici, Constantin P. Popovici, Maria Roceric (Lovin), Ion Filotti.

Pe lângă subiectele de Teoria algebrică a mecanismelor automate, se dezbăteau subiecte

privind Știința calculatoarelor, având în vedere atât cercetările din România, cât și cele din plan internațional. În ceea ce privește realizările interne, mă voi referi numai la cele de la Institutul de Fizică Atomică, unde a fost proiectat și realizat primul calculator electronic din țara noastră, CIFA-1 (Calculator al Institutului de Fizică Atomică); i-au urmat și altele, menționez doar calculatorul CIFA-3, cu care a fost dotat, în 1963, Centrul de Calcul al Universității.

Merită subliniat că, din grupul țărilor socialiste (exceptând URSS), România a fost prima care a proiectat și realizat cu forțe proprii un calculator electronic.

Un loc aparte în cadrul seminariilor era rezervat expunerilor legate de construirea acestui prim calculator românesc, CIFA-1, proiect realizat de inginerul Victor Toma și colectivul lui de la IFA. Una dintre motivările acestor expuneri (pe parcursul mai multor săptămâni) a fost aceea că Profesorul Moisil urma să prezinte proiectul logic al acestui calculator la Colocviul Internațional de Matematică, organizat la Dresda în 1965.

Proiectul s-a bucurat de un larg interes, atât în cadrul Colocviului, cât și în plan internațional (a se vedea G.R. Stibitz: „Victor Toma: CIFA-1”, *Math. Review,* June, 1958, pag. 698).

Conform unei statistici publicate de cunoscutul profesor rus M.A. Gavrilov, țara noastră era situată pe locul trei în lume (după URSS și SUA), având în vedere numărul de lucrări, dar și calitatea acestora. Meritul principal este al Profesorului, prin lucrările sale fundamentale, precum și al școlii de Teoria algebrică a mecanismelor automate, creată de dumnealui (a se vedea *Revista A.C.M.,* numerele 13,14, Editura Tehnică, București, 1970).

Trebuie să menționăm că începuturile preocupărilor de acest gen datează din 1949, când Profesorul a aflat, de la inginerul Leon Livovschi (ulterior profesor), unul dintre primii colaboratori ai săi, că algebrele Boole sunt utilizate de V.I. Sestacov și de M.A. Gavrilov în studiul automatelor cu contacte și relee.

Participarea mai vizibilă a mea la seminarii s-a manifestat începând din 1959, când eram în anul III de studii. La sfârșitul anului se făceau opțiuni pentru secțiile de specialitate, cea de Mașini de calcul (prima secție de acest tip din țară) fiind printre cele mai solicitate. Peste jumătate dintre colegii de la Secția de matematică au optat pentru Mașini de calcul, tinerii întâmpinând cu entuziasm noul, atunci ca și acum.

Trebuie subliniat meritul Profesorului în înființarea unei astfel de secții la Facultatea de Matematică, luptele duse fiind grele. Ele au continuat până s-a reușit înființarea Centrului de Calcul al Universității din București, în 1962.

După absolvirea facultății, chiar în 1962 (coordonatorul meu la lucrarea de diplomă a fost Profesorul Moisil), am fost repartizat (împreună cu alți trei colegi) la Catedra de algebră a Facultății de Matematică, condusă de Profesorul Moisil. Astfel s-a conturat prima formă a Centrului de Calcul al Universității din București.

Echipa de start a fost constituită din profesorii Paul Constantinescu și Constantin Popovici (pe atunci conferențiari), patru absolvenți ai Secției Mașini de calcul, Anca Alexandrescu, Constantina Lulea, Stelian Niculescu și Alexandru Teodorescu, încadrați ca programatori, dar având și sarcini didactice, plus doi ingineri electroniști, Maria Roceric și Ion Filotti.

Stelian Niculescu, elev al lui Moisil, este unul dintre primii informaticieni români. S-a născut în comuna Stoenești, județul Olt, la 13 octombrie 1937. A făcut școala în satul natal, liceul la Caracal, iar în 1962 a absolvit Facultatea de Matematică a Universității din București, Secția Mașini de calcul. Perfecționări în Germania (1968) și Franța (1970), doctorat la Universitatea din București (1980). Cercetător la Centrul de Calcul al Universității din București (1962-1970) și la Institutul Central de Informatică (1970-1991), unde a fost și șef de departament (învățământ). Inspector general în Ministerul Învățământului (1991-1994), profesor la Universitatea Politehnică București (1994-2005), la ASE București, Universitatea din București, Institutul de Construcții București. A publicat mai multe cărți și lucrări de informatică.

Concluzii, pe cât se poate: unitatea și valoarea socială a matematicii. În încheiere, citez din Discursul de Recepție în Academia Română al domnului Profesor Solomon Marcus [6]: „...înțelegem de unde anume vin bogăția intelectuală, forța artistică, universalitatea în cuprindere și capacitatea de seducție a matematicii, atunci când aceasta rămâne autentică și nu este înlocuită cu o caricatură a ei”, precum și „Matematica își extrage probleme de peste tot. Am putea chiar spune că cele mai interesante aspecte sunt cele care apar la interfața matematicii cu restul lumii”. Se aplică matematicii, se aplică academicianului citat, se aplică lui Gr.C. Moisil și îi unește în conștiințele noastre, lăsându-i diferiți, așa cum i-am întâlnit.

Bibliografie

[1] O. Bâscă, V. Boicescu, E. Căzănescu, M. Cherciu, G. Georgescu, Gr.C. Moisil, Gh.S. Nadiu, I. Petrescu, S. Rudeanu, C. Sicoe, L. State, Al. Teodorescu, I. Tomescu: *Logique Automatique Informatique,* Editions de l'Académie, Bucarest, 1971; studiul lui I. Tomescu „Méthodes combinatoires dans la théorie des automates finis, pp. 249-423.

[2] K. Glazek: *A guide to the literature on semirings and their applications in mathematics and information sciences: with complete bibliography,* Kluwer Acad. Publ., Dordrecht, 2002.

[3] A. Iorgulescu, S. Marcus, S. Rudeanu, D. Vaida (coordonatori/eds.): *Grigore C. Moisil și continuatorii săi în domeniul Informaticii Teoretice/ Grigore C. Moisil and his followers in the field of Theoretical Computer Science*, Editura Academiei Române, București, 2007.

[4] V.N. Kolokoltsov: „Idempotent structures în optimization”, *Journal of Mathematical Sciences,* 104, 1 (2001), 847-880.

[5] R. Lidl, H. Niederreiter: *Finite Fields,* Cambridge University Press (Enc. Math. Applic. 20), 1997.

[6] S. Marcus: *Singurătatea matematicianului,* Editura Academiei Române, București, 2008.

[7] Gr.C. Moisil: „Recherches sur la théorie des chaînes”, *Ann. Sci. Univ. Jassy,* 27, 1 (1941), 181-240.

[8] Gr.C. Moisil: *The Algebraic Theory of Switching Circuits,* Pergamon Press, 1969.

[9] Gr.C. Moisil: „Asupra unor reprezentări ale grafurilor ce intervin în probleme de economia transporturilor”, *Com. Acad.*, X, 8 (1960), 647-652.

[10] S. Rudeanu, D. Vaida: „Semirings în operations research and computer science: More algebra”, *Fundamenta Informaticae*, 61 (2004), 61-85.

[11] Tomescu: „Structuri algebrice ordonate în teoria grafurilor”, *Stud. Cercet. Mat.,* 24 (1972), 469-476.

[12] D. Vaida: „Profesorul Gr.C. Moisil – pionierul informaticii românești” (în două părți), în [3].

[13] D. Vaida: *Viitorul din începuturi – gândurile unui matematician privind unitatea culturii,* Biblioteca Revistei *Curtea de la Argeș*, Editura Tiparg, Pitești, 2014.

Nevoia de românism

Mariana Nicolesco, *Diva Divină*

Nicolae MELINESCU

Nimic nu-i poate apropia pe oameni mai mult decât cântul. **(Mariana Nicolesco)**

Mariana Nicolesco: o mare tragediană lirică, voce extraordinară prin anvergură şi culoare, cu particularităţi rare, soprană de o măiestrie desăvârşită şi o mare interpretă a capodoperelor muzicii universale, fie că e vorba de Mozart, de Bellini, de Verdi şi Puccini, ori de creaţiile compozitorilor contemporani. Diva Divină, *titra o mare publicaţie americană, difuzată în zece milioane de exemplare. Superstar, de la Teatrul alla Scala din Milano la Metropolitan Opera din New York, invitată de Papa Ioan Paul II la primul Concert de Crăciun în Vatican, unde interpretează vechile colinde româneşti, urmărite prin Mondovisione de peste un miliard de oameni, interpreta multor premiere mondiale, printre care capodopera lui Krzysztof Penderecki* Seven Gates of Jerusalem, *compusă pentru cei 3.000 de ani ai Orasului Sfânt. Mariana Nicolesco a terminat Scoala de Muzică din Braşov cu* Concertul pentru vioară *de Bruch, a urmat, pentru o scurtă perioadă, Secţia Canto a Conservatorului din Cluj şi a dobândit prin concurs o bursă de studii la Conservatorul Santa Cecilia din Roma, unde a studiat cu Jolanda Magnoni, lucrând apoi cu Rodolfo Celletti şi cu Elisabeth Schwarzkopf.*

Plecând atât de tânără din ţară, nu se poate spune că „am purtat" în lume „zestrea culturală românească", chiar dacă sufletul meu era plămădit din sevele acestei ţări. Se poate spune însă că, formată la marea şcoală italiană a cântului, am purtat într-adevăr, în România, atunci când m-am putut întoarce, comoara marilor tradiţii în arta cântului care, din păcate, e pe cale să se piardă în general. Tradiţie pe care, de când am revenit în ţară, am bucuria s-o transmit noilor generaţii de artişti lirici români. Şi nu numai români: peste 2.500 de vocaţii emergente, din 50 de ţări şi 5 continente, s-au înscris din 1995 încoace la Festivalul şi la Concursul Internaţional de Canto „Hariclea Darclée" şi la cursurile mele de Măiestrie Artistică în Arta Cântului.

Pe de altă parte, este adevărat că destinul a vrut să colaborez pe scenele lumii cu mulţi dintre cei mai de seamă artişti ai timpurilor noastre, ceea ce a însemnat pentru mine o experienţă nepreţuită şi a asigurat ambianţa în care devin posibile marile performanţe.

Este adevărat, iarăşi, că am purtat cu mine „culorile" ţării natale, aşa după cum se vede din presa internaţională: *La Gran Diva Rumana, The Great Romanian Soprano, Il Grande Soprano Romeno.*

Revenită în ţară în 1991, distinsa artistă s-a implicat cu o dinamică admirabilă în reaşezarea muzicii de operă şi a actului cultural, în general, în locul ce li se cuvine, ca repere ale identităţii naţionale. Iniţiativele sale extrem de generoase, care au solicitat efort, pasiune şi perseverenţă, au fost menite să revigoreze sau să redea frumuseţe artei interpretative. Fundaţia Internaţională Ateneul Român, Concursul şi Festivalul Internaţional de Canto „Hariclea Darclée", aşezat sub Înaltul Patronaj UNESCO, dovadă a prestigiului său, sunt doar câteva adevărate „instituţii" de succes întemeiate şi care au devenit componente valoroase, larg recunoscute şi apreciate ale culturii naţionale. Pe lângă dăruirea pentru actul creator al comunicării prin cânt, asemenea demersuri au la bază o anumită filosofie de viaţă şi dedicaţia faţă de frumosul necesar vieţii spirituale.

Am creat, într-adevăr, Festivalul şi Concursul Internaţional de Canto „Hariclea Darclée", dar şi Festivalul şi Concursul Naţional al Liedului Românesc, menit să pună în valoare imensul patrimoniu de lieduri create de compozitorii români, patrimoniu care a înflorit pe fondul străvechiului *cântec de dor* românesc. Sute de tineri s-au apropiat, din 2003 încoace, de această artă a *intimităţii noastre paradisiace,* care este liedul, artă subtilă şi suprem exerciţiu de stil.

După o cercetare minuţioasă, am descoperit multe lieduri enesciene, unele uitate, altele pierdute, şi le-am interpretat în premieră mondială, împreună cu tinerii mei prieteni, în cadrul Anului Internaţional „George Enescu", proclamat de UNESCO, în 2005. Le-am înregistrat pentru prima oară pe CD şi DVD şi le-am prezentat cu mult succes la Expoziţia Universală de la Aichi, în Japonia, la Nagoya şi la Tokio, la Praga, Roma, Paris şi New York.

Recent, la 60 de ani de la dispariţia marelui nostru compozitor, am susţinut la Muzeul Naţional „George Enescu" un Recital Extraordinar cu liedurile sale, recital care a fost

filmat şi transmis de Televiziunea naţională în luna decembrie. Această splendidă emisiune urma unei serii de alte şapte emisiuni de câte o oră fiecare, dedicate ediţiei jubiliare 2015 a Festivalului şi Concursului Internaţional de Canto „Hariclea Darclée", cuprinzând esenţialul minunatelor performante ale tinerilor artişti. Pentru a da un singur exemplu, care ilustrează valoarea şi frumuseţea împlinirilor la care mă refer, pot spune că o reprezentaţie ca aceea cu *L'Elisir d'amore* de Gaetano Donizetti ar însemna un formidabil succes pe oricare dintre scenele lirice importante ale lumii.

Ce anume a generat asemenea proiecte? Lucrurile sunt simple: după cum ştiţi probabil, până în 1991 eu n-am cântat niciodată în ţară. Concertele mele din acel an, la Ateneul Român din Bucureşti, au constituit un moment extraordinar din multe puncte de vedere. Zece mii de cereri de bilete, pentru o sală minunată, dar care are mai puţin de o mie de locuri. Şi era programat un singur concert... A trebuit să-l repet a doua zi şi din nou a treia zi, pentru a răspunde măcar parţial dorinţei de a mă vedea şi de-a trăi acel eveniment, a iubitorilor muzicii, ai artei cântului, ai vocii umane. Vocea mea o auziseră până atunci numai la posturile de radio din străinătate: *Vocea Americii, Europa Liberă, Deutsche Welle.* Impactul artistic, impactul emoţional a fost colosal. Foarte mulţi tineri au venit spre mine, cerându-mi să-i îndrum, să-i ajut. Şi, considerând că destinul mi-a oferit în artă şi în cariera artistică mai mult decât aş fi cerut vreodată, am considerat că e momentul să transmit şi altora ceea ce maeştrii mei mi-au dăruit mie, începând cu Jolanda Magnoni, la Conservatorul Santa Cecilia de la Roma, şi cu marii artişti alături de care am apărut de-a lungul anilor pe scenele lumii.

De cum şi-a regăsit patria natală, marea artistă a pornit pe drumul deloc uşor al recuperării unor rămâneri în urmă ale muzicii româneşti, mai ales în domeniul dotărilor instrumentale. Primul pas a fost îmbogăţirea „tehnică" a principalului altar al muzicii bucureştene, Ateneul Român. O campanie persistentă şi bine organizată, urmată de altele la fel de benefice, a însemnat un prim pas în capacitarea resurselor pentru modernizarea echipamentului artiştilor instrumentişti, şi nu numai.

Am creat la New York şi la Bucureşti Fundaţia Internaţională Ateneul Român, mobilizând atenţia naţională şi internaţională asupra acestui monument al culturii noastre, aflat în stare precară, cu partituri în pericol de-a fi inundate în subsolul edificiului, a cărui restaurare trebuia să devină un imperativ asumat imediat. Am contribuit cu fonduri la începerea acestui proces, am comandat fabricantului orgii Ateneului, în Germania, piese de schimb pentru acest instrument, piese care nu se mai fabrică azi, şi am procedat la restaurarea cuvenită. Şi, fiindcă de mai multe decenii era nevoie de un pian de concert excepţional, am cumpărat la Hamburg, direct de la celebrul fabricant, un mare pian de concert Steinway, pe care l-am dăruit Ateneului Român, fondurile provenind de la încasările şi donaţiile generate în primul rând de recitalul meu de la Carnegie Hall din New York.

Am avut privilegiul să o întâlnesc pe distinsa maestră Mariana Nicolesco la Conservatorul din oraşul american Pella, statul Iowa, în 2003. Eram în compania „zmeilor", cum îşi alintă discipolii, studenţi de la Conservatorul din Cluj-Napoca, veniţi într-un schimb de pregătire a tinerelor talente. Alegerea acestei destinaţii nu era întâmplătoare, pentru că decanul de atunci al departamentului muzical era pasionat de creaţia marelui George Enescu şi organiza chiar un festival în memoria acestuia. În cabinetul decanului am găsit o adevărată expoziţie de afişe, fotografii, înscrisuri şi reproduceri ilustrând activitatea muzicianului nostru naţional. În spectacolul final, al stadiului de pregătire, alături de cursanţi a venit pe scenă doamna Mariana Nicolesco, pentru a relua una dintre ariile din Traviata, *opera în care a strălucit în unul dintre marile roluri ale glorioasei sale cariere. În final, a interpretat împreună cu ei celebrul „Brindisi", în aplauzele publicului şi ale Virginiei Zeani, care venise anume să asiste la acel eveniment. A fost o sărbătoare, un triumf al muzicii, care a subliniat cât de important este patronajul unor personalităţi de mare valoare precum Domnia Sa, nu numai în îndrumarea şi studiul de zi cu zi, dar şi în încurajarea şi promovarea tinerelor talente pe scenele internaţionale.*

Rolul unei personalităţi recunoscute şi gata să sprijine noile vocaţii este într-adevăr crucial, pentru că le oferă acestora certitudini: propriul exemplu al celui care le stă alături, dându-le curajul de a căuta să se apropie de perfecţiune pe cât posibil. Lucru valabil pe scenele naţionale ca şi pe cele internaţionale. „Când mă ţine Doamna de mână, la *Master Classes,* ştiu că totul va ieşi bine", spun mai toţi tinerii artişti.

Prezentă, aplaudată şi recunoscută ca o strălucită maestră a belcantoului, Mariana Nicolesco a fost aclamată, cu deplin temei, drept Regina del Belcanto. Pe marea scenă universală, în momente atât de numeroase de triumf absolut, în compania unor nume sonore, de la Andy Warhol la Salvador Dali ori Yehudi Menuhin, şi la dirijorii şi partenerii de distribuţie, a mai rămas loc şi pentru mândria de a-şi afirma originea naţională.

Eram română şi asta o ştia toată lumea, iar „triumful absolut" de care vorbiţi se revărsa, fireşte, şi asupra ţării natale.

Dialoguri esenţiale

De vorbă cu Gutiera Prodan

Raia ROGAC

Dragă Gutiera, având un prenume original, mai rar întâlnit, cred că te-a interesat semnificaţia lui. Te rog să deschizi această mică paranteză, după care trecem la chestiuni de suflet.

Prenumele meu e pe jumătate spaniol, pe jumătate italian, iar în traducere în limba română ar însemna picătură, de fapt, aşa cum şi suntem fiecare dintre noi – o picătură în marea de oameni, în univers, în cotidianul zbuciumat şi plin de evenimente. Mai există şi o mică istorie de familie: atunci când m-am născut, pe ecranele cinematografelor rula un film în mare vogă, *Omul amfibie,* iar eroina principală purta prenumele Gutiere, jucată de actriţa Anastasia Vertinskaia, una dintre cele mai frumoase actriţe din Rusia, tocmai se lansase cu acest rol. Părinţilor – mămica, profesoară de limba şi literatura română, iar tăticul – profesor de istorie, le plăcuse atât de mult şi filmul, şi actriţa, încât s-au decis să-şi numească copilul ce urma să vină pe lume cu prenumele Gutiera. Cu trecerea anilor, prenumele se identifică întru totul cu persoana care-l poartă. Eu deseori glumesc, zicând că prenumele meu se memorează mai greu, dar dacă l-ai memorat, nu-l mai uiţi.

S-a născut la 12 noiembrie 1965. Şi-a început activitatea în jurnalism din anul 1983, desfăşurând pe parcursul anilor o muncă prodigioasă, cu implicare în multe proiecte naţionale şi internaţionale. Este licenţiată a două facultăţi – cea de jurnalism la USM (1985) şi limbi străine la Institutul de Perfecţionare Continuă, USM (1987). Nenumărate stagii de perfecţionare – Anglia, România, Turcia, Polonia, China.

Activează în cadrul IPNA Compania Publică TeleRadio Moldova de 28 de ani. Este laureată a Concursului de profil „Antena de Aur". „Telematinal", „Ecranul filmului uitat", „Probă la micro...SCOP", „Bună dimineaţa" sunt doar câteva dintre emisiunile pe care le-a moderat şi care s-au înscris cu minunate pagini în istoria Televiziunii. Pe parcursul anilor, Gutiera Prodan a fost implicată în mai multe proiecte: a realizat transmisiuni în direct, atât din ţară, cât şi de la festivaluri internaţionale, cum ar fi „Eurovision", „Slaveanskii Bazar", de la Campionatele Mondiale de Dans Modern şi de Estradă, care s-au desfăşurat în Croaţia, Spania, Italia, a moderat spectacole, concerte, s-a implicat în proiecte sociale. Este membru al juriului la Festivalurile Internaţionale „Volare", „Ziua Zâmbetului de Copil", „Două Inimi Gemene" etc.

A avut expoziţii personale de pictură în Moldova, România, Polonia, Ungaria, Belgia. În 2014, Federaţia pentru Pace Universală, de pe lângă ONU, i-a înmânat mandatul de Ambasador al Păcii.

În 2013, la 15 ianuarie, de ziua lui Eminescu, i s-a conferit titlul onorific „Maestru în Artă". Este preşedinta filialei Chişinău a Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România.

Anual, începând cu 2010, participă la expoziţii şi simpozioane de artă din India, Ungaria, Polonia, Canada, Belgia, Ungaria, România. În aceeaşi perioadă e prezentă cu una-două expoziţii personale pe an în mai multe galerii şi săli de pictură din Chişinău. (Numărul următor al revistei va fi ilustrat cu tablouri ale artistei.)

În ziua de azi auzi mai mult văicăreli decât lucruri optimiste. La acest capitol sunt adepta lui Lucian Blaga, care în Luntrea lui Caron *afirma că îi detestă pe cei din prima categorie. Tu, cu asupra de măsură, te plasezi exact în cea de-a doua. O declaraţie promptă de genul „eu sunt o persoană norocoasă" nu prea auzi la tot pasul şi mai ales când e vorba de amintiri. Îţi dau dreptate: să creşti în două case părinteşti, să ai două perechi de părinţi, unii mai tineri şi alţii dobă de înţelepciune, e chiar un plus de noroc şi, peste toate, să ai în casă un pian, poate unicul din acel sat, de care până şi casa de cultură era văduvită la acea vreme. Nu ştiu dacă bunicile te-au învăţat să torci sau să depeni, mama, doamna profesoară, sigur că n-a avut timp pentru aşa ceva sau poate nici ea nu ştia, însă dulcile amintiri din copilărie şi adolescenţă cred că le-ai adunat într-un ghem destul de mare, pe care parţial îl putem depăna împreună.*

Eu toată viaţa am simţit că Dumnezeu mă iubeşte! Când bunelii m-au botezat pe ascuns, căci în acea perioadă, dacă se afla că un profesor şi-a botezat copilul, putea să rămână fără serviciu, aşa cum mi s-a povestit mai târziu, preotul nu voia nici în ruptul capului să mă boteze cu prenumele Gutiera, zicea că acesta nu este în cartea bisericească. Atunci, sora bunicii, a început să-i aducă un şir de argumente, să-l convingă şi... s-a întâmplat un miracol, preotul a acceptat şi eu am fost botezată Gutiera. Nici astăzi unii preoţi nu cred că aşa şi nu altfel am fost botezată. Referitor la casa părintească, cred că au fost mai multe... Când mă întreabă cineva de unde sunt, întotdeauna fac o pauză. Tăticul s-a născut în satul Balasineşti, raionul Briceni, mămica în satul Druţă, raionul Râşcani, iar eu m-am născut în Cărpineni, raionul Hânceşti. Pe atunci, părinţii profesori îşi satisfăceau repartiţia obligatorie după încheierea studiilor în satul Danco. Acolo nu era maternitate şi am văzut lumina zilei în cea mai apropiată localitate, Cărpineni, acolo era maternitate şi acolo m-am născut. În Danco, după naşterea mea, părinţii au activat doar încă două luni, fiind transferaţi în satul Zâmbreni, raionul Ialoveni, iar aici, neavând pe nimeni care să-i ajute la dădăcirea mea, pentru că pe atunci concediul de maternitate era doar de câteva luni, părinţii m-au dus la bunicii materni şi acolo m-au lăsat, venind să mă ia la înmatricularea în clasa întâi... Nu că ar fi uitat de mine, dar acolo aveam condiţii foarte bune şi mentori, mai dă Doamne şi la alţii! Mi-am format caracterul şi abilităţile, cred eu, totuşi, la bunei...

Bunica Maria era o adevărată doamnă, se pricepea de minune la toate şi, dacă era vorba de muncă, atunci muncea la cotă maximă, iar de sărbători ştia să organizeze adevărate feerii pentru toţi, era înţelepciunea întruchipată. Bunelul Ion, director de şcoală încă de pe „timpul românilor", era o adevărată enciclopedie, le ştia pe toate. Anume el, pentru prima dată, mi-a povestit despre Ştefan cel Mare. Seara, aşezându-ne pe prispa casei, învăţam constelaţiile, îmi arăta Ursa Mare, Ursa Mică. La orice întrebare, din orice domeniu, el ştia răspunsul. Au ţinut la mine enorm de mult, dragostea lor era la fel de mare şi pentru ceilalţi 11 nepoţi de la cei cinci copii, pe care i-au crescut cu demnitate, ajutându-i pe toţi să facă studii superioare, toţi afirmându-se cu succes în diferite domenii. O altă bunică, Vera, mama tăticului, nutrea, de asemenea, o dragoste nelimitată pentru noi, nepoţii, avea pregătite pentru mine şi sora mea întotdeauna „bunătăţi ispititoare" – prune, cum numai la ea am mâncat, mere, pere şi alte delicii, savoarea cărora nu am mai întâlnit-o nicăieri în cei 50 de ani, pe care i-am împlinit de curând. Regretul este că, odată cu trecerea anilor, nu întotdeauna preţuim la justa valoare ceea ce avem. Eu mă bucur că am ştiut a învăţa lecţiile vieţii şi că am avut parte de momente cu adevărat unice.

Despre bunei aş putea să vorbesc la nesfârşit, pentru că emoţiile şi amintirile le port cu mine mereu. Nu sunt o fire nostalgică. Pur şi simplu m-am format într-un mediu în care a dominat rafinamentul, bunătatea şi înţelepciunea. Dacă e să vorbesc despre părinţi, ar fi nevoie, probabil, de câteva capitole întregi. Am să zic doar că sunt oameni care au făcut totul cu pasiune, pentru ei şcoala a fost mai mult decât un serviciu, s-au dedat totalmente, au încercat să cuprindă necuprinsul. Pentru ei copiii satului au fost şi copiii lor, poate chiar în detrimentul copiilor biologici. Nu i-am acuzat, deşi, când mă supăram pe mămica, o mai tachinam, zicându-i că-i sunt mai dragi copiii satului decât noi, cei de acasă. Pe lângă disciplinele pe care le predau, ambii părinţi mai erau îndrăgostiţi de literatură, teatru şi muzică. Părinţii copiilor din sat, mai mult decât odraslele lor, doreau ca acestea să fie înscrise în clasele unde mămica preda limba şi literatura moldovenească pe atunci, pentru că lecţiile ei erau completate cu elemente de cultură şi artă. Pasionată de teatru, îşi ducea elevii din clasele la care preda la toate spectacolele din stagiune, iar eu, fiind fiica ei, mergeam de fiecare dată, cu fiecare clasă, de aceea se întâmpla să văd acelaşi spectacol de 10-15 ori... ştiam replicile tuturor actorilor, le-am văzut pe aproximativ 90 la sută dintre toate actualele vedete de teatru, am fost martor cum au crescut pe parcursul anilor, cunosc, nu din auzite, debutul pe scenă şi ulterior ascensiunea lor profesională. Mai târziu, mi-a fost uşor să fac emisiuni cu ei, să discut despre orice, să vorbim de la egal la egal. Tăticul a citit „tone de literatură", pentru el Cartea a fost totdeauna în capul mesei, iar Muzica o adevărată Regină. Deşi a predat toată viaţa istoria, fiind studentul marelui istoric contemporan, preşedintele primului Parlament al R. Moldova, reputatul Alexandru Moşanu, un mare patriot, el a fondat şi coordonat activitatea tarafului şcolii, unde a învăţat copiii să cânte la toate instrumentele populare. A învăţat secretele instrumentelor populare la Şcoala de Iluminare Culturală din Soroca. Pe atunci, era cea mai faimoasă şcoală de profil din republică.

→

***Calităţile artistice eminente,** dedicaţia în folosul actului cultural şi capacitatea de a transmite mesaje generoase ale interculturalismului universal i-au fost recunoscute maestrei Mariana Nicolesco şi prin titlurile de Artist UNESCO pentru Pace şi de Ambasador Onorific UNESCO.*

În ideea de a afirma înaltele sale idealuri în cultură şi în artă, pe care le vrea împărtăşite de lumea întreagă, Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură mi-a făcut onoarea de a mă desemna de mai multe ori în ultimele două decenii drept purtătoare a valorilor pe care le promovează. Astfel, directorul general Federico Mayor mi-a acordat Medalia de Aur UNESCO pentru Merite Artistice, directorul general Koichiro Matsuura mi-a oferit titlul de Artist UNESCO pentru Pace, ca recunoaştere a succesului acţiunilor mele care au reunit şi reunesc atâtea tinere talente din atâtea ţări, şi asta în numele ideii că *nimic nu-i poate apropia pe oameni mai mult decât cântul.* În fine, directorul general actual, Irina Bokova, mi-a încredinţat, într-adevăr, demnitatea de Ambasador Onorific UNESCO şi a acordat Festivalului şi Concursului Internaţional de Canto „Hariclea Darclée" Înaltul Patronaj UNESCO.

Titlurile acestea onorante au darul de-a sublinia un ideal care se vrea împărtăşit, un mare ideal de cultură, iar dacă o română întruchipează acest ideal, nu pot decât să fiu şi mai fericită.

Cariera încununată de glorie a impus-o pe doamna Mariana Nicolesco drept o voce ascultată şi respectată în spaţiul public pe teme de interes naţional. Membră de Onoare a Academiei Române, invitată de excepţie la evenimente importante, oaspete admirat în emisiuni de radio şi de televiziune, Domnia Sa păstrează în atenţie acele cerinţe de care România trebuie să ţină seamă pentru o afirmare deplină şi corectă a valorilor sale spirituale profunde.

Convingerea mea este că România are un uriaş potenţial uman, dovadă miile şi miile de informaticieni români din grupul lui Bill Gates, de exemplu, dovadă succesul în ţări de importanţa Marii Britanii, a Franţei şi Germaniei a miilor şi miilor de medici români. Odată depăşită perioada de imoralitate şi de corupţie endemică prin care trece ţara, odată instituită sau reinstituită o adevărată scară de valori, sunt sigură că vom găsi puterea de-a ne identifica cu mari idealuri, cu sufletul neamului care i-a dat pe Eminescu, pe Enescu şi pe Brâncuşi şi că vom redescoperi atunci bucuria de-a fi români.

Dialoguri esențiale

Am mai zis într-un interviu că eu m-am născut într-o casă de țară cu pian, deși în casa noastră erau întotdeauna și acordeonul, și vioara... Dar pianine, în acele timpuri, existau, probabil, doar câteva în tot raionul. În casa noastră s-a citit și s-a cântat mult, foarte mult. Tăticul știa folclorul românesc, putea să-ți cânte câteva zile încontinuu și să nu repete melodiile... De multe ori, dimineața, venind cu mașina la serviciu, deschid geamul, admir răcoarea dimineții și-mi zic în gând: „Mulțumesc, Doamne, că mi-ai dat copiii pe care-i am, că m-am născut într-o familie cu părinții pe care-i am, că am avut bunei extraordinari, că am parte de serviciul care-mi place, că am pasiunile pe care le ador, mulțumesc pentru prietenii și oamenii care-mi sunt alături... Mulțumesc, Doamne, pentru ceea ce am...”

Când, cum și de ce te-ai îndrăgostit de TV? Te-ai gândit din start, adică din ziua când ai terminat școala, având destui mentori care să-ți dea sfaturi în orientarea profesională, că vei deveni prezentatoare TV, că vei intra cu zâmbet în casa tuturor telespectatorilor, că vei fi îndrăgită de foarte mulți, dacă nu chiar de toți cei care erau cu ochii pe televizor? Mai ales că ai debutat când nu era decât un singur post de televiziune, făceau excepție doar norocoșii din localitățile apropiate de Prut, care aveau posibilitatea să prindă posturi de radio și televiziune din România. Sătenii mei au fost din rândul celor norocoși, noi am crescut cu melodiile lui Dan Spătaru, Doina Badea, Margareta Pâslaru, Maria Tănase, actorii Dem Rădulescu, Dina Cocea, Stela Popescu, Alexandru Arșinel etc. – mă opresc aici pentru că lista ar putea fi continuată la nesfârșit…

Jurnalismul a venit de la sine. Prin clasa a VII-a am publicat primul material în presa scrisă. Am trimis un articol la ziarul raional, *Calea lui Octombrie*, din Ialoveni. Când a fost publicat, s-au găsit colegi care să comenteze: „maică-sa e profesoară de limba română, ea i-a scris articolul”. Nu m-am simțit bine, cu atât mai mult că părinții nici nu știau ce am trimis eu la ziar, am făcut-o în secret, temându-mă că nu va fi acceptat. Mi-am zis în gând „las că vă arăt eu vouă” și am început să fac relatări despre evenimentele care se organizau în școală și în sat și care au fost publicate. A urmat etapa ziarului republican *Tinerimea Moldovei,* unde cerințele erau mai mari, pe post de corespondenți activau scriitori consacrați, o parte dintre ei erau cuprinși și în programa școlară. Un material se impunea a fi scris nu doar bine, ci trebuia să „mai aibă ceva”, acel „ceva” rezumându-se într-un grăunte de talent care, mai târziu, cei care-l depistau credeau că va da roade. Când a fost publicat primul meu articol în ziarul *Tinerimea Moldovei,* bunelul, mândru de nu încăpea în curte, mergea de le arăta vecinilor ziarul, spunând-le: „e scris de Gutiera mea”. Eu parcă eram înfiată de toți consătenii bunicilor, pentru că toate verile le petreceam acolo și toți mă știau și cu cele bune și cu cele rele, căci mai făceam și eu din când în când câte o poznă. După ce se încheia anul de studii, mergeam la bunei, iar oamenii din sat, cum mă vedeau din uliță, le ziceau: „Uitați-vă, vă vine ajutorul”. Școala medie am încheiat-o cu note maxime, am și o Medalie de Aur. La facultate am decis chiar din anul doi că voi face televiziune. Am avut parte de profesori buni, pe-atunci se făcea carte la Facultatea de Jurnalism. A mai fost o situație care mi-a determinat cariera în televiziune. Eram în anul doi și aveam practica, în timpul căreia trebuia să ne familiarizăm cu stilul de muncă, să vedem cum activează jurnaliștii cu experiență, să vedem pe viu procesul tehnologic, specific pentru cariera în televiziune. După vreo trei zile de „familiarizare”, mă ia la rost un șef de departament: „tu ce faci aici?” Bâlbâindu-mă îi răspund: „eu încerc să mă familiarizez cu munca de aici”. „Lasă *familiarizarea,* uite scrisoarea asta, e o situație dificilă în satul Condrița, studiază problema, ia echipa de filmare și abordează subiectul, peste trei zile vreau reportajul deja montat” – mi-a zis, fără a mai asculta explicațiile mele. Am luat scrisoarea, am citit-o o dată, apoi încă o dată și încă o dată. Era una dintre problemele la zi, cea a satelor uitate, situații când exista o primărie la două sate. Un sat, de regulă cel unde-și afla sediul primăria, se dezvolta, iar altul era lăsat în voia sorții. Am mers la fața locului, am revenit, am vorbit cu regizorul, am avut noroc să lucrez cu unul dintre cei mai buni în acea perioadă, ulterior el a fost angajat la Moscova, la Ostankino, am luat echipa de filmare și... am realizat un reportaj care nu numai că m-a ajutat să trec cu brio peste bariera psihologică, dar să simt că munca aceasta e ceea ce mi-am dorit să fac în viață. Așa că acest „botez” mi-a oferit șansa chiar din start să mă simt „în apele mele”. Subiectul cu pricina a fost desemnat drept cel mai bun reportaj al săptămânii, pe atunci exista un asemenea concurs în Televiziune. Colegii mei au reușit să realizeze primele subiecte în Televiziune abia prin anul V. În ciuda faptului că cerințele erau stricte, eu reușisem să devin „de-ai casei” încă din anul II. La început aveam impresia că voi ține minte numele tuturor eroilor mei – Sfântă Naivitate! – dar totdeauna am tratat cu mare respect fiecare interlocutor, pentru fiecare filmare am depus maximum de energie creatoare, m-am străduit ca totul să se desfășoare strună, să nu-mi scape niciun detaliu. Televiziunea e viața mea, aici mi-am petrecut cea mai mare parte a ei, aici îmi veneau copiii de la școală și-și făceau temele, pentru că acasă nu aveam timp, aveam încredere în colegii mei, dar trebuia să mă conving singură că totul e pus la punct pentru emisiunea de a doua zi. Am realizat mai multe cicluri de emisiuni. Aș enumera doar „Ecranul filmului uitat”, „Telematinal”,

„Probă la micro... SCOP”, „Bună dimineața”... În toate proiectele, și cele de autor și cele în care am fost parte a echipei, m-am străduit să ofer telespectatorilor multă lumină, multă căldură. Eu sunt omul luminii, acasă deschid foarte des geamurile ca să-mi intre soarele înăuntru, nu mă supără că el îmi decolorează tapetele sau perdelele.

În preambulul discuției noastre, spuneai că secretul tinereții e foarte simplu…

Mai simplu nici că se poate – nu purta pietre în buzunar! Viața e un bumerang, ceea ce oferi oamenilor din jurul tău, asta și primești înapoi. Eu nu am purtat niciodată pietre în buzunar sau în sân, cum se mai spune, n-am purtat măști. Omul poate să-și pună o mască, cu multă abilitate, chiar poate să-i amăgească și pe cei din jur, dar pe sine nu se poate amăgi. Iar dacă în suflet e ranchiună, invidie, pizmă, de unde să se ia frumusețea, sănătatea, lumina, norocul? Eu sunt împăcată cu sinele meu.

Dar, pentru a fi împăcată cu sinele, trebuie mai întâi să-l descoperi, iar la aceasta ne îndeamnă din trecutul antic marii filosofi, și Aristotel, și Socrate, și Pitagora, și, și… Unii contemporani, mulți la număr, din păcate, nici măcar nu știu că ar fi necesar să se regăsească, prin naștere ne găsim, prin cultivare ne regăsim (îmi aparține), la această concluzie ajungi atunci când prețuiești viața, clipa chiar.

Îți spuneam mai devreme că eu am știut a învăța lecțiile vieții. Un alt moment decisiv din viața mea a fost atunci când au plecat în eternitate Ion și Doina Aldea-Teodorovici. Deși nu mi-au fost rude apropiate, mă întâlnisem doar de câteva ori pe culoarele Televiziunii, atunci când au trecut într-o altă dimensiune, erau foarte tineri, pe culmile succesului, erau venerați și apreciați pe ambele părți ale Prutului. Îmi plăceau ca profesioniști și cuplu de familie și de scenă. Când s-a întâmplat groaznicul accident, mi-am dat seama, mai bine zis, am simțit cu fiecare celulă din corp ce înseamnă: acum să fii și… peste o fracțiune de secundă, să nu mai fii. Concluzia mea știi care a fost?… că viața mea și a oamenilor dragi mie trebuie să fie frumoasă în fiecare clipă! Sper că până acum mi-a reușit. Am șapte perechi de fini de cununie și mulți-mulți copii botezați. Mă bucur pentru fiecare dintre ei. Îmi sunt aproape și le sunt aproape. Am în jurul meu oameni cărora aș putea să le telefonez și la miez de noapte, în caz de necesitate, fiind sigură că-mi vor veni în ajutor, fără multe explicații și rugăminți. Și acest lucru contează! Și eu aș face la fel pentru ei. Am avut norocul să fiu în India de trei ori și pot afirma cu certitudine că e țara care te face să privești lucrurile mai altfel, filosofia lor e de-a dreptul incredibilă, am înțeles de ce multe vedete din Occident, mulți oameni care s-au impus în lumea politică sau în ierarhiile financiare se refugiază, din când în când, acolo. E mai ușor să-ți găsești echilibrul, să te refaci sau să-ți găsești propriul drum. Este și cazul lui Mircea Eliade.

Nu știam că, venind la această întâlnire de suflet, voi beneficia și de vizionarea unei expoziții de pictură Gutiera Prodan. Îți mulțumesc și-mi amintesc de o cugetare a lui Victor Hugo: „În mintea mea e iarnă, iar în sufletul meu e o primăvară permanentă”. Explozia de culori și lumină din tablourile pe care le-am văzut mă îndeamnă să le dau genericul „o primăvară permanentă”. Când ți s-a deschis a doua respirație și cum de reușești să găsești timp pentru noua sau poate vechea pasiune, căreia de vreo cinci ani i-ai dat frâu liber?

Aș putea să vorbesc foarte multe lucruri și despre această vocație. Dar o las pe mai târziu, când, ajunsă la bătrânețe, locuind într-o casă pe malul mării, cu geamuri mari cât peretele, ca să-mi intre soarele și briza mării în casă, îmi voi face cafeluțe și voi scrie romane, în care să nu lipsească episoadele autobiografice... acum încă nu am timp. Voi mai picta! Și aici e „mâna lui Dumnezeu”. Cu cinci ani în urmă, am avut ocazia să fiu la un simpozion de artă în India, unde au participat unii dintre cei mai vestiți pictori și sculptori din lume. Alături de ei am fost trei săptămâni, cot la cot, euforia care domnea acolo m-a făcut să iau și eu pensula în mână, ei m-au asistat, ei m-au îndemnat să cochetez cu nuanțe și culori. Elvira Cemortan Voloșin, pe care o consider una dintre cele mai bune pictorițe de la noi și profesoara mea, mi-a zis că am darul rar de a emana multă lumină prin culori. Sper să fie așa. Mă bucură reacția oamenilor la picturile mele. Îi văd fascinați. Am lucrări în colecții instituționale și personale din multe țări. Pictez cu multă pasiune și fără oboseală, cred că de aici vine și secretul meseriei.

Și totuși, munca…

Cum altfel, fără muncă nu obții nimic. Poate doar câștiguri de moment. Nu poți sta toată ziua să nu faci nimic și să aștepți mană din cer. Eu am obținut totul prin multă muncă. La șase ani m-am dus la școală, 18 ani i-am împlinit la facultate, primul copil l-am născut la 20 de ani. Mi-am asumat responsabilități suficiente și pentru zece persoane. Dar asta e viața mea, asta mi-a fost alegerea. Unii îmi spun că nu îmbătrânesc deloc, eu, mai în glumă, mai în serios, le zic că mi-am programat anii care trec să mă întinerească.

Dar casa... rămâne nemăturată, când Gutiera e în mână cu pensula și nu cu aspiratorul?

Nu m-am plâns niciodată și nu s-au plâns nici ai mei de așa ceva. M-am străduit să reușesc totul, poate, în detrimentul timpului meu liber, în detrimentul nopților nedormite. Ceva trebuie să jertfești, în cazul meu, am pus la bătaie timpul meu liber. Ceilalți membri ai familiei duc o viață mai confortabilă, deși nu totdeauna recunosc asta. Trebuie să pui multă dragoste nu doar în ceea ce faci, dar și în relațiile cu cei din jur.

→

Cherchez la femme

Floricica din Aiud, Lady Florence Baker

Paula ROMANESCU

Era prin anul 1848. Începută în Franța, Revoluția s-a întins ca pârjolul într-o miriște cu iarba arsă și în Țările Române. Măreția și hidoșenia cu care au fost marcate evenimentele de atunci nu se pot cuprinde într-o respirate de gând. Voi alege doar o dramă – dintre atâtea toate! – a unei familii de români gospodari cuminți din Aiud care au avut parte de o moarte violentă din chiar vina de a fi români: familia Sas. Tată, mamă, prunci, au fost măcelăriți de niște bezmetici sanghinari ieșiți poate din smârcurile iadului.

A scăpat ca prin minune o copilă de șapte ani – Florica Sas.

Un cuplu de armeni înstăriți, fără copii, s-au îndurat și au înfiat-o pe mica orfană (mai curând au luat-o să trebăluiască prin gospodărie ca să-și merite blidul de mâncare și colțul de pâine). Dar, pe măsură ce creștea, copila devenea tot mai frumoasă, ochii înfietorului prindeau a o privi cu un straniu nesaț, ochii consoartei acestuia, mai clarvăzători, au înțeles că adolescenta Floricica le-ar fi putut aduce bani buni dacă era vândută ca roabă la târgul de la Vidin...

Și-uite așa, cu tristețe (ghiciți cine!) și cu bucurie (ați ghicit!), fata a fost dusă la mezat.

Când a văzut-o, pașa din Vidin, nelipsit de la astfel de spectacole, a simțit cum una dintre multiplele corzi ale cordului său a prins să vibreze nebunește. Și-o dorea pe Florica floare în ograda lui cu dobitoace bipede numită harem.

Și-a început licitația.

„Părintele" adoptiv, „sărmanul" obligat de... sărăcie să-și vândă odorul, a cerut un preț descurajator pentru cei mai mulți de acolo. Nu și pentru pașă.

Din întâmplare însă, un explorator britanic, inginer de profesie, aventurier cu sufletul zburdalnic, foarte căsătorit cu o lady respectabilă care-i dădea toată libertatea, nu fără resurse financiare notabile, însoțit de un maharajah indian cu care plănuise să meargă la vânătoare de fiare prin Africa, a vrut să se amuze asistând la tocmeala din târgul de oameni robi. Si-a văzut-o pe Florica: perlă abia ivită din carnea dulce a scoicii, Venus zămislită de spuma de val mișcător, splendoare „cu coapsă fină de alăută florentină" (ia nu-mi mai sufla, Arghezi, că parcă și văd privirea britanicului năucit de statuia vie care încerca zadarnic să-și ascundă goliciunea cu pletele-i lunge!)...

A intrat în jocul de *cine dă mai mult.* S-a oprit când a priceput că pașa n-avea de gând să renunțe la trofeu, dar și pentru că nu era dispus să rămână fără o lețcaie tocmai când îl așteptau nerăbdători leii în Africa, iar maharajahul îl trăgea (discret, desigur!) de mâneca redingotei.

Pașa era încântat de victorie. Se și vedea mașat ușor pe șuncile-i tremurânde de frumoasa roabă.

Numai că englezul cunoștea prea bine un truc – cel cu șpaga – pe care l-au descoperit și dregătorii noștri întru strâmbătate de când cu democrația originală de după marele potop decembrist (păcat că și-a băgat coada „deneaul" într-o ruletă românească adusă la perfecțiune de jucătorii ageamii care nu mai înțeleg ce-i cu cătușele pe care țin unii să li le ofere drept brățări!).

Așa se face că, pentru un cec (a se citi pungă!) discret strecurat în palma încăpătoare a eunucului însărcinat (?!) cu aducerea roabei la noul stăpân, Sir Baker (acesta era numele englezului care-și pierduse capul de dragul fetei noastre), a furat-o pe Florica (spre „disperarea" eunucului care calcula deja în gând că oricâte lovituri de bici urma să încaseze pentru „neglijență în serviciu", tot era în câștig... Nefericitul!).

Sir Baker, însă, după momentul de euforie, când s-a văzut cu... roaba-n roabă (a se citi trăsură), nu era foarte sigur dacă ar mai fi trebuit să-și urmeze maharajahul prin nisipurile Africii sau ar fi fost mai bine să se ducă repejor cu darul cel frumos la nevasta lui din țara de cețuri. Dar dacă ea n-ar fi în stare să aprecieze frumusețea Floricăi, și-a spus el și un cui roșu de cumplită îndoială parcă i-a străpuns inima deja pusă pe jar de o dorință cum nu mai încercase vreodată.

Așa că s-a descotorosit de prințul indian și, ca să aibă răgaz să ia hotărârea cea mai înțeleaptă, a plecat cu fata la Constanța și a tot gândit vreo doi ani...

Între timp, a lucrat ca inginer la construirea podului de fier de la Cernavodă, a învățat-o pe Florica engleza (că romāna, maghiara, germana, turca, rusa le știa!) și, cum roaba devenită stăpână a inimii lui nu avea niciun act doveditor că există și ea pe lume, el s-a îngrijit de remedierea micului neajuns și iat-o pe Florica devenită Florence Barbara Maria Finnian, cum sta de-acum înscris pe un act de identitate eliberat de autoritățile constănțene (atenție primarule de la Tomis, care-oi mai fi, să nu te trezești cu vreun stră-stră-strănepot descendent al Floricăi Lady Florence Baker că pretinde o *restitutio in integrum* a Podului de la Cernavodă plus luciul de apă aferent al Dunării!).

Cu banii obținuți din ingineratul lui cernavodean, Sir Baker pornește împreună cu Florence în mult râvnita de el expediție până la izvoarele Nilului. Tânăra însoțitoare avea 20 de ani. El, cam cu tot atât mai mult. Avea grijă să-i trimită din când în când vești Penelopei lui cum că aceasta să nu-i ducă grija fiindcă lui îi e foarte bine.

Și iat-o pe Florica-Florence devenită exploratoare și descoperind, alături de Sir-ul ei, în drum spre gurile Nilului, între Uganda și Zair, un lac neconsemnat pe hărțile de până atunci (1861).

După ce și-au instalat cortul, el va fi meșterit ceva precum o undiță (dar cu siguranță negrii purtători de poveri care-i însoțeau știau mai bine cum se prinde un pește cu mâinile goale) și cina romantică sub stele-n cer le-a dat ideea să pună lacului numele de Albert, după numele prințului consort preaiubit al reginei Victoria, care murise chiar atunci (avea 42 de ani!), lăsând-o de-a pururi neconsolată pe aceasta, după ce îi făcuse nouă copii (care vor acapara rând pe rând cam toate tronurile existente prin Europa). Se încerca prin aceasta un fel de *captatio benevolentiae* a majestății sale, la urechile căreia ajunseseră ceva șoapte despre modul „scandalos" în care Sir Samuel Baker își abandonase *de facto* soția.

Pentru limpezirea situației, el a abandonat-o și *de iure,* căsătorindu-se cu aleasa inimii lui.

Lady Florence Baker era nelipsită din expedițiile pe care soțul său le organiza. Au traversat Africa, India, China, Japonia.

Pentru serviciile aduse (cui?), el a fost numit pașă, general, guvernator al provinciei ecuatoriale a Egiptului. La una dintre expedițiile soților Baker a luat parte și Eduard de Wales – viitorul rege Eduard al VII-lea. (Cât despre al VIII-lea Eduard, acesta a găsit că iubirea e cu mult mai de preț decât un tron și a optat să trăiască alături de americanca lui divorțată, madam Simpson, un fel de duduia Elena Lupescu de pe lângă un rege care ba renunța la tron, ba îl revendica, răsturnându-l pe minorul ocupant care se refugia plângând în brațele mămițichii sale. Apoi iar și iar...)

Ardeleanca Florica Sas se stinsese cu totul în deja foarte consolidatul statut de lady Florence Baker, foarte curtată de înalta societate londoneză, unde era invitată frecvent (când se nimerea să nu fie plecată prin vreo expediție), în jurul farmecelor ei drapându-și nula prinți, duci, lorzi, dar ea neavând ochi decât pentru foarte dragul ei „stăpân", care a eliberat-o din robie cândva, în târgul de la Vidin.

O singură persoană i-a refuzat primirea: regina Victoria. Aceasta nu-i putea ierta că... a întreținut relații intime cu cel care i-a devenit soț, înainte de căsătoria lor. Avea dreptate în felul ei să o judece, dacă ținem seama de faptul că Prințul Albert i-a fost reginei prima și cea din urmă mare iubire, ea i-a păstrat amintirea cu duioșie până la moarte (1901), a fondat „Victoria and Albert Museum" (1852), a purtat doliu ani mulți (1861-1876), până când Disraeli i-a făcut darul de o încorona împărăteasă a Indiilor și a trebuit să adopte o ținută... împărătească.

Dorind să-și pună ordine în prea multele note de călătorie, Florence și Samuel Baker și-au cumpărat un castel în Newton Abbot și au intrat în anotimpul de liniști.

El s-a retras în umbră în 1893. Avea 71 de ani.

Fosta copilă orfană din Aiudul însângerat (a câta oară!) de ura oarbă a unora care se credeau stăpâni peste viața stăpânilor de drept din Transilvania, fosta roabă din Vidin, exploratoarea descoperitoare a lacului Albert (astăzi Mobutu), distinsa Lady Florence Baker, a trăit până în 1916, retrasă în castelul pe care i l-a lăsat bărbatul care a divinizat-o.

Aș vrea să vorbești și despre revista Viața ta, *pe care ai fondat-o, la care ești ajutată de cei de-acasă, și despre acțiunile de caritate, pentru că sufletul tău generos nu poate să nu se manifeste și în acest sens, poate și despre alte „slăbiciuni" frumoase ale Gutierei Prodan, care n-au ajuns încă la urechile mele.*

Ar fi prea multe de spus. Revista *Viața ta* a fost o altă provocare. Provocare soldată cu succes, accentul fiind pus pe calitate: calitatea mesajului, calitatea poligrafică, calitatea protagoniștilor. Mă implic în multe acțiuni de caritate, bucuria de a oferi este mult mai mare decât cea de a primi. Îi îndemn pe toți să încerce, vor vedea cât de bine te simți atunci când efortul tău creativ și material ajunge la omul care are nevoie de ajutor. Iarăși legea bumerangului despre care spuneam.

Eu aș spune că la fel de bine te simți când poți ajuta și când ești ajutată. Îți mulțumesc mult de răspunsuri, îți doresc mult succes, în special la vernisajul de la Paris care te așteaptă în curând, pentru că „un minut de succes poate șterge ani de nereușite" (nu-mi aparține – e spusa lui Robert Browning).

Eu nu am avut nereușite, poate, doar unele momente mai neinspirate. Dar, în rest, piedicile m-au fortificat, m-au făcut mai rezistentă. Uneori glumesc, zicând că am imunitate la toate. Sunt foarte fericită. Îmi permit luxul să fac ceea ce-mi place, să-mi realizez visele și să am alături doar oamenii care nu mă trădează.

Cărţi şi autori

Spaţiul mental habitaţional în poezia Yvonnei Rossignon

Maria VAIDA

Semnele poeziei Yvonnei Rossignon sunt introduse într-un univers original, dar totuşi cunoscut printr-o abordare expresionistă, fie că e vorba de sat, pădure, cetate, sau apă. Misterul poetic nu vine din ochiul ce vede locul magic care este lumea, ci din poezia ce se vede pe sine în lumea înconjurătoare, o lume mitică, tradiţionalist-creştină adesea, campestră sau acvatică. Acestea sunt mărcile care atestă legătura indisolubilă dintre om şi locul naşterii sale, locul unde poeta a văzut lumina zilei pentru prima oară. „În cercetările mai noi, de altminteri, circulă tot mai insistent conceptul de geografie literară şi el defineşte, destul de flexibil, tocmai influenţele, mai vagi ori foarte evidente, pe care un anumit loc le exercită asupra creaţiei; locul fiind înţeles aici atât ca peisaj, cât şi ca spaţiu cultural complex. Clujul este un asemenea loc, cu o identitate proprie, a cărui amprentă se regăseşte, oricât de inefabil, în poezia celor care l-au locuit mai multă vreme. E un oraş cosmopolit, dar, paradoxal, şi întrucâtva conservator. A crescut şi s-a dezvoltat spiritual în spaţiul miturilor culturale ale Europei Centrale. Oraş cu mentalitate de centru, a evoluat preponderent sub semnul Bibliotecii, a avut mereu iniţiative şi a produs valori semnificative, însă nu a ştiut întotdeauna să şi le valorizeze integral." (Petru Poantă, *Despre poezia clujeană,* în vol. *Un pahar cu lumină. Poeţi clujeni contemporani,* ediţie bilingvă, româno-maghiară, Ed. Tinivar, Cluj-Napoca, 2005, pp. 420-422.) Este şi cazul poetei Yvonne Rossignon, o valoare de prim rang între intelectualii clujeni din perioada interbelică. Cercetătorii clujeni din domeniul geografiei au deosebit patru categorii de spaţii mentale: spaţiul mental provincial, spaţiul mental etnografic, spaţiul mental habitaţional şi spaţiul mental metropolitan.

Profesorul Pompei Cocean apreciază că *spaţiul mental habitaţional* identifică localitatea de baştină a fiecărui individ, adică acel spaţiu în care acesta îşi formează primele reprezentări ale realităţii şi ale cărui cutume şi le imprimă în comportament. Denumirea acestor tipuri de spaţii reprezintă, de fapt, adjectivarea toponimului aşezării respective: sighetean, orădean, beiuşean, studinean.

Piramida cu treptele care atestă legătura omului cu locul său de origine este concretizarea acestei teorii ştiinţifice (www.scribd.com). Teoria devine deosebit de utilă în abordarea interpretării poeziei Yvonne Rossignon, ca instrument de lucru. Piramida spaţiului mental habitaţional cuprinde următoarele trepte, pe verticală, de sus în jos: *Dumnezeu, mitul, cutuma, neamul, casa, pământul.*

Toate aceste trepte ale piramidei se relevă în creaţia lirică a poetei, întărind ideea pe care o enunţăm: poeta este o româncă din Oltenia, iar spiritul ei ca eu prim urcă treptele piramidei, de la pământ până la Dumnezeu, aşa cum vom demonstra în cele ce urmează. Calea prin care urcă sau coboară treptele acestei piramide fiinţa poetei Yvonne Rossignon este înaintea sau în urma noastră. Pentru că noi suntem acum ceea ce nu mai suntem, cum ar spune filosoful, conştienţi de apăsarea şi scurgerea ireversibilă a timpului. Un scriitor român, aflat şi el în exil din 1945, Titus Bărbulescu, spune următoarele (*Lucian Blaga, Teme şi tipare fundamentale,* trad. de Mihai Popescu, Ed. Saeculum, 1997, p. 44): „Noi suntem în acelaşi timp sângele părinţilor noştri, *ţara* fără nume, *lumină* stinsă, *izvor* secat, *monadă* comprimată în sferele cereşti; suntem *cuvinte* strivite, deci *tăcere* roditoare de viitoare cuvinte..."

Dacă fiinţa poetei nu poate scăpa de fatalitatea morţii, poezia ei scapă, pentru că prin operă poeta se apleacă asupra sinelui, asupra altora, a lucrurilor, ea tace, caută, vorbeşte, meditează, astfel că trecerea sa prin lume este marcată de identitatea originală a poeziei sale, în egală măsură dinamică şi descriptivă, exuberantă şi meditativă, construită pe durata unei nostalgii neîntrerupte, a dorului de ţară, a singurătăţii omului în faţa misterului cosmic, a credinţei, a tăcerii divine, a plângerii în cântec despre greutatea de a zice şi de a fi. Pământul din Studina este solul specific: cernoziomul cambic şi cernoziomul argiloiluvial. *Pământul* e lut roditor (*Denie*, în volumul Yvonne Rossignon, *Cântec de lumină frânt*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, ediţie îngrijită şi prefaţă de Maria Vaida, p. 24):

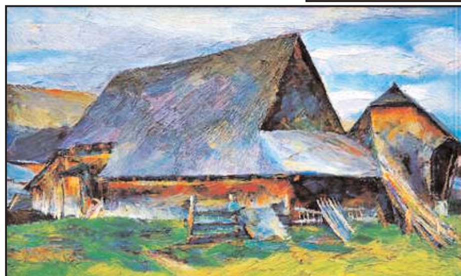
Doamne, mâinile ţi le-am văzut în muguri,
Adiau peste lutul plin de sămânţă
Şi culegeau din coarda luminii struguri
Pentru cuminecarea deniilor de Paşti.

Spaţiul mirific, *pământ al originilor,* loc al zeilor, Eden al copilăriei este Oltenia:

În locurile-acestea voievozii de argint
Îşi ţin ctitoriile-n palme şi pe piept.
Mâinile domniţelor se mai fac crini
În aerele subţiri de mărgărint.
În locurile-acestea zăpezile
S-ajung din urmă cu turmele albe;
Şi se fac floare de prun
Când se-ntâlnesc cu livezile.
Holde subţiri de betea
Încing ţara ca pe-o mireasă.
Spicele sunt dese ca stelele,
Cât fiece spic leagănă o stea.

Pământ al poveştilor, al credinţei nestrămutate, spaţiu cultural complex, pentru Yvonne, spaţiul natal este un colţ de rai:

În locurile acestea, ca-n
poveste –
Fecioarele cresc din spic
sau din trestii,
Poame de lună se-ndoldură,
Tomnatec, în trup de neveste,
Feciorii sunt nepoţii haiducilor

Şi stejarilor, în locurile-aceste.
Troiţe cu prunci în braţe, însingurate
Ţin cumpăna răscrucilor. (*Oltenie*)

Pentru poeta noastră, pământul este însuşi *trupul omului* creat de Dumnezeu, după cum mărturiseşte în *Litanie:*

Doamne, ţie ce ţi-a rămas?
Mi-e sufletul gol; l-am dat.
Ţie ţi-a rămas lutul cel gras
Din care-au să-nflorească rugi
Şi lujere albe de crin.

Pământul nu este doar lutul fertil, bun, mănos, roditor, ci şi nisipul, glodul, tina, pulberea, ţărâna, pietrişul sau *pădurea cu copacii* şi florile de mălin, de dafini, de afini:

Copil, te-am aşteptat să-nvii pădure,
Cu braţe moi de creangă de mălin;
Şi-n cerul tău cu-amnare de luceferi
Să mă aburci de subţiori uşure.
Pe urmă mi-am dorit să vii din dafini,
Cu glas de mladă, – şi cu paşi de frunză
Să te desprinzi din scorburi, fată albă,
Cu-nvăluiri de funigei pe afini. (*Pădure*)

Adesea, poeta Yvonne Rossignon aduce jocul secund barbian din planul creaţiei în planul unui concret palpabil; poezia este o oglindire în nadir, iar tabloul creat de imaginaţia ei înflăcărată depăşeşte prin frumuseţe originalul concret:

Aşa-s de limpezi în izvor copacii,
Că m-aş apleca pe prund să-i sorb din pumni,
De-odat cu duhul tău cântat sub pietre,
De-odat cu stelele, de-odat cu macii. (*Pădure*)

În egală măsură, pământul e legat de *casa* unde trăiesc mama, tata, fraţii şi surorile, de sânge, de cruce, de credinţă:

Ţie, frate al meu
din toată lumea, făptură omenească,
îţi scriu să ştii că mi-e dor de tine, oricine ai fi.
Ochii tăi, gura ta să mă pască, să mă citească.
(*Scrisoare în lume*)

Sau e casa părintească din Studina, locuinţa din Cluj:

Cu iederele-n ceruri am crescut;
Ci-n lut aveam adâncă, rădăcina.
Cu ierburile m-am plecat în lut,
Şi mă-nchinam în ceruri cu lumina.
Ci-aşa departe cerul mi-i de tină!
Şi mă închin cu mugurii cei buni,
Acolo unde crengile se-nchină
Şi spun cu rădăcina rugăciuni. (*Paradis pierdut*)

Sau e curtea unde visează copilul în primii ani de viaţă:

Donjoanele îşi despletesc până
la pământ
Părul lung de iedere; şi par în lună
Cenuşărese care stele-adună
În şorţ de in cu-albastre şiruri!
Donjoanele îşi despletesc
pân-la pământ
Părul lung de iedere şi sfetnici par
Cu pas de umbră-n umbra lumii, rar
Cu cearcăn de lumină-ncinsă
fruntea sfânt.
(*Curtea cu donjoane*)

Spaţiul mental habitaţional are la Yvonne Rossignon o primă treaptă a pământului Olteniei, acolo unde se află *satul hotarului de mătase,* leagănul copilăriei de la Studina, idee ce rezultă din poemul începuturilor literare, intitulat sugestiv *Oltenie:*

Unii prin alţii se văd copacii
Limpezi ca de cer, ca de ape;
Neclintiţi ca cerbii pădureţi
Când adulmecă înalt în crengi gonacii;
Când adulmecă potecile de vânt,
Năpădind pădurea cu pădure,
Unele prin altele se văd
Florile de parcă n-ar fi de pământ.
Apele se scaldă-n ochi de căprioare
Căprioarele se scaldă-n ochi de ape.
Ochiul Dumnezeului se face rouă
În gene de ierburi tremurătoare.

Pământul înseamnă *casă,* dar şi *acasă:*

Cirezi cu lună-n coarne şi cu fân
În ochii umezi toropiţi sub gene;
Cărunte de lumină să vă mân
Şi-n ţării de zare să vă-nchid odihna.
Pe prunduri vii lumina să v-adape
Când v-o turna cu cofele-n uluc
De-argint de ceruri şi de-argint de ape
Şi să vă-nfloare roua lângă boturi.
Cirezi cu zări de fân în ochi şi lună
În coarne, v-aş mâna pe căi de lapte.
Pe unde pasc luceferii şi-adună
Plăviţe, stelele cu lâni de aur.
V-aş da şi sufletul că-i plin de floare,
Să-l rumegaţi în ieslele uscate.
Din lacrimă v-aş face-adăpătoare;
Că doar cu voi m-a pomenit lumina. (*Văcar*)

Săpăturile arheologice efectuate mai recent pe raza comunei Studina au scos la iveală urme ale locuirii din cele mai vechi timpuri. Au fost descoperite în pământ obiecte din silex şi os, vase şi fragmente de vase de ceramică aparţinând culturii Vădastra (vezi *Monografia comunei Studina,* on-line, 2015). Vechile civilizaţii s-au stins, apar altele noi...

→

Cititor de cursă lungă

Ion C. ȘTEFAN

Mă gândesc uneori cât de bine ar fi dacă oamenii s-ar putea aprecia doar la valoarea lor intelectuală, făcând abstracție de funcția lor actuală, de gruparea căreia îi aparțin sau de împrejurările în care au venit în contact unul cu altul. Fiindcă aceste activități colaterale par, uneori, prioritare și determinante în aprecierile noastre – ceea ce nu este de durată.

De aceea poate se întâmplă că, peste zeci de ani mai târziu, sau chiar după o viață trecută a unuia dintre ei, raporturile respective să devină corecte (adică să pară normale), în viața unuia dintre cei doi parteneri și în mintea celorlalți oameni – care i-au cunoscut.

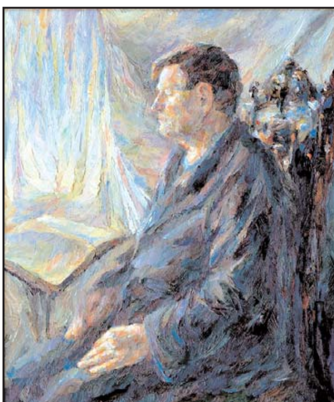
Prin aceste considerente încerc să aduc normalitatea în lumina clipei. Am citit și am scris, de-a lungul timpului, cu o statornică admirație despre câteva dintre cărțile esențiale ale academicianului Nicolae Manolescu. Eu, fiind doar un dascăl dedicat trup și suflet elevilor mei, am trăit mai mult între rafturile cărților mele, ca ființă interiorizată, călătorind pe largi spații ale literaturii naționale și universale. În acest fel mă consider un om al cărții de cu totul alt chip decât cel pe care-l admir la criticul literar despre care scriu – un fel de om al cărții exteriorizat, adică reflectat prin volumele sale de istorie și critică literară; pe când eu rămân un intelectual de interior al literelor, oglindit doar prin lumina gândurilor mele, care, uneori, nu pot fi zărite de mai departe.

Aceste gânduri mi-au răsărit în minte cu prilejul Târgului de Carte Gaudeamus, din toamna lui 2015, cu prilejul lansării volumului *Viața și cărțile. Amintirile unui cititor de cursă lungă,* de Nicolae Manolescu, ediția a treia, apărut la Editura Paralela 45, Pitești, 2015, pe care autorul mi-a scris o dedicație care m-a emoționat.

Două motive au fost cele care au declanșat ivirea unor gânduri aparte: dedicația colegială, din care pot deduce că Nicolae Manolescu îmi citise cronicile pe care le scrisesem anterior despre câteva dintre cărțile sale, în unele reviste culturale din Capitală și din țară, precum și faptul că amândoi eram „cititori de cursă lungă" – domeniu în care puteam comunica idei și ne întâlneam sub aripile aceleiași pasiuni.

Iată dorința, afirmată de la începutul articolului meu, ca doi oameni să se poată înțelege în spațiul luminos al unei clipe. Parcurg pas cu pas, cu răbdare și înțelegere, traseul lecturilor lui Nicolae Manolescu; autorul devine, deopotrivă, informativ și instructiv, în așa fel încât gândul mă poartă înapoi spre propriile mele trepte evolutive.

Alcătuirea unei biblioteci personale, de către povestitor, este asociată cu afirmația lui Borges: „Eram departe de a-mi da seama că, vorba lui Borges, *să pui în ordine o bibliotecă este un mod tăcut de a exersa arta criticii* – iar, mai departe: Înainte de a fi un cititor adevărat, eram, iată, posesor de cărți. Asta îmi plăcea nespus. Proprietatea privată era pe cale de dispariție în România, dar eu mă simțeam, la cei nouă sau zece ani, proprietar. De cărți." (p. 13)

Apoi, intensificarea lecturii, în timpul unei gripe, care-l ținuse pentru câteva zile la pat, este raportată la o carte a lui Llosa: „Am devorat literalmente, între altele, autobiografia politică a lui Llosa (*Peștele în apă*) închipuindu-mi că voi scrie într-o zi o carte asemănătoare, cu un titlu care mi-a venit imediat în minte: *Peștele pe uscat.*" (p. 21)

Iată esența evoluției, deși uneori drumul parcurs de un critic literar din țara noastră părea zbaterea *peștelui de uscat* – aluzie la contactul permanent cu gândurile marilor literați ai creației universale.

Cartea este structurată în două părți: *Cititul și scrisul* și *Scrisul și cititul* – de unde orice admirator al autorului desprinde o idee simplă că, mai întâi, trebuie să faci o îndelungată lectură a unor cărți esențiale, abia apoi să te ocupi tu însuți de critica literară, adică să-ți exprimi o părere competentă despre cărțile altora.

Iar ucenicia lui Nicolae Manolescu a fost îndelungată și temeinică. De la procurarea primelor cărți, la parcurgerea volumelor din biblioteca părinților, ambii profesori, a bunicilor, chiar a unei mătuși mai îndepărtate; în continuare, migrând spre Biblioteca Publică din Râmnicu-Vâlcea, spre Biblioteca „Astra" din Sibiu. Ambiția adolescentului de a parcurge tot ce întâlnește în cale seamănă uneori cu un sacrificiu de sine, excluzând, în mare măsură, joaca, chiar lipsind de la școală, ori profitând de-o boală ușoară, care-l ține câteva zile la pat, pe care le dedică cititului.

→

Frumusețea câmpului cu holde și iarbă înspicată este tot o componentă a pământului, iar tânăra poetă trăiește plenar și osmotic sentimentul comuniunii cu natura, cu pământul natal pe care îl străbate cu tălpile desculțe, cu ierburile, holdele, macii, polenurile, semințele coapte și cu fluturii cu aripi albastre:

Să-ți culci obrazul fierbinte
Pe felia pământului ierboasă
Holdele să meargă-nainte
Să picure macii din coasă.
S-asculți cum plesnesc semințele de coapte.
Să vezi cum polenurile se împreună –
Să vezi fluturii cu aripi albastre de noapte,
Cum adorm pe fruct împlinit, de lună
Să vezi rotunjită pe poamă lumina –
Ca o mână care-ar culege-nceput,
Să cuprinzi la șold de mătase tulpina
Cu tălpile desculțe în lut. (*Solilocvii despre vară*)

În manieră tradiționalistă, cu o viziune plastică plină de culoare, dar mult mai pregnant, mai modern și inefabil, poeta conturează imaginea unui anotimp al luminii, vara, asemuind-o cu o *mamă cu pruncul în brațe:*

Holdele cu păr de vulpi ling răni de mac.
Ca un fruct se leagănă lumina pe spice, pe crengi, pe fânațe,
În flori, culorile fecundate se desfac –
Anotimpul e ca o mamă tânără cu pruncul în brațe.
Zarea se-ncinge, brâu, pe mijlocul pământului;
Cineva a țesut rândunici negre-n mătasă.
Curg rotund talazurile vântului
Pe pământ. Din cer, mestecenii – păsări albe se lasă –
Lângă snopi, cântă ca lângă leagăn cu prunc sfânt
Secerătoarele. Satul e alb cum florile de laur.
Morții se fac glastre adânci, de pământ
Și-și dărâmă frunțile coapte, de aur.
Să te sleiești în viața câmpurilor ca o sevă vie,
S-aștepți să vină și la tine o secerătoare –
Să te culeagă ca pe-un fruct. Și să-ți învie
Sămânța lutului în primăvara viitoare. (*II*)

Întreaga natură trăiește osmotic o comuniune din nadir până în zenit, de la teluric la celest, iar în mijlocul intersecției acestor coordonate se situează eul liric, parte integrantă a lumii, centrul ei, acel *axis mundi* al întregului univers creat. „O poezie a peisajului în pastă dogorâtoare. Un vers copt, înflorit de imagini proaspete, încărcat ca un fluviu fără sfârșit de toată vegetația de liane și de colburile solare ale unui pământ gras și fecund." (Emil Giurgiuca, *Poeții tineri ardeleni.* Antologie, București, Ed. Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", 1940, p. 193) Atunci când locuința nu mai este la țară, ci în oraș, toate anotimpurile intră în unul singur, un etern și perpetuu anotimp, sugerând toamna și liniștea patriarhală a unui burg transilvan, pe care nu-l putem numi decât Cluj:

Aici liniștea se spânzură de ceasuri
și ceasurile încremenesc în turnurile orașului,
fără timp, fără glasuri.
Aici toate ale vieții au murit;
numai ieri au mai trecut, ele știu unde,
pe stradă, cu pași mărunți două castane
ca două școlărițe cu ghete noi și galbene... și rotunde.
Și într-un parc mai întindea
arcul gâtului de clorofilă lină,
un fir de iarbă, privind în văzduh
apropierea unui fir de lumină..........
Iar altă iarbă ridica de subțiori
un prunc de păpădie bălan, ca să-l ogoaie;
și-o frunză îi lipise pe buze
sfârcul ei, doldora de ploaie. (*Scrisoare*)

Imaginile create abundă în metafore-nucleu, comparațiile sunt ample, dezvoltate, de tip homeric, hiperbolele proiectează tabloul creat în zenit; totul cu o simplitate ingenuă, cum ai ridica mâna să-ți faci o cruce...

Ideea că sora și fratele sunt indisolubil legați de *casă* și de *pământul* străbun este accentuată în multe versuri, atât din poemele interbelice, cât și din debutul antum în limba italiană, sau din poemele exilului postbelic:

Soră cu mână de reavăn, vină:
numai tu poți să-mi stingi arșițele rănilor. (...)
Soră, întoarce-te către fratele întors
din haiducii; (...)
Soră, n'am pe suflet nicio vină.
Mâinile tale bune să mă caute,
Și să-mi închidă într-un amurg pleoapele. (*Căutarea surorii sale*)

Ori, așa cum se arată în acest portret metaforizat al fratelui haiduc, pustnicit, hăituit, similar portretului ciobănașului moldovean din *Miorița*; poeta conturează fața (*cu plete moi, de pădure*), trupul (*jugastru*), glasul (*tulnicul glasului tău*) fratelui său din elemente ale spațiului teluric:

Frate, îți caut urma de cerb hăituit,
În frunză; și frunza-i cu sânge pătată,
Și cu rugină. Fratele meu pustnicit,
Spune, unde îți plângi lacrima curată?
Unde te-ai pustnicit, frate haiduc? (*Căutarea fratelui său*)

În acest areal geografic al *pământului* și al *casei* poeta introduce și bunicii, strămoșii haiducilor:

Și mi l-ai arătat pe tătuca din cer,
Cu fruntea grea, proptită de munți. (*Închinare*)

(Va urma)

Cărţi şi autori

Cu poezia la porţile vieţii

Marie Jeanne VASILOIU

Timp al căutării de sine, al neliniştilor creatoare, dar şi timp al descoperirii unor mistere existenţiale, vechi de când lumea, adolescenţa este totodată pragul care desparte candoarea copilăriei de vârsta luării în stăpânire a vieţii.

Împărţit între milostiva trufie cu care priveşte la toţi şi toate – sărmane creaturi, care habar nu au că lumea a fost inventată chiar atunci de el – şi fireasca nesiguranţă, adolescentul dă piept cu valul unei realităţi gata să-l risipească şi să îl adune într-un nou întreg, atât de uimitor şi de descumpănitor, încât nici el nu mai ştie cine se ascunde, cu adevărat, sub vechea lui piele. Şi atunci, năpădit de potopul atâtor trăiri nemaicunoscute, Măria Sa, atotputernicul, atotştiutorul Adolescent, începe să-şi pună întrebări – pe care şi le-au pus alte zeci şi zeci de generaţii înaintea lui – doar-doar va înţelege ce se petrece. Cine sunt? De unde vin? Încotro merg?

Poate că nu va găsi niciodată răspuns. Sau îl va găsi prea târziu. Dar, ce contează? Principalul este că întrebările au fost puse. Şi aşa, pe neştiute, acest demers îi va forma caracterul şi îi va trasa drumul în viaţă.

Rod al unor asemenea căutări febrile, versurile din volumul *Adolescentine* de Crina Decusară Bocşan (Editura Asociaţiei „Iulia Hasdeu”, Bucureşti, 2015) exprimă clocotul acestui binecuvântat anotimp al vieţii, uimirea în faţa minunilor lumii, descoperite de ochii încă aburiţi de somnul copilăriei, nedumeririle în faţa unei realităţi care începe să-şi arate când zâmbetul, când colţii.

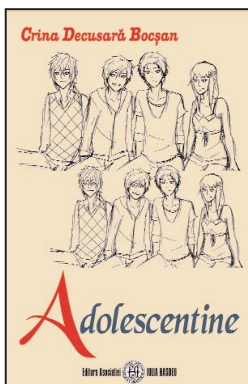
Habet sua fata libelli, spuneau anticii. (Cărţile îşi au soarta lor. Citat exact: *Pro captu lectoris habent sua fata libelli.* Încăpute pe mâna cititorului, cărţile îşi au soarta lor. Terentianus Maurus, *De litteris, syllabis, pedibus et metris.*) Nimic mai adevărat. În cazul de faţă, cartea a avut noroc. După ce versurile care o alcătuiesc au dormit prin caiete şi dosare puse bine, le-a sosit vremea să vadă lumina zilei.

În nota introductivă, *Departe de adolescenţă,* autoarea spune: Adolescentinele *mele ar trebui receptate ca o lucrare ce freamătă de tinereţe, de momentul în care fluturele iese din cocon, încă nepregătit să primească loviturile decepţiilor în dragoste, în creaţie, în afirmare.*

Tânăra poetă, adolescenta de odinioară – şi de totdeauna! – înţelegea, chiar la acea vârstă, menirea poetului: „Degetele-ţi caută mereu forme vii/ Să zidească pe trepte încă o zi” (*Ţesătura de păianjen*). Închinându-i aceste versuri, ea îi spune: „Ne dai să bem nectarul interzis/ Şi ne-mbătăm ţesându-ne un vis”.

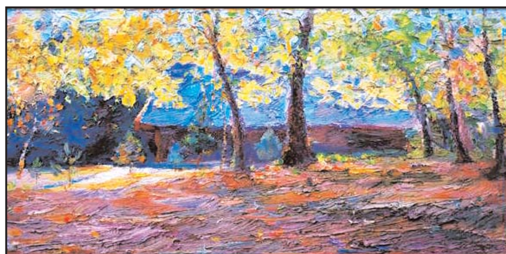
Preocupată deja de curgerea ireparabilă a timpului, adolescenta vede că „În zile orele se-ascund/ Şi lunile-şi fac loc în an,/ Sita cerne timpul mărunt/ Secunde vii mor pe cadran” (*Pendula*)

Întregul capitol *Legile Firii* mărturiseşte frământările existenţiale ale unui suflet tânăr, sensibil la ideea de neîncetată trecere către altceva, în care timpul este necruţătorul stăpân (vezi: *Roata timpului, Contratimp, Balanţa*). Dar voioşia proprie vârstei iese din nou la iveală: „Dimineţilor/ Cui zâmbiţi, îndrăzneţelor,/ Cui promiteţi ziua cea plină/ De lumină?” (*Timpi*).

Ce altă minte decât una nespus de dornică să afle mai iute, mai deplin rostul lucrurilor, să le dea un nume şi un sens croit după chipul şi asemănarea sa, ar fi putut scrie: „Fericirea e ceva rotund şi mic/ E ca un soare, infinit mai mic?/ Ca bobul perlei de măruntă/ Egală în splendoarea ei rotundă” (*Fericirea*).

Ce altă sensibiltate decât una feminină poate găsi nenumărate nuanţe subtile pentru a descrie tristeţea? Pentru poetă, tristeţea îmbracă haine diverse: tristeţe mângâitoare, tristeţea ce toacă dorul de joacă, tristeţe rătăcitoare, tristeţe fără culoare, tristeţe supusă cu fire ursuză, tristeţe posacă, tristeţe în negru îmbrăcată, tristeţe trufaşă, ba chiar şi „Tristete nebănuită/ Din nimic zămislită” (*De-a tristeţea*).

Da, adolescenţa este timpul sevelor năvalnice, dar şi cel care aduce tristeţi neînţelese: „Ochii tăi rotunzi de copil plâng/ Ostenind miraţi din când în când/ Că nimeni nu se ştii pricepe/ Poveşti şi visuri să dezlege” (*Plâng ochii*).

Dar, ca fiecare dintre noi, poeta adolescentă va trebui să-şi asume truda descâlcirii nodurilor din tapiseria multicoloră pe care i-o oferă viaţa: „Încâlcite gânduri/ Vreau să le deznod/ Şi de printre rânduri/ Doar un fir să scot” (*Noduri*) – pentru a descoperi, în cele din urmă, că „E scris să fie împărţit/ Firul în gând răsucit/ În patru, iar în patru/ Cât adâncul şi înaltul/ Este nod nedescurcat/ Nod de nimeni dezlegat” (*Legea Firii*).

Încă nedesprinsă cu totul de vârsta jocului, poeta găseşte în joc un leac pentru toate relele: „Zvârl cu nepăsare/ Dintr-o pălărie/ Veche, demodată – cum o fi să fie –/ Veselie, larmă, râsete şi glumă/ Cu zeci de baloane albe, mari, de spumă” (*Scamator*).

Lumea înconjurătoare este martoră şi protectoare a lumii interioare a poetei. Anotimpurile se pun de acord cu starea ei sufletească, iar când apare dragostea, îi sunt tovarăşe fidele. Într-o primăvară blândă: „Buzele timide încă/ Învăţară să sărute/ Pe alei în parc pierdute.” Dar, „Când iarna porneşte saga/ Tristu-i dragu tristă-i draga/ Buzele nesărutate/ Stau la geamuri îngheţate” (*Romanţă veche*).

Şi din nou poeta rămâne cu gândurile sale: „Şi se frâng uscate/ Gândurile moarte/ Cad vise şiroaie/ Picături de ploaie” (*Ploaia*), pentru că, spune ea, „În cameră, ostatec –/ M-a udat timpul de ieri” (*Ploaie de februarie*).

Încheind cu un capitol de ***Mărturisiri,*** poeta, ajunsă, probabil, la un alt stadiu de maturizare, îşi cântă o altă mare iubire, iubirea pentru ţara sa, Ţara Albastră, care o copleşeşte cu daruri, pământul neamului, cerul sub care visează, brazi albaştri, flori albastre, chiar şi tristeţi albastre: „Dar ca să te iubesc, Ţară atotiertătoare/ Trebuie să ştiu rosti Patrie cu voce tare” (*Ar trebui*). Pentru că: „Nu ţara îi trădează pe acei copii răzvrătiţi/ Nu se simte părăsită de neghiobii rătăciţi”. Ea, „Patria-mumă ne e din moşi strămoşi cunună/ .../. Fiinţa ei dă putere chiar dincolo de moarte/ Căci pretutindeni sunt copiii aceleiaşi soarte” (*Trădare*).

Scrise în metru popular, în alexandrini sau vers alb, poeziile adunate în volumul *Adolescentine* reprezintă, după cum spune Crina Decusară Bocşan, „o stare”. Ele îi sugerează interlocutorului un dialog imaginar despre trăirile unei poete aflate, mai ieri, la porţile vieţii.

Apoi, există etape diferite ale lecturii: din copilărie, adolescenţă, cărţile iubirii şi lecturile maturităţii, de unde începe comparaţia dintre propriile creaţii şi altele similare descifrate prin lectură. Aflu un fapt nou, chiar formidabil: că Nicolae Manolescu a încercat să scrie versuri şi teatru (despre lucrările sale în proză ştiam mai demult şi chiar am scris unele cronici). Se aplică astfel părerea lui George Călinescu, anume că un adevărat critic literar trebuie să încerce mai întâi, el însuşi, parametrii creaţiei în cel puţin câteva specii literare.

Însă nu doar beletristica îl atrage pe harnicul cititor, ci şi unele lucrări ştiinţifice, de anticipaţie – ca surse de dezvoltare a imaginaţiei creative: „Nu bănuiam pe atunci că, patruzeci de ani mai târziu, întrebat de redactorul publicaţiei *Refugium* ce înseamnă biblioteca pentru mine, voi răspunde: *Spaţiul meu vital!*” (p. 74)

După aproape 200 de pagini cu astfel de păreri, informaţii şi comparaţii despre citit, mă întreb: câţi critici literari români sau autori de mare valoare se pot mândri cu un câmp literar atât de vast, parcurs de-a lungul întregii lor vieţi?

Pe ardoarea acestei întrebări am trecut la partea a doua a cărţii: *Scrisul şi cititul,* deducând astfel că lectura devine, din prima parte, o preocupare preferenţială a criticului, care citeşte, în continuare, cu ochii minţii, asumându-şi, în cea de a doua parte, responsabilitatea de a-şi spune o părere competentă despre cărţile altora.

Nu cred că a fost un interval de aşteptare între faza cititului şi cea a elaborării critice; nici autorul nu face o mărturisire în acest sens, iar cititorul nu poate ajunge la o astfel de concluzie. Dar argumentele cele mai concludente pot fi desprinse încă din prima parte a mărturiilor, deoarece, odată cu înfăţişarea cu atenţie a drumului lecturilor sale, naratorul face frecvente referiri la operele de seamă din literatura universală şi naţională, pe diferite paliere analitice, din care desprindem incipiente pagini de critică literară.

Trecerea de la prima fază la cea de a doua este sugerată, în primul rând, prin topica sintagmei alcătuite din cele două cuvinte cheie (cititul, scrisul) – între care nu aşază decât conjuncţia „şi”, cu sensul egalizator.

Astfel încât n-a fost pentru mine o surpriză că, în partea a doua, face o prezentare a evoluţiei sale de critic literar mărturisind: „Mi-am dat seama că scrisul îmi ţinuse tovărăşie în toţi aceşti cincizeci de ani”, ca, puţin mai departe, să recunoască: „Biografia mea intelectuală se construieşte, toată, în funcţie de această simetrie”. (p. 181)

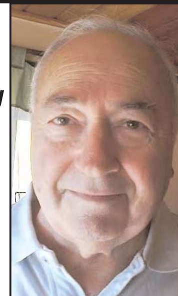
Memorabilă mărturisire! A-ţi cupla întreaga existenţă în funcţie de aceste coordonate superioare ale activităţii intelectule şi creative! Iată un testament moral, făcut în termeni critici. Călătorind printre paginile unui astfel de memorial, descoperim traseul critic, pornind încă de pe băncile facultăţii, promovarea lui fiind făcută de George Ivaşcu, în paginile *Gazetei literare* (apoi ale *României literare*). Aflăm despre unele reţineri sau intervenţii ale cenzurii, relaţiile complicându-se în funcţie de preferinţele unor literaţi politruci, despre câţiva scriitori ataşaţi regimului politic, ale căror opere Nicolae Manolescu nu le considera reprezentative. Amănuntele şi meandrele lor erau mai atractive atunci, dar nu mai prezintă aceeaşi intensitate emotivă acum.

Sfera amintirilor se extinde spre scriitorii români de la Paris, cunoscuţi de narator în diferite împrejurări: Emil Cioran, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca şi alţii – relaţiile ieşind deja din sfera tematică a cărţii şi trecând în categoria literaturii de călătorie.

De aceea, cel mai bun sfat pe care vi-l pot da este să citiţi cu atenţie această incitantă carte de mărturii, a domnului Nicolae Manolescu, despre o viaţă dedicată literaturii. Ea marchează un triumf al autorului, pe care-l recunosc dincolo de perdelele timpului şi împrejurărilor, care va lumina, mai departe, efemerele noastre existenţe de cititori de cursă lungă.

Toma Arnăuțoiu, erou de roman

Constantin AGRICOLA MIU

Romanul *Toma Arnăuțoiu,* de Monica Popp Scheianu (Ed. Larisa, Câmpulung Muscel, 2015), are meritul de a completa prezentarea evenimentelor prilejuite de lupta martirilor și eroilor musceleni din anii 1948-1960. Gruparea „Haiducii Muscelului", conduși de Toma Arnăuțoiu, ofițer al Armatei Regale a României, devine simbolul luptei anticomuniste și antisovietice din munții din sudul României.

Este o carte tulburătoare, cititorul, cu toate că știe soarta eroilor și intuiește sau cunoaște finalul acțiunii lor, nu poate să se dezlipească de paginile ei. Cartea este scrisă într-un ritm alert, în aparență simplu și direct. În realitate, tocmai aceste caracteristici te obligă să trăiești evenimentele alături de eroii cărții, să nu-ți poți stăpâni lacrimile care te întovărășesc pe parcursul celor două sute de pagini. Este o carte ce nu poate fi răsfoită! Ești tentat s-o mai citești încă o dată, și încă odată...

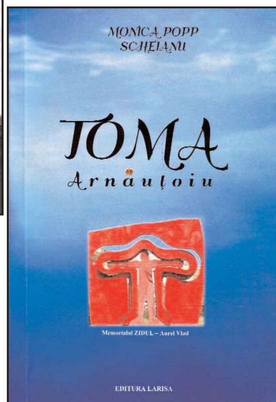
Cititorul mai descoperă și că limba română pare săracă, pentru că întâlnim în mod repetat cuvintele suferință, moarte, luptă, speranță, lacrimi, sânge, tortură, chinuri, eroism, Dumnezeu. Romanul de față este bazat pe fapte reale, nu are nimic improvizat, mistificat sau butaforizat, respectă adevărul istoric și te obligă să folosești o judecată matură și severă asupra acelor întâmplări.

Mi-am asumat o grea misiune atunci când am acceptat să scriu această prezentare, pentru că am simțit că „nu mai am cuvintele la mine!" Am dat de urma lacrimilor mele pe paginile cărții care, după cum spune autoarea, a fost scrisă cu pixul, pentru că cerneala nu rezista la lacrimile celui care o scria!

Nu am crezut că poate fi ceva mai crud decât inchiziția spaniolă, decât holocaustul evreilor din ultimul război, decât canibalismul modern. Dar cel mai groaznic este adevărul adevărat: criminalii erau români! Criminalii aceștia trebuia să plătească!

Acest roman nonficțiune se citește cu durere. Cititorul va înțelege mai bine ce s-a petrecut în țara asta, țară europeană, dar trecută în istoria recentă prin furcile caudine ale asiaticilor „eliberatori", conduși de ideologia unui conducător cu origini în Stepa Calmucă și educat în Germania...

Revenind la carte, constatăm că este cumplit când pătrundem în miezul destăinuirilor supraviețuitorilor acelor vremuri. Ajungem să înțelegem că realitatea depășește imaginația scriitoarei în descrierile privind contactele dintre torționari și partizani. Monica Popp Scheianu reușește să ne introducă cu mare finețe în intimitatea relațiilor umane, urmărind o poveste de dragoste finalizată cu nașterea, total surprinzătoare, a unei fetițe.

Începând cu primul capitol, remarcăm acuratețea, veridicitatea și autenticitatea dialogurilor, folosirea limbii române nealterate de influențe dăunătoare înțelesurilor ei. Cititorul pătrunde cu imaginația, dar și cu sentimentele sale, în această aventură scriitoricească și va înțelege mai bine că omul, prin natura și particularitățile sale, rămâne aceeași *rara avis,* rămâne om în orice împrejurare. Bestile cu chip de om nu fac parte din rasa umanoidă. De aceea, romanul acesta este în primal rând un dialog al luminilor din sufletele acestor oameni care se sacrifică pentru țara lor.

Familia Arnăuțoiu, ca multe familii argeșene și muscelene participante la luptele împotriva terorii roșii, a dispărut în pușcăriile comuniste, dar viața și crezul lor n-au murit! Meritul particular al scriitoarei este legat de modul de prezentare și derulare a evenimentelor în prezența unui „spot luminos" care urmărește legătura omenească dintre doi tineri părinți, care la un moment dat îl imploră pe Dumnezeu: „Doamne, ai grijă de fetița noastră"!

Nu am puterea să continui prezentarea acestei cărți și, de aceea, îndemn cititorii s-o parcurgă, să zăbovească apoi câteva clipe asupra celor povestite, s-o recitească dacă vorvconsidera că este necesar și să nu uite că evenimentele se pot repeta. Să judecăm apoi dacă scriitoarea a reușit să se apropie de coarda noastră sensibilă și dacă noi, fiind în locul ei, am fi putut atinge cu mai multă sensibilitate *omenescul!*

Ascensiunea muntelui într-un scaun cu rotile

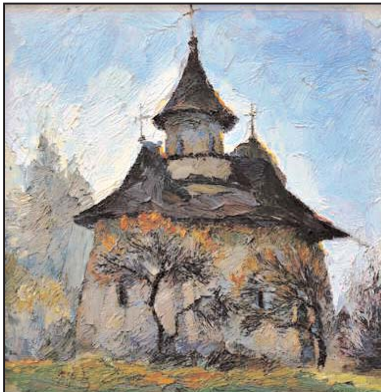
Aureliu GOCI

Diana Dobrița Bîlea este o surpriză în lumea literelor, revelându-se ca o prozatoare completă și complexă, venită dinspre jurnalism și comunicare, lucru ce pare a-i fi fost benefic în arta scriiturii. Am în față *Iubirea urcă muntele, Scrisoare către oricine,* ediție revizuită, Ed. Ex-Ponto, Constanța, 2015.

Rita, personajul principal al cărții, de care autoarea nu caută să se disocieze neapărat, este un caracter puternic și identitar care trăiește într-o stare poetică de o incredibilă densitate; concentrarea este atât de pregnantă, încât autoarea nu reușește să se obiectiveze și pare să trăiască ea însăși împreună cu ficțiunea din carte. Toate frazele, toate rândurile cărții sunt poetice, dar, împreună, într-o construcție textuală aproape lirică, ambiționează să edifice o proză cu o temă foarte simplă: fericirile și nefericirile unei iubiri. Demonstrațiile și speculațiile în jurul fericirii și nefericirii sunt ambalate într-un discurs cultural paroxistic amplificat de solitudine.

Desigur, povestea timpului petrecut într-o celulă (alegorică) de femeia aflată în scaunul cu rotile nu se poate relata. Spațiul perceput ca fiind carceral, chiar dacă se află într-un spital, susține opresiunea psihologică, deposedarea pacientului de propria gândire și chiar renunțarea la rațiune. Discursul confesiv nu privește decât cazuistica nefericirilor din dragoste care conduc la solitudine. Intensitatea sondajelor interiorității este copleșitoare și par a avea o valoare terapeutică pentru tristețile și indeciziile subiectului.

Iubirea urcă muntele este un roman psihologic în care autoanaliza personajului are intensitatea tăieturii de bisturiu în căutarea abisului din sine, ca să-l parafrazăm pe un exeget al cărții. Investigarea acestui abis atinge, oricât ar părea de straniu, o intensitate aproape transmisibilă: „Suferința dura, în general, o noapte. În niciun caz mai mult. Și asta datorită capacității mele de a suferi intens, cu paroxism aproape, așa încât să consum infinitezimal durerea în doar orele unei nopți."

Marile modificări – chiar identitare – ale vieții sunt generate de gesturi comune, apoape nesemnificative în comparație cu schimbările pe care le generează: „Arăta precum Făt-Frumos din basmele copilăriei. Când s-a uitat prima dată în ochii mei a făcut-o într-un mod cu totul aparte. Nimeni nu mă mai privise astfel. Mă ridica pe un soclu unde nu îndrăznisem să urc singură, acordându-mi atributele unei tinere care merită mai multă atenție decât o adolescentă naivă, cum eu singură mă consideram. M-am situat brusc pe picior de egalitate cu el. N-a fost nimic gândit, el mi-a creat pur și simplu această stare. Și nu pot spune ce minunat m-am simțit în pielea femeii! A avut loc în mine o răsturnare totală, eram alta. Aveam să constat, mai târziu, analizând și reanalizând trecerea mea la maturitate, că momentul acela – al întâlnirii privirilor noastre – a pus punct adolescenței și a declanșat prima pretenție de adult."

Astfel de „momente", de „cotituri", de „revelații" marchează, în formula scripturală a autoarei, trecerea de la analiză la desfășurarea narativă, la povestea propriu-zisă.

Autoarea nu ezită să fie sentimentală, chiar lacrimogenă în mărturisiri devastatoare, când simte că sensul confesiunii nu mai stă în credibilitate, ci în convingerea că eliberează conștiința de reziduurile materiale ale iubirii sale copleșitoare. Și are puterea să meargă înainte, fără teamă și regret, după toate eșecurile sau iluziile erotice trăite. Se îndrăgostește foarte repede și, desigur, marea iubire – cea mai mare iubire – va fi următoarea. Nu este loc pentru eșec: „Primăvara nu este un anotimp pentru moarte".

Diana Dobrița Bîlea este o prozatoare adevărată în ambele sensuri ale cuvântului: atât în dezvoltarea largă, riguroasă, pe zeci de pagini, a unei situații, cât și în atenția pe care o arată cuvântului, așezării lui în propoziția simplă sau în fraza amplă, ramificată.

Cartea de față abordează o temă mult discutată sociologic – aceea a unei egalități reale de șanse și de tratament „sentimental" a persoanelor cu anumite invalidități, într-o societate care abia acum încearcă să integreze, până la sensibilul punct al trăirilor interioare, pe aceia care au avut neșansa să ajungă „altfel" decât majoritatea semenilor lor. În ce măsură însă narațiunea va rămâne o referință în lumea literară, numai timpul o va stabili.

Cărți și autori

O valoroasă descendentă a familiei Golescu

Filofteia PALLY

Maria C. Golescu s-a născut la 28 ianuarie 1897, la București, și s-a stins din viață la 7 noiembrie 1987, în Eastbourne, Marea Britanie, după o existență încercată de bucurii, dar și de mari tragedii. A fost nepoata lui Radu G. Golescu (fiul cărturarului Iordache Golescu), colonelul care, în timpul Revoluției de la 1848 din Țara Românească, a fost rănit în lupta din Dealul Spirii. Acesta a fost, totodată, nepotul banului Constantin Bălăceanu, iar soția sa, Ecaterina Rosetti, era strănepoata fiicei marelui voievod Constantin Brâncoveanu.

Tatăl Mariei, Constantin (Dinu) Golescu, era unul dintre cei cinci copii ai lui Radu G. Golescu (poreclit Radu–Catană), care a fost, o lungă perioadă de timp, senator de Teleorman. Mama Mariei, Zoe Racottă, era descendentă din familia Racottă, familie cunoscută în secolul al XVI-lea în Țara Românească, în părțile Teleormanului.

Familia a moștenit, de la Radu G. Golescu, moșia Dracea din Teleorman, învecinată cu comuna Putineiu, casă în care, în 1877, a locuit, o săptămână, țarul Rusiei, Alexandru al II-lea.

Maria a urmat cursurile liceale în particular, cu profesori de liceu și profesori universitari, apoi a urmat cursurile universitare, dând examene în particular, cel mai apreciat profesor fiind Vasile Pârvan.

A fost adeseori invitată la Peleș, unde era foarte iubită de principele Carol și prințesa Elisabeta. Amintirile sale evocă nu doar chipurile luminoase ale celor doi regi, ci și emoția plimbării cu primul automobil din țară sau cu vaporul regal în croaziere pe Marea Neagră.

Pentru meritele sale deosebite din timpul Primului Război Mondial, Maria Golescu a fost decorată cu „Avântul Țării" și cu „Crucea comemorativă a războiului 1916-1918" fără barete.

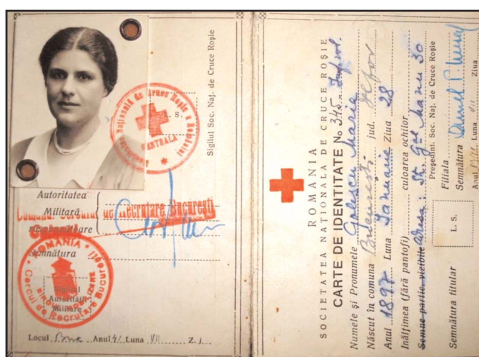
După război, își va continua studiile universitare de istorie a artelor și folclor, avându-i ca profesori pe Vasile Pârvan, Nicolae Iorga, Dimitrie Onciul, despre care a lăsat consemnări elogioase. S-a bucurat de aprecierea lui Nicolae Iorga, care i-a mărturisit că îl prețuiește mult pe Iordache Golescu, pe care îl considera adevăratul savant al familiei. Îndemnată de Iorga, a început să scrie lucrări de istoria artei, cercetările aprofundate prin bisericile și mănăstirile românești ajutând-o să-și consolideze informațiile teoretice.

A debutat în revista *Boabe de grâu*, IV, 1933, cu lucrarea „Biserica din Vieroș". În același an, publică „Folosirea temelor muzicale în iconografia bisericii răsăritene" și „Tot monetele de la Histria". După debut, Nicolae Iorga, declarându-i „Îmi place judecata bunului cap al dumitale", o înscrie la Congresul de Bizantinologie de la Atena.

În paralel, a început să lucreze la un dicționar de personalități, studiind genealogia familiei Golescu, în legătură cu care a lăsat numeroase însemnări olografe.

Maria C. Golescu a desfășurat o importantă activitate științifică în domeniul artei medievale, în descifrarea unor scene religioase de pe diferite monumente de artă, a studiat picturile de biserici și icoane, activitatea ei publicistică cuprinzând numeroase și importante studii de istorie a artei feudale românești, pe care le-a publicat în perioada 1933–1987.

Cele 48 de articole și studii, recuperate și reproduse în volumul *Scrieri – Maria C. Golescu,* tipărit de noi în 2012, au apărut, de-a lungul timpului, în revistele *Convorbiri literare, Tipografia de artă și editură, Buletinul Societății Numismatice, Arhivele Olteniei, Gândirea, Boabe de grâu, Cronica Numismatică și Arheologică, Revista Fundațiilor Regale, Revista Istorică a Sud-estului European, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, Buletinul Muzeului Militar Național, Artă și tehnică grafică, Cercetări Folclorice, Revista scriitorilor români din Munchen.*

SOCIETATEA NAȚIONALĂ DE CRUCE ROȘIE A ROMÂNIEI
CARTE DE IDENTITATE

REGATUL ROMÂNIEI
MINISTERUL DE RESBEL
BREVET

A fost membră a numeroase societăți și asociații cu caracter cultural, sportiv, a Societății de Cruce Roșie – calitate în care a organizat, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, spitalele din București, motiv pentru care a fost decorată, la 24 iunie 1942, cu Brevetul „Semnul de distincție".

A fost cercetător științific la Institutul de Arte Bizantine până în 1946, apoi bibliotecară la ambasada Marii Britanii din București. Atunci când i s-a cerut să facă informări despre activitatea acesteia, Maria C. Golescu a refuzat, motiv pentru care, în noaptea de 24 octombrie 1949, a fost arestată, iar, în 1950, o instanță populară a condamnat-o la 14 ani de închisoare. În celula în care se aflau 40 de femei, ea era spiritul pozitiv care, predând zilnic lecții de limbi străine grupurilor de prizoniere, le oferea suport moral și intelectual. Din informările depuse la dosarul nr. 144488/31 august 1966, de urmărire operativă a Mariei Golescu, a cărui copie o deținem în urma solicitării adresate către CNSAS, aflăm câteva aspecte pe care documentația de muzeu nu o cuprindea: nici ea și nici părinții ei (tatăl, Constantin, decedase în 1927; mama, Zoe Racottă, avea, în 1943, 79 de ani) nu au făcut și nu fac politică; prietenii ei, singurii cu care se vizita, erau Nădejde Romalo și Mariela Săulescu; în perioada 1903-1938, a făcut călătorii în Italia, Germania, Grecia, Bulgaria, Ungaria; este necăsătorită, cultă, inteligentă (*element inteligent și nervos*, cum o caracterizează o notă informativă), cunoaște patru limbi (engleza, franceza, germana și italiana) și deține o bibliotecă de 500 de volume de artă și literatură; rudele pe care le are sunt mama și doi veri, Racottă Nicolae și Alexandru, plecați din țară în 1947, la Caracas, în Venezuela; în 1962, din două note informative, aflăm că Maria C. Golescu era eliberată din închisoare și urmărită atent *ce face, unde merge, cu cine comunică.* Deși dosarul CNSAS cuprinde 28/29 de file, certificate prima oară în 1973, apoi, în 2009, fila 27 menționează că provine din volumul 30, fila 12 – ceea ce ne sugerează o veritabilă *bibliotecă* de urmărire a unui *element,* cu atât mai periculos cu cât era inteligentă și foarte cultă.

Urmare a intervenției personale a lui Winston Churchil, a fost eliberată și, împreună cu mama sa, Zoe Racottă, au părăsit România, retrăgându-se în Marea Britanie, unde li s-au acordat un apartament și o pensie confortabile.

A trăit mult (91 de ani) și a avut o viață deosebită. A iubit viața, a iubit oamenii și i-a primit cu căldură în modestul ei cămin. Era profundă în tot ce făcea, iubea literatura, arta, muzica. A avut un pronunțat simț al umorului, ceea ce i-a permis să facă față dificultăților vieții. Dorind să vindece rănile urii europene, a beneficiat de sincera admirație a tuturor celor care au cunoscut-o.

Volumul *Scrieri – Maria C. Golescu* prezintă, pentru prima oară și în toată complexitatea ei, personalitatea Mariei Golescu, descendentă a neamului ilustru al Goleștilor, apreciată specialistă în istoria artei medievale românești. Acesta cuprinde: lucrările Mariei Golescu, publicate între anii 1933-1987; însemnări olografe despre familia Golescu și alte familii importante înrudite (arbori genealogici), despre Golești, biserici și alte documente (încercări de dicționar, delimitări de proprietăți etc.); brevete și fotografii personale ale Mariei Golescu, toate aparținând patrimoniului Muzeului Viticulturii și Pomiculturii Golești. Apariția acestui volum se dorește a fi o binemeritată restituire pentru istoria și cultura română, un modest omagiu adus familiei Golescu, cea care a dăruit atât de mult poporului său.

Lacrima Anei

Elisabeta Isanos (n. 8 iulie 1941, București) este fiica Magdei Isanos-Camilar și a lui Eusebiu Camilar. Absolvă Facultatea de Filologie, Secția de Limba și Literatura Franceză a Universității din București (1965), lucrează ca profesoară în București. Debutează în *Iașul literar,* în 1964, și în volum în 1969, cu *Orașe nostalgice.* A tradus poezie din limba română în franceză, a participat la realizarea de CD-uri, a colaborat la numeroase reviste literare. Este membră a Uniunii Scriitorilor din România.

Dintre volumele publicate: *Versuri* (1980), *Grădina de iarnă* (1987), *Necuprinsele* (1999), *Pașaport pentru Orașul de Sus* (proză, 1999), *Doctorul de pe comoară* (proză, 1999), *Cântecul Soarelui* (2001), *În căutarea Magdei Isanos* (eseu biografic, 2003), *Drumul spre Ombria* (proză, 2004), *Cosânzeni* (roman, 2005), *Amur* (roman, 2006), *În București, fără adresă* (eseu, 2008), *Poarta de Vest* (roman, 2010).

Poemul alăturat este reluat din volumul *Orașe nostalgice*, Editura pentru Literatură, București, 1969.

Meșterului Manole

De m-ai zidi în albi, înalți pereți,
Cu trupul meu să-i țin spre soare drepți,
Ar geme zidul și ar răsări,
În albul lui, un chip cu ochii vii,
Cu buze-mbujorate și fierbinți,
Prea viu între icoanele cuminți...

Persepolis - leagăn al perșilor

Ion PĂTRAȘCU

Persepolis este una dintre cele cinci capitale principale ale regilor ahemenizi, care nu aveau reședința tot timpul în același loc, migrând după sezon: iarna la Babilon și Susa, iar vara la răcoroasa Ecbatana, la poalele muntelui Alvand. La acestea se adăugau cele două capitale sacre, respectiv cea de la Pasargad, unde acești regi se încoronau, și cea de la Persepolis, rezervată fastuoaselor ceremonii regale și religioase. Persepolis este, însă, singura dintre ele care și-a păstrat până în zilele noastre renumele de perlă arhitectonică a antichității.

Ajungând pe terasa de la Persepolis, prima impresie nu te ajută să-ți imaginezi acel încântător și bogat oraș al lumii antice, despre care vorbesc izvoarele istorice. Astăzi, acolo nu vezi decât câteva coloane întregi, urme de ziduri, fragmente de scări cu basoreliefuri, capitelurile unor coloane, deci piatră și iar piatră, însă o piatră sacră, rămasă și aceasta ca prin minune după incendiul devastator provocat de Alexandru Macedon. Personal, mă așteptam să găsesc un sit arheologic cel puțin la nivelul celor văzute la Luxor și Karnak, la Palmira sau Atena. Mi-am schimbat părerea atunci când am admirat imaginile reconstituite pe calculator ale întregului complex de palate, putând înțelege de ce orașul era răsfățat cu apelativele de *Leagăn al perșilor, Centru sacru, Acropolea Persiei, Dialog al civilizațiilor* sau *Nestemata din coroana vechii civilizații a Orientului Apropiat.* Este ceea ce istoria artei consemnează ca fiind o operă persană prin concepție și prin simbolism, însă una internațională din punct de vedere al detaliilor arhitecturale și sculpturale, impunând Persepolisul ca pe un sit unic, fără egal în civilizația zonei.

În cadrul unui articol de revistă este imposibil să aduci suficiente detalii despre Persepolis. Ceea ce putem face noi este să urcăm acele scări monumentale, cu basoreliefuri bine conservate, pentru a ajunge măcar la câteva dintre măreţele palate de pe terasa de 12 hectare. De aici, vom trece prin *Poarta tuturor națiunilor* într-o enormă sală de așteptare, de unde, la un semn al șefului de protocol, vom păși în marea sală de audiențe, *Apadana* (în suprafață de 3.600 de m² și o capacitate de 10.000 de persoane) unde regele, așezat pe tron, își așteaptă supușii. Cele două uși gigantice de intrare (18 m înălțime), adevărate opere de artă, acoperite cu foițe de aur și argint, pe care se văd șiruri lungi de lei și tauri, asigură accesul separat în sală al reprezentanților celor 23 de națiuni și al oficialilor imperiului.

Ne oprim și la reședința lui Darius cel Mare, construită printre primele, care se impune prin frumusețe și nu prin dimensiuni. Un singur detaliu: datorită marmurei negre polizate, reședinței, cunoscută și sub numele de *Palatul Tachara,* i s-a spus inițial *Sala oglinzilor.* În schimb, palatul lui Xerxes (*Hadish*) copleșea prin dimensiunile sale (2.500 m²), în care numai sala principală, cu 36 de coloane de piatră, se desfășura pe o suprafață de 1.332 m². După unele surse, cu acest palat ar fi început Alexandru Macedon distrugerea prin foc a orașului Persepolis. Apoi, trecem și pe la cel de al doilea palat ca mărime de la Persepolis, *Palatul Central* sau *Tripylon*, cu *Sala celor o sută de coloane*, rezervat regelui și comandanților militari ai imperiului. Vedem și Trezoreria, construită încă de la bun început pe măsura bogăției proverbiale a Imperiului Persan.

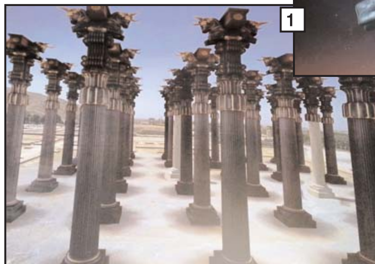
În final, să facem un scurt popas la *Haremul* lui Xerxes, pur și simplu din dorința de a admira aripa reconstruită (în anii '30 ai secolului trecut), care este astăzi sediul Institutului de cercetări ahemenide și găzduiește Muzeul din Persepolis. Colecția de aici nu are cum să ilustreze întreaga măreție și splendoare a ahemenizilor, întrucât lucrări prețioase și de înaltă valoare artistică au fost furate sau au pierit în incendiul provocat de Alexandru cel Mare. Dintre cele scăpate ca prin minune, multe au fost dislocate, deteriorate sau jefuite de numeroșii invadatori, care au urmat cuceritorului macedonean. Altele au ajuns la Muzeul Metropolitan din New York și la Institutul de orientalistică din Chicago.

După ce am trecut doar prin câteva palate mai importante, să încercăm să distingem unele trăsături definitorii ale complexului de la Persepolis.

În primul rând, monumentul, în toată strălucirea lui, este atestat documentar prin grija fondatorilor săi, care au lăsat inscripționate în piatră sau pe plăcuțe de aur, argint și teracotă *certificate de naștere* ale întregului complex sau ale unor componente majore ale acestui puzzle enorm. Dintre acestea, prima este inscripția lui Darius cel Mare pe un bloc de piatră impresionant (7,20 x 2,50 m), gravată cu caractere cuneiforme, în limbile persană veche, elamită și babiloniană, care se află la intrarea din zidul sudic. De o importanță excepțională sunt considerate perechile de inscripții pe plăcuțe de aur și argint (33 x 33 x 1,6 cm), plasate în cutii de piatră la cele patru colțuri ale *Apadanei,* pe care erau gravate, de asemenea, în aceleași trei limbi, numele și titlurile lui Darius cel Mare, precum și dimensiunile imperiului său. Două perechi de plăcuțe au dispărut încă din antichitate. Celelalte, descoperite de arheologi în anul 1933, au fost împărțite între Curtea Regală și Muzeul Național al Iranului. Surse iraniene susțin că plăcuța de aur de la Muzeu a fost furată de un funcționar al acestuia, tăiată în bucățele și vândută. Apoi, la *Trezorerie,* arheologii au făcut una dintre cele mai remarcabile descoperiri: 750 de tăblițe de lut, inscripționate și ele cu caractere cuneiforme, oferind o mărturie materială despre condițiile economice, sistemul de muncă și de organizare din perioada ahemenidă.

1

2

Însă, dacă este să vorbim de valoarea artistică a acestui celebru sit arheologic, să evidențiem în primul rând acea poziție de perlă arhitectonică a antichității, pe care și-o menține și astăzi. Persepolis este opera unor artiști de geniu, care au știut să îmbine armonios modele asiriene, babiloniene și egiptene, într-un tot unitar, pigmentat cu elemente specific persane, înmănunchiate într-o sinteză originală a diferitelor stiluri și culturi. Astfel, privind doar la imaginile reconstituite, în care intuim cele 890 de coloane de pe terasă (dintre care numai cca 300 din piatră), nu putem să nu ne gândim la situl arheologic de la Karnak. Sculptorii, la rândul lor, care au depășit toate realizările timpului, au lăsat moștenire opere nemuritoare, numite uneori și *artă persană.* Astăzi, iranienii vorbesc de un *stil regal, ahemenid,* respectiv de un *stil compozit.* Aceasta, deoarece perșii, fiind doar o mână de oameni, practic o picătură în vastul Imperiu Persan, nu aveau nici mâna de lucru și nici timpul material pentru a dezvolta un stil distinct. De aceea, spun specialiștii iranieni, arta regală ahemenidă era o sinteză a tradițiilor culturale ale vechilor popoare din Orientul Apropiat, astfel încât *ar fi nedrept ca Persepolis să fie considerat doar ca o moștenire a perșilor, pentru că el este o moștenire a Umanității.*

Sculptura de la Persepolis este de-a dreptul uluitoare. Fiecare element, cât de mic, se constituie într-o pagină de istorie. Să exemplificăm doar cu două dintre scările monumentale de acces spre terasă și palatele de acolo. Astfel, scara estică ne apare ca un adevărat film al ceremoniilor, în special al celor consacrate sărbătorilor regale și religioase. Să ne închipuim șirurile fără de sfârșit ale oficialilor imperiului și ambasadorilor națiunilor supuse, care urcau spre Sala de audiențe, *Apadana,* purtând daruri și omagii pentru rege. Personajele pot fi admirate și astăzi pe peretele care flanchează scările, aranjate în trei registre suprapuse, cu spații despărțitoare între delegațiile națiunilor, decorate cu chiparoși, palmieri sau rozete cu 12 petale (semnificând lunile anului). Pentru privitorul de astăzi, scenele sculpturale apar reci, monotone, având însă și o oarecare variație, constând în prezentarea vestimentației, încălțămintei, armelor și bijuteriilor, precum și a obiectelor aduse în dar sau drept tribut, care practic defineau locul și originea personajelor.

Acum, să aruncăm o privire și asupra unor detalii ale basoreliefurilor de pe scările nordice, care conduc la *Palatul celor o sută de coloane.* Trebuie precizat că aici nu este vorba de o altă sală obișnuită de audiențe, precum *Apadana,* ci de una rezervată exclusiv liderilor militari ai imperiului. În basoreliefuri nu apar decât militari, respectiv două grupuri a câte 50 de persoane, dăltuite în dublă ipostază, pe ambele ziduri protectoare ale scărilor, adică profil stânga și dreapta. Unite, cele două părți ar constitui statui rotunde.

Vorbind despre simboluri, să amintim și sacralitatea chiparosului pentru vechii perși. Se zice că celebrul chiparos Keshmar, bătrân de 4 sau chiar 8 mii de ani, ar fi fost plantat chiar de Zoroastru. Tot sacru este considerat și palmierul, și el simbol al abundenței, dar și al regilor ahemenizi. Apoi, sfincșii, împrumutați din Mesopotamia și Egipt, erau considerați apărători ai templelor și trezoreriilor. Pe post de gardieni apar și taurii enormi din basoreliefurile de la Persepolis, care adesea sunt figuri compozite: tauri cu capete umane, tauri cu cap dublu sau cu aripi de vultur. La vechii perși, taurii de inspirație asiriană reprezentau bogăția și prosperitatea. În scenele de aici, vedem adesea tauri atacați de lei, temă considerată de vechii perși drept expresie a luptei *Binelui* (Ahura Mazda) cu *Răul* (Ahriman). Pentru astrologi, ambele animale reprezentau însă semne zodiacale.

Tematica abordată de sculptorii de la Persepolis nu urmărește decât preamărirea regelui și a monarhiei absolute: regele pe tron, înconjurat de curteni și protejat de divinități; lupta lui cu taurii sălbatici sau cu tot felul de monștri; regele primind darurile și omagiile supușilor săi. Alegem și noi două dintre scenele sculpturale, care ne dau o idee despre măiestria artiștilor și simbolistica operei lor. Imaginea regelui stând pe tron la primirea în audiență, de exemplu, este un mod tipic persan de glorificare a acestuia ca locțiitor al divinității pe pământ. Este imaginea standard a suveranului, cu sceptrul într-o mână și floarea de lotus în cealaltă. În spatele lui se află moștenitorul tronului, urmat de doi membri ai Gărzii regale, iar personajul din față, ușor înclinat și cu mâna la gură, putea fi șeful lui de protocol, care-i prezenta fiecare delegație în parte. Într-o altă imagine, regele aflat pe tron este purtat pe brațe de reprezentanții celor 28 de națiuni supuse (se sugerează că, între timp, numărul națiunilor supuse a crescut), scenă și ea specifică regilor ahemenizi.

(Fig. 1: Coloanele din Sala *Apadana*, cu capitelul corespunzător; Fig. 2: Nobili persani.)

→

La curtea epigramei

Alt soi de politică în epigramele lui Ion Ionescu-Quintus

Elis RÂPEANU

Cea mai mare parte a epigramelor lui Ion Ionescu-Quintus o constituie epigramele de idei, în care politicul e preponderent. Acestea înglobează în strânsă unitate genul didactic cu cel liric, ironia lui atât de subtilă se însoțește cu amărăciunea nedisimulată în fața spectacolului vieții. În 1975, în sala mare a Palatului Culturii din Ploiești, a avut loc comemorarea centenarului nașterii sale. Cu această ocazie, criticul Valeriu Râpeanu, unul dintre avizații susținători ai epigramei românești, „exegetul epigramisticii ionesciene”, îl amintea pe cel omagiat alături de compozitorul Ion Cr. Danielescu (1884-1966): ambii „s-au identificat cu viața culturală a orașului lor, cu instituțiile lui, la crearea cărora au contribuit gândul lor entuziast și fapta lor dezinteresată. Danielescu e compozitorul melodiei cu vibrant răsunet în sufletele românilor *În țara noastră românească vrem înșine stăpâni să fim/ Și stăpânirea ei curată cu nimenea să n-o-mpărțim.*”

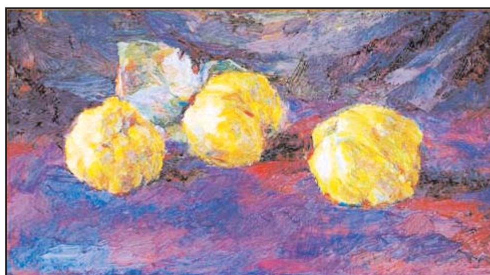
În activitatea și scrisul epigramistului se simte contopirea rafinamentului intelectual și cel al avocatului atâtor pricini, cu tăria emotivă și curajul. Într-o conferință afirma că nu poate fi vorba de libertate „într-o țară în care o clasă de 100.000 de oameni guvernează 6 milioane de suflete, iar legile-i ocrotesc pe cei tari împotriva celor slabi. Clasa de sus stăpânește totul, se bucură de toate avantajele, iar cealaltă parte, clasa de jos, nu are drept decât la fărâmiturile ce i se aruncă”. Cei care-l ascultau erau cuceriți de „sonoritatea muzicală și armonioasă a glasului său”. Transmitea un entuziasm cald și zguduitor, „ca acele curente electrice care, dacă ucid câteodată, apoi întotdeauna luminează”. Era o personalitate magnetică, tot timpul capta atenția publicului căruia îi transmitea nu numai ideile sale, ci și vibrațiile sufletești și intelectuale. [Cf. Valeriu Râpeanu]

Format în atmosfera de sfârșit de veac XIX, în orașul cu oameni activi și veseli, dar tradiționaliști, când abordează aspecte casnice, transpar convingerile sale de „cap de familie”, cel care asigură bunăstarea, frecventează societatea și, în casă, cuvântul său este hotărâtor. Dar, dacă ploieștenii frecventau „parlamentul” de la cârciumă, unde se punea țara la cale, unde circulau bune și rele, adevăruri și zvonuri și se întorceau acasă cu atitudine de stăpâni, nici ploieștencele nu se lăsau mai prejos, croindu-și un comportament adecvat: „bărbatul să te cunoască numai de la brâu în jos, în rest faci ce știi tu” sau „zi ca el și fă ca tine”, cu condiția să fie bine în familie. Ba, o epigramă modernă merge cu ideea mai departe: *După Biblia citată/ EA-i născută dintr-o coastă,/ Dar femeia-adevărată/ Face din bărbat nevastă.* [Elis R.]

Pentru Ion Ionescu-Quintus, relațiile cu femeile constituie alt soi de politică, pe care o amendează, uneori, dar sub semnul unei duioșii specifice, cu sentimentul înțelegerii, dar nu și al aprobării păcatelor omenești, exprimându-și atitudinea sa consecvent morală. Prima sa soție a fost marea artistă Marioara Voiculescu, cea cu vii întinse pe mai multe dealuri în Valea Călugărească. S-a recăsătorit cu Marioara Naumescu (mama celor doi mari epigramiști Mircea și Nelu), care fusese căsătorită cu epigramistul Radu Rosetti. În societate, concepțiile sale tradiționaliste au lăsat, în multe privințe, locul ideilor liberale: a fost prietenul țărănimii și al celor asupriți. Deși în epigramele sale vizând femeia, o tratează, de cele mai multe ori, ca un inflexibil apărător al moralei, în conferințele sale cere și drepturi pentru ea: pe lângă susținerea reformei exproprierii, susține votul universal la care să aibă drepturi și femeia. Aristocratică îi este înțelepciunea, nu și atitudinea.

Aprecierile lui la adresa femeii pot fi socotite astăzi usor misogine, dacă nu ținem cont de timpul în care au fost exprimate. „Cu toate că, în impulsul lui inițial, scrisul este un act eminamente individual, oamenii de litere relevă ceea ce le dictează, într-un mod sau altul, momentul istoric, evenimentele, pe scurt, societatea cu structura ei” (Constantin Ciopraga, *Personalitatea literaturii române,* Ed. Junimea, Iasi, 1973, în prefață).

Căsnicia este speculată epigramatic în multe catrene. În *Deosebire,* citată și de G. Călinescu, după dragostea celor doi însurăței, când inimile bat în același ritm, urmează bătaia pe care numai EL are dreptul s-o aplice:

Două inimi și-o bătaie,
Asta-i dragoste nebună;
Două inimi și… bătaie
Asta-i căsnicie bună.

În *Nesiguranță,* însurătoarea e comparată cu călătoria cu trenul, din care nu se știe dacă vei scăpa de „accident” (autorul nu se referă la *căsătorie,* ci la *însurătoare,* care-l priveste doar pe bărbat, nu și la măritiș):

Când te-nsori și când te sui
Într-un tren, e evident,
Rămășag nu poți să pui
C-o să scapi de accident.

În *Unui filolog* îi cere, ironic, o consultație, blamând instituția căsătoriei de dragul unui joc de cuvinte bazat pe potrivirea de sunete:

Vine vorba căsnicie
De la a căsni – căsnire?

Pentru bărbat, însurătoarea e o „căsnire”, că-l privează de libertatea de a zbura din floare în floare, îl face responsabil, îi cresc atribuțiile ca tată de familie; pentru EA, înseamnă trecerea de sub tutela tatălui în cea a soțului, care e și mai grea, pentru că poartă răspunderi și sarcini o mie.

În epigrama *Unui soț gelos*, aparent, îl consolează, dar răzbate și neîncrederea în fidelitatea ei:

Ros de gânduri și rușine
A plecat la Pătrunjel, [cimitir]
Unde s-a convins, în fine,
Că ea moare după el.

Alt soț este încurajat, dar, de fapt, e zeflemisit că n-a fost primul bărbat în viața soției sale și îi oferă o consolare:

Cel dintâi dacă n-ai fost
Pentru dânsa – lucru prost;
Dă-le-ncolo de prostii,
Ultimul măcar să fii!

Înduioșarea și sarcasmul sunt două fațete ale spiritului său oarecum contradictoriu; iată o epigramă chiar lirică, cu nuanțe eminesciene:

Același lac, aceleași flori,
Același nuc, înaltul,
Dar scumpa care-mi da fiori
E azi la braț cu altul.

Profesoarei de algebră, care nu poate să afle cine-i amanta soțului său, îi dă soluția ce-i stă la-ndemână, ca matematiciană:

Mă mir că n-afli, bunăoară,
Pe-a soțului întreținută
Căci ecuația-i ușoară
C-o singură necunoscută.

→

Tehnica sculpturală este excelentă, chiar uimitoare, și astăzi, după 25 de secole, cu trăsături specifice, desigur, pe plan ideatic, al concepției. Astfel, dacă privim figurile umane, ne dăm seama că ele sunt redate static, în scene convenționale, aliniate și nu grupate. Apoi, artistul nu narează, nu redă simultan o serie de momente, în continuitatea lor, sau o relație între episoade. Scenele cinegetice nu apar pe un fond natural: animalele sunt redate excelent, însă nu și dinamismul scenelor de vânătoare. Și încă ceva. Pe basoreliefurile de aici nu apar scene violente. Sirurile de soldați sugerează o atmosferă pașnică la Persepolis, unde reprezentanții națiunilor supuse participă la cea mai mare sărbătoare a acelor vremuri, *Anul Nou,* aducând daruri și omagii Marelui Rege.

Până aici, am aflat unele lucruri interesante despre complexul de palate, despre arhitecți și sculptori, despre operele lor minunate. Nu trebuie, însă, uitați inginerii, pentru că orașul era o lucrare inginerească fără egal pentru acele timpuri și, poate, nu numai. Să ne gândim doar la tehnica fasonării și asamblării unor blocuri enorme de piatră, fără mortar, sau la ridicarea până la 18-20 de metri a segmentelor de coloane, grele de 25 de tone și, nu în ultimul rând, la sistemul de drenaj, colectare și distribuire a apei, decupat în stâncă pe sub terasa de 12 ha. Ingineria persană, excepțională încă de pe atunci, va face obiectul unui articol separat.

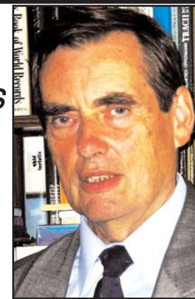
Și, totuși, ar mai fi ceva de adăugat, foarte important pentru înțelegerea valorii acestui oraș minune al antichității. Este vorba de vechile credințe și de matematică în calcularea celor mai mici detalii la toate segmentele construcțiilor. Rezultatul este o relație logică pe care o remarcăm între lungime și înălțime sau în numărul coloanelor la fiecare clădire în parte. Cele trei numere sacre ale perșilor (3, 7, 9) și derivatele lor apar ca definitorii. De exemplu, cele 72 de coloane ale *Apadanei* (sala mare și cele două porticuri) reprezintă cele 72 de capitole din cartea sfântă a zoroastrienilor, *Avesta*, sau cele 72 de fire din care este împletit brâul sacru, purtat și astăzi de fiecare zoroastrian. De asemenea, cifrele sacre 3 și 7 formează numărul celor 111 (37 x 3) scări care duc spre *Apadana,* dar și cele 111 stații de pe vechea *Cale Regală*, amintită anterior. Ar mai fi și un alt calcul, care ține tot de credințele lor. Numărul coloanelor este multiplul cifrei patru (72 = 4 x 18; 12 = 4 x 3; 100 = 4 x 25), reprezentând cele patru elemente considerate sacre de vechii perși: pământ, apă, aer, foc.

Această pagină unică din istoria iranienilor nu a putut fi citită până la începutul secolului al XX-lea, când au fost începute primele săpături de către arheologi de la Institutul de Orientalistică al Universității din Chicago. Însă, locul unde s-a aflat acest oraș era cunoscut încă din secolele anterioare. Primii care au făcut schițe de pe basoreliefuri și inscripții au fost călători din Spania, Italia și Olanda care, din necunoastere, le considerau simboluri misterioase. Încercări de traducere a inscripțiilor s-au semnalat pe la începutul secolului al XIX-lea, având ca rezultat imediat intuirea caracterului cuneiform al scrierii (de atunci datează și acest termen). Printre primele cuvinte înțelese a fost și acela de *shahinshah*, adică rege al regilor.

Ar mai fi foarte multe de spus despre acest capitol special din istoria Iranului și, în egală măsură, a Orientului și a lumii, pe care le lăsăm însă în grija cititorilor pasionați de istorie și de artă. Noi încheiem cu gândul că mărețul Persepolis a strălucit pe firmamentul Orientului timp de 2 secole, după care a intrat în negura uitării pentru 2.500 de ani. Despre *actul final,* vom vorbi în numărul următor.

Orizont SF

Ecuația lui Drake

Dan D. FARCAȘ

Anii 1958-1960 au fost cei ai primilor sateliți artificiali și ai pregătirii primelor nave spațiale cu echipaj uman, deci anii care au convins scepticii (surprinzător de mulți până atunci) că sunt posibile călătorii cosmice. În această atmosferă de entuziasm general, astronomii și-au pus, mai mult ca înainte, întrebarea câte alte civilizații ar putea exista în jurul nostru în Cosmos.

În septembrie 1959, fizicienii Giuseppe Cocconi și Philip Morrison au publicat, în revista *Nature*, un articol cu titlul „În căutarea comunicațiilor interstelare". Ei au sugerat că civilizațiile ar putea comunica în banda de 1420,4 megahertzi, caracteristică emisiei radio a hidrogenului neutru, elementul cel mai comun în Univers, aflată, în același timp, într-o fereastră cu bruiaj minim. În perioada aprilie-iulie 1960, astronomul Frank Drake, de la Universitatea Cornell (Ithaca, New York), a făcut, în jurul acestei frecvențe, o primă căutare sistematică a unor eventuale semnale provenind de la ființe extraterestre inteligente. El a îndreptat în acest scop radiotelescopul cu diametrul de 25 de metri de la Observatorul Green Bank, din Virginia de Vest spre cele mai apropiate două stele asemănătoare Soarelui: Epsilon Eridani și Tau Ceti. Dar nu a surprins nimic special.

Drake a convocat apoi, în 1961, la Green Bank, o întâlnire cu zece specialiști, pentru a discuta problema comunicațiilor cu alte civilizații. Ca o premisă pentru discuții, Drake a propus o formulă menită să estimeze cam câte civilizații, cu care s-ar putea comunica pe calea undelor radio, ar exista în galaxia noastră. Ecuația arăta cam așa:

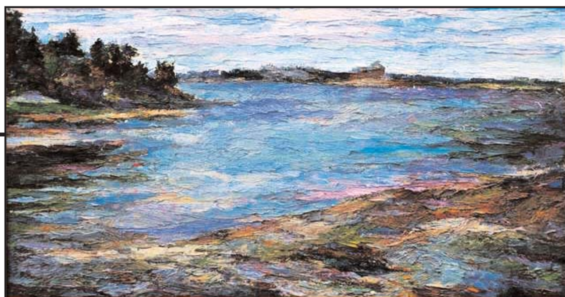
$$N = R.fp.ne.fl.fi.fc.L,$$

unde *N* este numărul de civilizații, care ar fi egal cu produsul dintre: numărul (*R*) de stele care se nasc într-un an în galaxia noastră, fracțiunea care posedă planete (*fp*), din aceste stele, numărul mediu de planete (*ne*) care pot susține viața lângă o astfel de stea, fracțiunea de planete (*fl*) pe care viața se dezvoltă în mod abundent, fracțiunea (*fi*) dintre acestea pe care apare și inteligența, fracțiunea (*fc*) din inteligențe care ajung să comunice prin semnale radio și, în sfârșit, valoarea medie (*L*) a intervalului de timp pe parcursul căruia o civilizație va emite semnale detectabile în spațiu.

Cei prezenți la Green Bank au estimat valorile minime și maxime ale acestor factori, apoi le-au înmulțit. În varianta pesimistă, *N* a ieșit egal cu 20, iar în cea optimistă cu 50 de milioane. Adevărul era probabil între ele, dar unde?

De atunci până azi, valorile acelor prime estimări s-au modificat dramatic. Au existat pe parcurs și critici la adresa ecuației propriu-zise, care nu ar fi ținut seama de o seamă de aspecte, de pildă, de faptul că o civilizație putea coloniza, în timp, o serie de alte planete.

→

Avocatul cunoaște bine realitatea socială, a înțeles că femeia nu e străină de politică. Dintr-un joc al paronimelor *atac-iatac*, rezultă un catren spiritual și îndrăzneț:

Nu a căzut guvernul lor
Din pricina atacului:
Guvernele se nasc ușor
În umbrele iatacului.

Unui preot care a aflat că îl înșală soția, îi dă un îndemn din Scriptură:

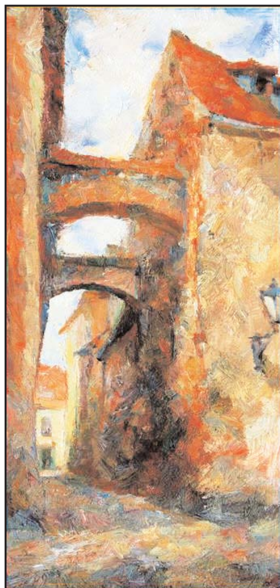
Ai aflat c-a ta soție
De un timp te-ar înșela,
Fă cum la Scriptură scrie:
Crede, dar nu cerceta!

Tot de căsnicie ține și soacra, alt subiect predilect pentru epigramă. Epigramistul nu se sfiește să speculeze un defect fizic datorat bătrâneții pentru a-și țese jocul de cuvinte din care țâșnește poanta:

În contra mea tu ai un dinte
Și o afirm cu multă ură,
Dar ce m-aș face, Doamne Sfinte,
De ai avea mai mulți în gură?

În paranteză fie spus, această așa-zisă ură ne amintește de regretatul *Baron de Dracula*, din Bistrița, Alexandru Misiuga (1924-2009), care a scris o carte întreagă de epigrame anti-soacră, următoarea cunoscând aproape o circulație liberă:

A murit de moarte bună
Căci a strâns-o Dumnezeu
Înainte cu o lună
Ca s-o strâng de gât și eu.

În epigramele adresate direct femeilor, ca-ntr-un dialog presupus, nu se sfiește să critice aspectele care nu se armonizau cu morala și nici cu trăirile sale, devoalându-și deziluzia, amărăciunea, dar și adâncimea sentimentului. Tânărul care a iubit orbește, dezamăgit, e fără de cruțare față de Maria, într-o epigramă antologică; mecanismul epigramatic e realizat printr-o antimetateză în care conversia schimbă, odată cu funcțiile gramaticale, sensul:

Că te-am iubit ca un nebun
Deloc nu am tăgăduit
Și, dacă vrei, și-acum ți-o spun:
Am fost nebun când te-am iubit.

În fond, ce e femeia într-o lume condusă de bărbați?

Plăpândă ca și frunza-i doamna,
Dar diferența este una:
O frunză cade numai toamna,
Ea cade-aproape-ntotdeauna.

Poanta a fost preluată de Lazăr din Tecuci și, în *Veselia* din 1 iunie 1939, apare o epigramă, *Unei frunze,* care se situează ca valoare, sub modelul-sursă:

Nu căta să fii femeie,
Tu cu ea nu ești totuna:
Tu, de cazi cumva, cazi toamna,
Pe când ea întotdeauna.

În *Unei doamne* „care nu poate avea copii", autorul jonglează cu sensul verbului *a bătători* care, în contextul dat, capătă conotații neașteptate. În primele două versuri, se mimează compasiunea pentru femeia care n-a putut să zămislească niciun prunc, apoi ideea de prunc e asociată cu cea de *floare,* pentru ca în final să se producă întorsătura ideii spre poanta cu atât mai neașteptată cu cât argumentul alunecă dintr-un plan concret în alt plan personalizat:

Toate fost-au în zadar
Nici un prunc n-ai zămislit:
Florile nu prea răsar
Pe un drum bătătorit.

Din altă epigramă, *Unei doamne,* care se consideră o enigmă, transpare convingerea autorului că moralitatea femeii trebuie să fie fără pată. Printr-un procedeu de-a dreptul avocățesc, epigramistul aprobă afirmația ei, care se dovedește a fi săgeata pusă în mâna lui, cu vârful îndreptat spre ea:

O enigmă zici că ești
Și, desigur, nu greșești,
Dar enigmă, din păcate,
Dintre cele dezlegate.

Plină de lirism, cu început de madrigal, este și epigrama *Steluței,* în care iubita este proiectată, hiperbolic, pe bolta înstelată, pentru ca, în ultimul vers s-o coboare la nivelul oricărei femei care-și consumă nopțile în păcat:

Roză dulce-a vieții mele,
Nestemată-ntre comori,
De pe cerul plin de stele,
Vii în noapte, pleci în zori.

Ca demn urmaș al concitadinului I.L. Caragiale, Ionel Ionescu-Quintus avea un extraordinar simț al limbii. Răsturna termenii, ca-ntr-un nevinovat joc de cuvinte, seducând prin firescul cu care întorcea expresia, de fapt, ideea. În epigrama *Doamnei Șmil,* strecoară obiectul discuției din primul vers: cei doi copii ai celei vizate. În al doilea vers, laudă frumusețea acestor copii, comparați cu *bujorii,* element floral strecurat insinuant în text. Versul 3 reia ideea, întărind-o chiar cu vocabula *floare,* dar intervine disjuncția neexclusivă *unul-altul,* ca un conectiv logic adevărat, nefiind exclus ca ambele propoziții conectate să fie adevărate:

Doi copii ai, doamnă Șmil,
Și-s frumoși ca doi bujori:
Unu-i floare de copil,
Altul e copil din flori.

Cum în noua căsnicie zestrea nu vine singură, ci este însoțită de tânăra soție, uneori de soacră și de noi obligații, dezamăgitul autor, de numai 21 de ani, își exprimă dorința într-o epigramă antologică:

Fete fără zestre sânt
Câte vreți pe-acest pământ,
Dar aș vrea să am odată
Și o zestre fără fată.

Lirismul din adâncul ființei acestui autor de epigrame pline de severitate, inspirate din lumea politică a vremii (asemănătoare cu cea de azi!) iese la iveală în auto-epitaful, rămas și el antologic. Cititorul are senzația că epigramistul care pune multă amărăciune în constatările sale, are nevoie de înduioșare, că se predă în fața slăbiciunii femeii care „plânge oricând ușor":

Am murit c-un singur dor –
La mormântul de sub tei,
Să-ngenunche doar femei:
Ele plâng așa ușor.

Acest auto-epitaf ni-l aduce în gând pe cel al fiului său Mircea Ionescu-Quintus, care tot femeii îi conferă chemarea, nota umoristică fiind mai pregnantă și altfel orientată:

La locuința mea de veci
Tot mai aștept să vie-o fată
Că nu e nimeni pe poteci
Și am intrare separată.

Orizont SF

Cum să distrugi elegant clima planetei

Mircea OPRIŢĂ

Ion Marin Sadoveanu este pseudonimul lui Iancu Leonte Marinescu, născut la 27 iunie 1893 în Bucureşti, mort la 2 februarie 1964, tot în Bucureşti. A urmat Liceul „Sf. Sava", apoi Facultatea de Drept a Universităţii din Bucureşti, absolvită în 1916. Şi-a continuat pregătirea profesională cu studii de drept şi germanistică la Paris. După un debut relativ timpuriu cu poezie (1912), a debutat editorial cu volumul *Dramă şi teatru* (1926), interesul pentru acest ultim domeniu favorizându-i cariera de înalt funcţionar (director general) în Ministerul Cultelor şi Artelor, înainte de cel de-Al Doilea Război Mondial, dar şi pe cea de director al Teatrului Naţional „I.L. Caragiale" din Bucureşti, între anii 1956-1958. A scris versuri în manieră tradiţională, piese în spiritul lui Ibsen, romanul în stil balzacian *Sfârşit de veac în Bucureşti* (1944), urmat de *Taurul mării* (1962), roman de evocare a vechii cetăţi pontice Histria.

În SF i se cunoaşte un singur text, povestirea *Sistemul celor 24 de sori*. Publicată de *Colecţia „Povestiri Ştiinţifico-Fantastice"*, în 1959, lucrarea imaginează două proiecte diferite de topire a gheţurilor din Antarctica, operaţie de transformare globală de felul celor pe care şi alţii (I.M. Stefan, Radu Nor, Max Solomon) şi le propuseseră în epocă, în intenţia lor de a sugera un viitor utopic al Terrei. Deşi alege contextul unei omeniri unite spre sfârşitul secolului XX, autorul plasează născocirile respective, conform cerinţelor politice ale epocii, într-o convenţională opoziţie Est-Vest. Bine susţinut la forurile internaţionale de la Geneva, proiectul canadian va ataca obiectivul polar cu nişte supralicitate turnuri emiţătoare de radiaţie infraroşie. Ele se vor dovedi şi ineficiente, şi periculoase, încât, în urma unor accidente grave, proiectul va fi abandonat. Pe acest fundal de orgoliu exacerbat şi insuccese notorii, delegaţii sovietici îşi vor promova contraproiectul lor, care are în vedere topirea calotei de gheaţă prin acţiuni bazate pe efectul conjugat al unei reţele de sateliţi artificiali (suntem în anii emoţionanţi ai primilor sputnici!), dirijaţi pe o orbită polară. Instrumente ale unei tehnici perfecte, sateliţii îşi vor desfăşura periodic sistemul de oglinzi reflectoare deasupra pământurilor inospitaliere, recuperate de umanitate pentru interesele proprii. Trecerea lor peste Polul Sud e închipuită ca un spectacol triumfal:

„**Acest corp ceresc,** pe care până atunci îl văzuseră doar ca o sferă, ca un mugure zburător, cu dimensiuni nu prea mari, prinse parcă a palpita şi a înflori.

Petale ciudate cu luciri orbitoare se desfăceau învoalte una din alta şi creşteau cu repeziciunea cu care doar în filme poţi vedea îmbobocind florile. Şi, în faţa tuturora, chiar şi în ochii celor neînarmaţi cu instrumente optice, se arătă fără de veste o uimitoare crizantemă de foc.

Gheţurile, banchizele şi nămeţii din jur se învăpăiară. Şi o plăcută, minunată căldură, nemaiîntâlnită nicicând pe acele tărâmuri ale gerului, se pogora atotpătrunzătoare peste Pol."

În scurtă vreme spectacolul se generalizează:

„Cei 24 de «sori» zburau cu regularitate pe orbitele lor, fiind câteodată nişte simple ghiulele de metal abia perceptibile cu ochiul liber, fiind în alte dăţi lilieci strălucitori, cu aripile de oglinzi desfăcute, strângând şi proiectând, la comandă teleghidată, lumina puternică a Soarelui."

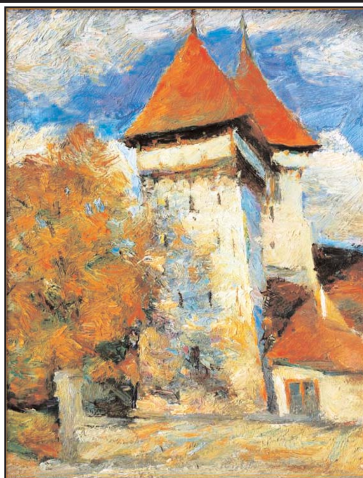
Partea slabă a povestirii e dată de convenţiile sale ideologice, care contrapun maniheic soluţiile comunismului, definitiv victorios, iniţiativelor declarat falimentare, apărate chiar cu preţul crimei, şi care emană dinspre mentalităţile unui Occident văzut a fi într-un etern contrast de moralitate. Partea interesantă a textului se datorează fiorului poetic cu care autorul întâmpină mirifica tehnologie a viitorului, sau redesenează în diorame îngheţate tabloul vieţii cuaternare, conservat în peşterile continentului antarctic:

„Era ca o enormă sală de muzeu tăiată în gheaţă. Era ca un muzeu căptuşit cu oglinzi în care, în fulgerările luminii, se răsfrângea o lume îngheţată şi vie parcă, în perfecta conservare în care se afla. Erau speciile polare cunoscute, îmbogăţite totuşi şi de alte specii de mult dispărute. Mamuţi enormi îngenuncheaţi cu blana lor lungă, îngheţată, păreau legaţi de blocul gheţurilor prin mii de corzi. Colţii lor uriaşi şi curbi se frângeau de pereţii sticloşi ai peşterii. Erau marii urşi ai cavernelor, de două ori cât un taur obişnuit, ghemuiţi sau întinşi de-a lungul unor trunchiuri de arbori necunoscuţi, ce păreau făcuţi din fier. Erau morse uriaşe încremenite în somn multimilenar şi apoi fauna polară obişnuită a urşilor albi, cu o talie mult mai mare decât a celor de azi. Şi păsări erau. Îndeosebi o specie dispărută. Un fel de vulturi pleşuvi înalţi de aproape doi metri, îmbrăcaţi în pene lungi albe şi purpurii, care susţineau aripile lor frânte în zbor în strâmta încăpere a peşterii."

Asemenea pasaje scrise cu vibraţie ni-l arată pe Ion Marin Sadoveanu interesat de ştiinţa paleontologiei, salvând pe terenul încă vag explorat al anticipaţiei ceva din erudiţia şi rafinamentul stilistic al romanelor care l-au făcut cunoscut în mainstream.

Erată: dintr-o eroare de tehnoredactare, titlul textului de data trecută a reluat un titlu mai vechi; el trebuia să fie *Reflector pe un colţ al istoriei.* Ne cerem scuze autorului, ne cerem scuze cititorilor.

Ultimele date de la NASA şi Agenţia Spaţială Europeană indică faptul că rata (R) de formare a stelelor în galaxia noastră este de aproximativ 7 pe an. Dintre aceste stele, cam toate au planete, deci *fp* este egal cu 1. În noiembrie 2013, astronomii au raportat, pe baza datelor misiunii spaţiale Kepler, că în Calea Lactee (galaxia noastră) ar putea fi 40 de miliarde de planete de mărimea Pământului care orbitează în zonele locuibile ale unor stele precum Soarele (11 miliarde), sau al unor stele pitice roşii. Ar rezulta că *ne* ar fi aproximativ egal cu 0,4.

Dar locuibil nu înseamnă şi viaţă evoluată. Pentru a estima valoarea *fl* a planetelor pe care viaţa se şi dezvoltă abundent, se impun şi multe alte condiţii: stelele în jurul cărora se rotesc aceste planete ar trebui să fie de generaţia a treia, deci să posede elemente grele, să fie stabile pentru suficient de mult timp (cel puţin 4-5 miliarde de ani) şi să fie în regiuni protejate ale galaxiei (de pildă, în afara zonelor aglomerate), pentru a fi cât mai departe de exploziile supernovelor. În plus, în acel sistem planetar, bombardamentul de asteroizi ar trebui să fie suficient de redus, deci planetele gigant, tip Jupiter, să nu fie nici prea mici (să fie deci capabile să ţină în frâu asteroizii), nici prea mari (ca să nu devină proto-stele fierbinţi). Planeta care găzduieşte viaţa trebuie să mai aibă şi o mărime potrivită (pentru a reţine atmosfera şi apa), o perioadă rezonabilă de rotaţie în jurul axei, un scut magnetic împotriva vântului solar, plăci tectonice mobile, un satelit mare (precum Luna) care să creeze maree şi poate şi ca să stabilizeze o înclinare nu prea mare a axei de rotaţie, pentru ca variaţiile cauzate de schimbarea anotimpurilor să nu fie prea mari ş.a.m.d. Aşadar simpla etichetă de „locuibil" ar putea să ne inducă în eroare.

În Sistemul nostru Solar viaţa a apărut probabil în mai multe locuri, dar s-a menţinut şi a înflorit doar pe Pământ. În jurul altor stele situaţia ar putea fi mult mai rea. În precedentele episoade am încercat să ilustrez că, până şi pe Pământ, în cele 4 miliarde de ani de evoluţie, viaţa a trecut prin mai multe momente critice, care puteau însemna repornirea de la zero.

Următoarea valoare din ecuaţie, fracţiunea *fi*, care estimează câte din biosferele abundente nasc şi o viaţă inteligentă, rămâne deosebit de controversată. Pesimiştii spun că din miliardele de specii care au existat pe Pământ, doar una a devenit capabilă să făurească o civilizaţie, deci că şansa inteligenţei este mică; optimiştii argumentează spunând că, prin competiţia dintre specii, se ridică treptat o piramidă a unor indivizi cu creiere tot mai evoluate. Prin urmare, dacă biosfera are suficient timp la dispoziţie, va produce, în mod obligatoriu, la un moment dat, o inteligenţă şi o civilizaţie.

Probabil că cele mai multe (*fc*) dintre aceste civilizaţii vor fi capabile să inventeze comunicaţiile prin radio şi să emită semnale în spaţiu, semnalându-şi prezenţa. E drept, s-a speculat şi că ar putea exista civilizaţii extraterestre care să nu dorească să comunice. Personal cred că, dacă sunt astfel de cazuri, ele reprezintă rare excepţii.

Cea mai „volatilă" componentă a ecuaţiei este *L*. Cât timp durează o civilizaţie? Cât timp foloseşte ea undele radio pentru a comunica? Michael Shermer, scriitor american de ştiinţă şi sceptic fundamentalist, a estimat *L* la 420 de ani, spunând că aceasta ar fi durata medie de viaţă a circa 60 de civilizaţii pământeşti pomenite de istorie. Dar aici probabil ne confruntăm cu o confuzie între două sensuri diferite ale termenului „civilizaţie". David Grinspoon, astrobiolog şi consultant NASA, a susţinut că, odată ce o civilizaţie s-a dezvoltat suficient (se pare că încă nu e cazul nostru!), ea va putea depăşi toate ameninţările la adresa supravieţuirii sale. În acest caz, *L* ar putea fi chiar şi de miliarde de ani, iar în galaxie, civilizaţiile avansate s-ar acumula în mod constant. Şi Carl Sagan speculase că numărul lor în Univers depinde de capacitatea civilizaţiilor tehnologice de a evita autodistrugerea. Dar el a rămas destul de pesimist în această privinţă, dacă se gândea la pământenii pe care-i vedea în jurul său.

Cu estimările recente, valoarea lui *N* se situează între un minim de 2 şi un maxim de 280 de milioane, deci pe o plajă chiar mai largă decât cea iniţială. Pesimiştii n-ar trebui să uite că aceste valori au fost estimate doar pentru galaxia noastră, deci vor trebui înmulţite cu peste 100 de miliarde, deci cu numărul de galaxii asemănătoare din Universul observabil. Prin urmare, oricât ar fi de rare, civilizaţiile trebuie să existe, şi încă în multe locuri...

În mod straniu, toate aceste speculaţii au ignorat însă cu desăvârşire un aspect foarte important, care poate schimba în mod esenţial întreaga problemă. Dar asupra acestui aspect voi reveni mai târziu, într-un alt episod. (Va urma)

Ars longa...

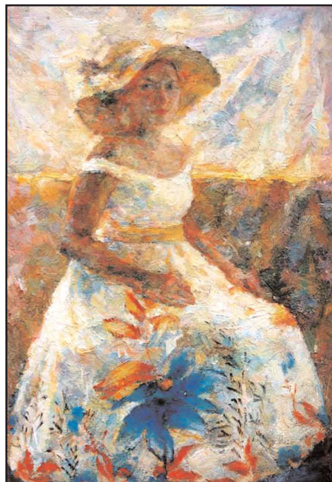
Veronica Iftodii

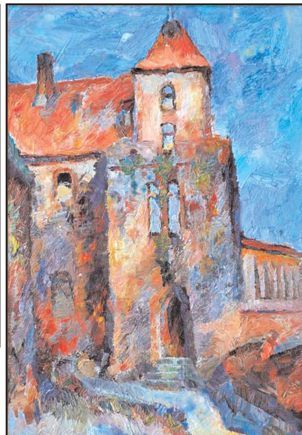
Veronica Iftodii s-a născut la 8 februarie 1985, la Chişinău. În 2002-2004 a luat lecţii particulare în atelierul pictorului Sergiu Fusu, în 2004-2008 a urmat Facultatea de Arte Plastice din Academia de Muzică, Teatru şi Arte Plastice, clasa profesorului Ion Serbinov, din Chişinău, iar în 2008-2010 a fost masterandă la aceeaşi facultate, clasa profesorului Iurie Matei. Debutează în 2003. A avut mai multe expoziţii personale, la Chişinău, Sibiu, Bucureşti, Petroşani, Lodz şi Varşovia (Polonia), a participat la numeroase tabere de creaţie în Basarabia, România, Polonia, Suedia, Turcia.

Din 2010 este membru stagiar al Uniunii Artiştilor Plastici din Republica Moldova. Are tablouri în colecţii particulare din Republica Moldova, România, Ucraina, Federaţia Rusă, Italia, S.U.A, Franţa, Polonia, Suedia, Turcia, Marea Britanie.

Detalii pot fi găsite la www.veronicaiftodii.com şi facebook.com/veronicaiftodii.

Pentru început, ne referim la subtila expresie formală şi cromatică a exponatelor semnate de Veronica Iftodi, executate majoritatea în ulei pe pânză şi cuţit, cum sunt *Biserica de pe deal, Mănăstirea în apus, Dimineaţa la Mănăstirea Humorului,* concepute în game calde, care emană un calm liniştitor prin jocul de lumini şi umbre. Predomină nuanţe odihnitoare de verde crud, roşu temperat, de la nuanţe albăstrui spre degradări de griuri colorate care se pierd în zările apusului.

Prin contrast, în *Ruine de biserică,* prin game reci până la cele austere cromatic, ca în *Fragment de catedrală* I-II, sugerează amintirile triste ale trecutului comunist, care vin să ne reamintească ce a însemnat cu adevărat teroarea roşie. (…)

Un suport ideatic relativ asemănător în rezolvarea plastică îl întâlnim şi în lucrările care ilustrează peisagistica rurală, cum sunt *Luminiş, Mori de vânt, Casuţa-n toamnă*, precum şi a caselor tipice arhitecturii ţărăneşti, dintre care trebuie amintite *Căsuţa în iarnă* şi *Cârciuma din bătrâni,* care se disting prin simplitate, dar şi ca originalitate în valorificarea formelor de relief şi a materialelor utilizate pentru punerea în valoare a specificului local, atenţia fiind îndreptată în special spre faţadele caselor, care, adesea, sunt împodobite cu simboluri de sorginte populară, dar şi religioase. De o mare expresivitate plastică şi emoţională este şi compoziţia *Marea într-o zi înnourată,* în care, sub aparenţa amăgitoare a linişti ce premerge furtuna, artista prevesteşte (prin valurile aflate în creştere) tensiunea mocnită sugerată prin game cromatice adecvate momentului, de la griuri cenuşii, vizibile pe crestele valurilor tot mai agitate, până la tonuri şi semitonuri reci, pe care, prin dinamismul lor, le percepem parcă şi acustic, dinamism ce ne aminteşte de marinele aivazevshiene.

La polul opus, prin nudurile sale (ce n-au însă nimic lascív), Veronica Iftodii, prin sensibilitatea Evei din sine, s-a făcut doar exponenta eternului feminin, exprimat când prin frumuseţea sacrosantă a trupului, când prin revelarea naturaleţii gesturilor pe care le prezintă în ipostaze mereu schimbătoare, dar întotdeauna decente, care te cuceresc şi printr-un senzualism discret. (…)

Nu mai puţin interesante în ceea ce priveşte rezolvarea plastică sunt şi portretele sale. (…) Dintre acestea, în mod deosebit ne-a atras atenţia autoportretul-compoziţie al artistei, în care recunoaştem deopotrivă omul meditativ şi mama iubitoare jucându-se cu odorul ei. (…) La fel de sugestiv este şi portretul *Bunicul*, îmbrăcat în straie ţărăneşti de sărbătoare, care ne trimite cu gândul la înţelepţii satelor de odinioară.

(Ilie Roşianu, despre expoziţia de la Biblioteca Naţională a României, Bucureşti, martie 2014)

Număr ilustrat cu lucrări de Veronica Iftodii.

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- Johan GALTUNG – politolog, Norvegia
- Gabriela CĂLUŢIU SONNENBERG – scriitor, Spania
- Radu PINTEA – scriitor, Bucureşti
- Mihai SPORIŞ – publicist, Râmnicu-Vâlcea
- Sanda GOLOPENŢIA – prof. univ., S.U.A.
- Dragoş VAIDA – prof. univ., Bucureşti
- Constanţa VAIDA HALIŢĂ – arhitect, Bucureşti
- Gen. Ilie GORJAN – Bucureşti
- Marian NENCESCU – scriitor, Bucureşti
- Stelian NICULESCU – informatician, Bucureşti
- Nicolae MELINESCU – publicist, Bucureşti
- Raia ROGAC – scriitor, Chişinău
- Paula ROMANESCU – scriitor, Bucureşti
- Maria VAIDA – scriitor, Cluj-Napoca
- Ion C. ŞTEFAN – scriitor, Bucureşti
- Marie Jeanne VASILOIU – scriitor, Bucureşti
- Constantin AGRICOLA MIU – publicist, Câmpulung
- Aureliu GOCI – scriitor, Bucureşti
- Filofteia PALLY – istoric, Piteşti
- Ion PĂTRAŞCU – diplomat, Bucureşti
- Elis RÂPEANU – scriitor, Bucureşti
- Dan D. FARCAŞ – scriitor, Bucureşti
- Mircea OPRIŢĂ – scriitor, Cluj-Napoca